

నెహ్రూ చరిత్ర

కవిరాజు కొండవటి వెంకట కవి

7/16
2000

నెహ్రూ చరిత్ర

కవిరాజు కొండవటి వెంకట కవి

716/200

ke. No: 3275

నె హూ చ రి త్ర

(ద్వి తీ య ఖ ం డ ము)

క వి రా జు

కొం డవీటి వేంకటకవి

కవిరాజ గ్రంథమాల - 4

పొన్నూరు - గుంటూరు జిల్లా

Acc-M, 3275
923.254
VEN
V-2

ఏప్రియలు

1963

స్వామ్యములు కర్తవి

వెల: 4-00

జ్యోతి ప్రెస్,

తెనాలి.

మక్కికి మక్కిగాఁ దెనుఁగు మాత్రము సేయఁగఁ బూన నేనసల్
తిక్కనదొట్టి నత్కవులు తీర్చిన తీర్పుల నాకళింతలన్
మిక్కిలి ముద్దొనర్తును గమించెద వారల దారి నా కికం
దక్కువ యేమి జాతిరతనమ్ముల సానలఁబట్టి తీరెచ్చెదన్.

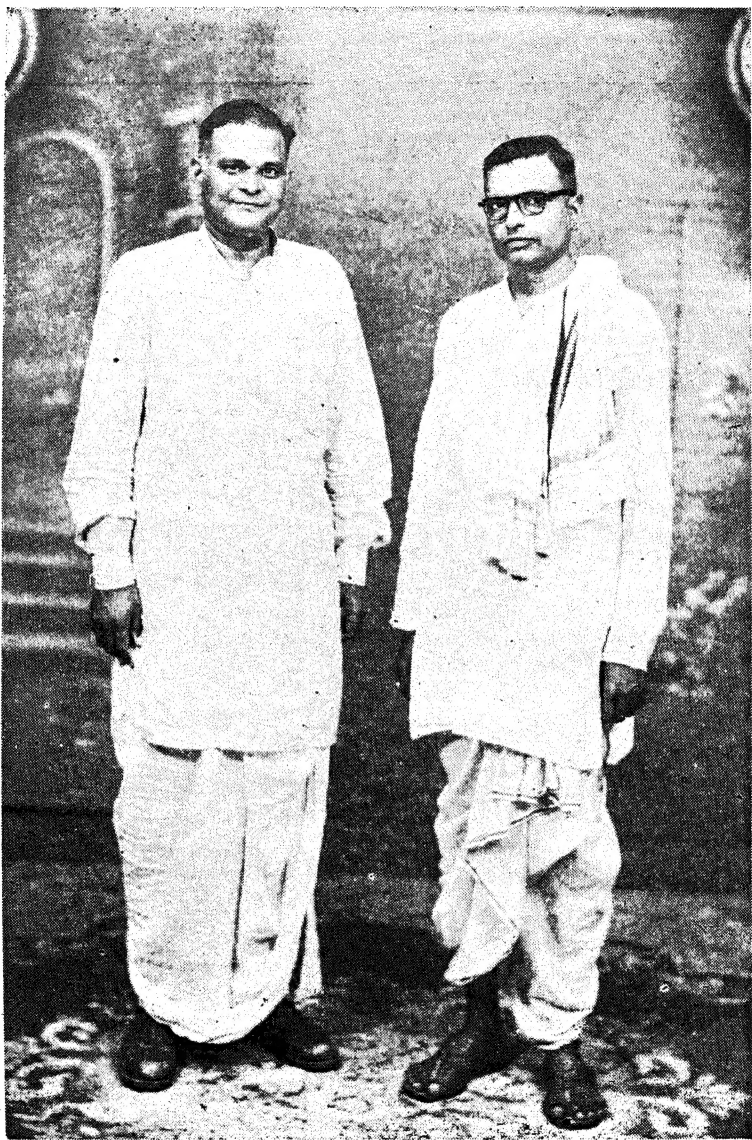
పల్లకిఁబట్టి మత్తకరిపై నిలఁబెట్టి మహాదుకూలముల్
కొల్లఁగఁజుట్టి రత్నమయకుడ్య విచిత్ర గృహముగట్టి భూ
వల్లభు లిచ్చి “రీడవలు బాడవలు” న్మును వానిఁ గోర మే
మల్లిన గద్య పద్యముల నాదృతిసేసిన చాలు నియ్యెడన్.



కవి

కథానాయకుడు

ఢిల్లీలో సమ్మేళనము



కృతిభర్త :
గుత్తికొండ నరహరి

కృతికర్త :
కొండవీటి వేంకటకవి

కృతి స్వామి

శా. శ్రీరాస్తామను బ్రహ్మవాదుల యశశ్రీరేఖలోఁ గావ్య క
న్యారత్నముల నైగనిగ్యములు దివ్యజ్యోతులై నిల్చెఁ దే
జోరాజుల్ కృతికన్యలం గొని యశస్సుల్ పంటపండించి రా
ధీరోదాత్తత గుత్తికొండ కుల మందెన్ జెందె నిత్యత్వమున్.

సీ. శ్రీనాథకవిరాజు జిహ్వంచలమున
బాలచంద్రుని కత్తి పదను వెట్టె
మల్లయ్య కొండయ్య మంత్రాంగశక్తిలో
నాయకురాలు విన్ననువు చూపె
ముదిగొండసుకవీంద్రు హృదయ పీఠికపైని
పెద్దన్న శక్తి పింపినలు గూసె
ఏటుకూరి మహాకవీశు నిర్మితిలోన
మాంచాల శీలసంపద వహించె
నిన్నిటికి యత్రభావ మూహింపఁ దత్ప్ర
భావమే గుత్తికొండ యన్వర్థ మయ్యె
భాగవతశేఖరుం డల బ్రహ్మనాయఁ
డొత్తగిల్లిన నునుకొండ గుత్తికొండ.

ఉ. గీతకు గీతగొట్టి జయగీతిక పాడి మహాధ్రదేశ వి
 ఖ్యాతిని సర్వది క్తటములందున నిల్పిన రామసామికిం
 జేతము నాగసానిపయి శీలము బ్రహ్మనమై ని నిల్చె నీ
 రీతికి గుత్తికొండ యరరీకృత హేతువు సూ తలంపగన్.

సీ. దాక్షిణాత్యులచరిత్రకు నాందివాక్యమ్ము
 గొంతెత్తిపాడిన గుత్తికొండ
 పరమార్థతత్త్వవిద్వరసమాశ్రయగర్భ
 కుహరమ్ము గల్గిన గుత్తికొండ
 ధరణీ ధరేంద్ర మస్తక రత్న పాళికె
 గుదురుగా వెల్లిన గుత్తికొండ
 కవిశేఖరులకు సత్కావ్య నిర్మాణ సం
 పత్తి చేకూర్చిన గుత్తికొండ
 నిజనివాసమ్ముగాఁగఁ జెందిన యశమ్ము
 శాశ్వతమ్ముగ నారవిచంద్రభముగ
 గుత్తికొండాన్వయమ్ము మొల్కెత్తె నచట
 మన్నెహంవీర బిరుద సమ్మాన్య మగుచు.

ఉ. పండితులైనవాడు రసవత్కృతులెల్ల రచించి వించుచో
 దండిగఁ బైడిపాళ్లను యథామతి దానము లిచ్చియుంట వా
 క్కొండులు పైడిపాళ్లను యశమ్మును సుస్థిరతం బొనర్చ నా
 ఖండల గోత్ర సన్నిభముగా వరగోత్రము నిల్పి దుర్వరన్.

కం. ఆ వరగోత్రమ్మునయం
 దావిర్భవ మందె నరసయాఖ్యుఁ డతండున్
 దేవేరిగ రంగాంబను
 బావనిఁ జేకొనియె వంశవర్ధనకాంక్షన్.

శా. సీతారామపదార్చనారతుఁడు కాశీసేతుపర్యంత వి
ఖ్యాతస్థితచరిత్రుఁ డూర్జితమహాగాంభీర్యముద్రుండు ని
ర్ధూతాఘుండు స్వధర్మరక్షణ విచారుండైన నరస్సన్న కి
చేతస్తోషదయైన రంగమ యొనఁచెన్ సేవ లవ్వారిగా.

కం. వీరి తనూజులు కృష్ణయ
నారయ వీరయ్య లనఁగ నయగుణధుర్యుల్
నారయ పాగో లేచెను
వీరయ యెలవఱ్ఱుచేరి విశ్రుతి నందెన్.

సీ. తెనుఁగుదేశప్రళప్తి దిగ్విదిక్కుల
ముద్రవైచిన రాణిరుద్రమాంబ
మగువయై తెగువతో మగవారి నెదిరించు
మాన్యయశా రావెల్ల మల్లమాంబ
లలితకళారాధనల నిత్యసంతృప్తిఁ
బ్రకటించు రఘునాథరాయ నృపతి
ఋజువర్తనుండు శ్రీసృత్తరత్నావళీ
గ్రథకుండు జాయప్పఖడ్గికుండు
కులపతులుగాఁగ వెలసిన కోవయందు
శౌర్య ధైర్యవివేక గాంభీర్యములకు
నిరవుగా వీరయాఖ్య చౌదరి చెలంగె
దశదిశాసీమలను గమ్మదనము గ్రమ్మె.

మ. వరవంశమ్మును శాశ్వతమ్ముగను నిల్పుంగోరి బంధుచ్ఛటల్
సరిశుద్ధాత్ములు మిత్రశేఖరులు నుద్వాహమ్ము గావించి రా
తరుణీరత్నము కోటమాంబిక పవిత్రప్రేమ నాత్మేశ్వరున్
దిరమాధక్తి భజించి పుత్రకుల నందెన్ బుణ్యగర్భంబునన్.

కం. వీరలు గృష్ణయ సుబ్బయ
 శ్రీరాములు వీరిలోన శ్రీసుబ్బయ వి
 స్తారయశుండై బుధమం
 దారుండై వెలసె నన్న దానోత్సుకుండై.

ఉ. తల్లియుండండియుం గురుడు దై వము బంధువుతానె యశాచు శ్రీ
 మల్లముపాటి నారయ సమాదరణమ్మునఁ బుత్రికామణిన్
 ఉల్లము పల్లవింపఁ దనయుగ్మలి కోటమ యాత్మమెచ్చు మే
 నల్లున కిచ్చె జన్మచరితార్థత గాఁగఁ దలంచె దృప్తుండై.

కం. తరుణీత్నము రత్నమఁ
 గరము సమాదరణమునను గైకొని సుయశ
 స్థిరుండై సుబ్బయ కవిబుధ
 వరదుండై వెలసె ధర్మపత్నీవ్రతుండై.

సీ. ఏ రామ విద్యత్కవీశ్వరావళి కెల్ల
 బంగారు పంటయై పరిధవిల్లు
 ఏ లేమ సద్బంధుబృందంబులకు నెల్ల
 దివ్యాగమమ్మునై తేజరిల్లు
 ఏ సాధ్వి సతతక్షమాసంపదల కెల్ల
 నెల్లయై పొగడిత నుల్లసిల్లు
 ఏ తన్వి వేళాగ తాతిథిచ్చట కెల్ల
 నమృతహ్రదమ్మునై యతిశయిల్లు
 నట్టి నారీమతల్లి రత్నాంబ తనకు
 గృహిణియై పూర్వవంశసత్కీర్తి గూర్ప
 నాయురారోగ్యభోగభాగ్యములు సుబ్బ
 సుబ్బయఘనండు దేవతాసురభి యయ్యె.

శా. భార్యాభర్తల నోములెల్ల ఫలియింపన్ వంశమర్యాదలున్
 గార్యాకార్యవినిర్ణయమ్ములును గల్గం గల్గి రాత్నోద్భవుల్
 శౌర్యదార్య గుణార్ణవుండగు హరిశ్చంద్రాభిధానుండు శ్రీ
 యార్యస్తుత్యకుఁ డాంజనేయులును జంద్రార్కప్రతీకాశులై.

కం. ఆ పుత్రయుగ్మమందును
 శ్రీపతిచరణారవిందసేవాధర్మ
 వ్యాపారుఁ డాంజనేయులు
 ప్రాపించె నఖండయశము బంధురభంగిన్.

కం. హృద్రాజీవస్థాపిత
 భద్రాచారుండు ధర్మవర్ధితభాగ్యో
 న్నిద్రుండు సర్వసుగుణ స
 ముద్రుండల యాంజనేయపుష్కం డెలిమిన్.

సీ. తన నిత్యజీవితమ్మున కొక్కమచ్చైనఁ
 గలుగని విబుధపుంగవుఁ డితండు
 తనజీవితకు నొక్కయనృతవాక్యమై నఁ
 దలఁపని ధర్మపుత్రకుఁ డితండు
 తనవృత్తిలో నొక్క యణుమాత్ర హింసయే
 నెఱుంగని బలభద్రవరుఁ డితండు
 తనకార్య నిర్ణయమ్మున కొక్కయడుగైన
 సురుగని యానంద సుతుఁ డితండు
 అని జనాసీక మెన్నఁగా నాంజనేయ
 చౌదరి వసించె నెలవఱ్ఱు జనపదమున
 సార్థకాహ్వాయుఁడగు హరిశ్చంద్రదీక్షు
 భ్రాతృతం జూడ సత్కృపాపాంగములను.

ఉ. మానధనుండు సత్కవినమాజనుతుండగు గోగినేని ల
 శ్రీనరసయ్య పూజ్యమతి శ్రీమతి సుబ్బమ లాత్మపుత్రికన్
 సూనశరోపమానుడగు సూన్యతవాదికి నాంజనేయ భూ
 జానికి రాఘవాంబిక నొసంగిరి మెచ్చి రుదాత్తమానసుల్.

శా. అష్టైశ్వర్యధురంధరుండగు నిజప్రాణేశు పాదాబ్జముల్
 శిష్టాచారముతో భజించు మది హర్షించున్ సుతావాప్తికిన్
 హృష్టస్వాంతమొనర్చు బంధుజనమున్ మృష్టాన్న పానమ్ములన్
 దుష్టిం గూర్చును రాఘవాంబ బుధసందోహమ్ము నేప్రొద్దునన్.

కం. ఈ రమ్యగుణులు లక్ష్మీ
 నారాయణ వేంకటరమణయ్య నరహరుల్
 గూరిమి సుతులుగ సుతగా
 ధీరాత్మను సత్యవతి సతిం బడసి రొగిన్.

కం. ఘనుడగు లక్ష్మీనారా
 యణ హూణమునందుఁ బట్ట మందెను విద్యా
 ధనులగు పుత్రులఁ బుత్రిక
 లను గాంచి సమస్తసుఖములను గాంచె ధరన్.

కం. అమృతహృదయుండు వేంకట
 రమణయ్య శకంతలాఖ్యరమణిని గడు నె
 య్యమునను నుద్వాహమ్మయి
 కమనీయచరిత్రఁ బుత్రికామణిఁ గాంచెన్.

కం. తన సుగుణమ్ముల గుణమగు
 ఘనతరమగు వైద్యవిద్య గడియించె సులో
 చననామధేయ యెల్లరు
 గొనియాడుదు రిద్దచరితకుం గుదురనుచున్.

తే. ధన్యుఁ దాల్లూరిపంశవర్ధనుని ఘనుని
వైద్యవిద్యావిహారు సుబ్రాహ్మణ్య ధీరు
తీవీదీవి సులోచనాదేవి ప్రేమఁ
బరిణయం బాడె బాంధవ ప్రకర ముబ్బు.

కం. కలుములచెలువకు నెనయగు
నలినాసన సత్యసతి మనఃప్రమదమునన్
వెలగా వంశోద్భవునిన్
నలరూపుని గొనియె సూర్యనారాయణునిన్.

చం. మురహరుడే యెదిర్చిన సముద్ధతిఁ జూపినఁ గొంకుపెన్నఁడే
నెఱుంగనివాఁడు మానవ సమిధచరిత్రను మూలముట్టుగా
నెఱిగినవాఁడు పండితకవీంద్రుల కెంతయుఁగూర్చువాఁడు మా
నరహరి కావ్యకన్య కథినాయకుఁ డాయె సమాదరమ్మునన్.

చం. గురుతర కార్యధూర్వహుఁడు కోవిదపద్యుఁడు సర్వసద్గుణో
ద్ధుఁడు సమస్తకార్య గుణదోష విశేష వివేచనోచిత
స్థిరతర బుద్ధివైభవుఁడు ధీరవరేణ్యుఁడు గుత్తికొండ శ్రీ
నరహరి కావ్యకన్యకు మనఃప్రమదమ్మొనగూర్చె భర్తయై.

చం. తరతమభావసంతతులు దార్మ్యన మార్మ్యనలేక బాలకుల్
పఱియలు వాఱువేళ నొకపట్టునఁ దానొక బాలవీరుడై
గరగరిక ల్పొనర్చి మొనకట్టెను నిల్పెను నొక్కత్రాటిపై
నరహరి; వీనిసద్గుణ గణమ్ము లనల్పము లాత్మదర్శముల్.

చం. పరిపరి రీతులన్ మెలఁగు భారతసంహితలోని మర్మముల్
మొఱకుఁదనమ్ములున్ మనకు మూలముముట్టుగఁ దెల్పినట్టి ధీ
వరుడగు రాయ చిత్తమున వర్తిలి మన్ననలందినట్టి మా
నరహరి యీ యుపజ్ఞ గమనమ్మున భావన సేయఁగాఁ దగున్.

సీ. సభల వాక్రుచ్చెనా! జరతోరగస్వామి
 పదినూడుతలలు కంపమ్మునొందు
 దయఁబాటఁజూచెనా! నయకోవిదుల గేహ
 రాజి రత్నాల వర్షమ్ము గురియు
 కలఁము చేపట్టెనా! గద్యహృద్యమ్ముగా
 హూణాంధ్రభావల హూయలు చిందు
 బొను గాదనియెనా! హరిహరాదులనైనఁ
 దీండ్రించి యెద్దిచి సాధించి తీఱు
 మురిపముం జూపెనా! ముద్దుముద్దు మీఱ
 నాత్మవర్గీయులకు హృదయము నొసంగు
 మాననీయుండు రాఘవాంబా సుతుండు
 నరహరి జితారిబృందసంధా నరహరి.

సీ. వాణిజ్యమున నూత్న పథము నుత్పాదింపఁ
 బరదేశముల నెల్లఁ దిరిగినాఁడు
 ఆధినాయకుల యాశయముల భాగస్వామ్య
 మింగించుకయ యుపార్జించినాఁడు
 ఆమూలచూడమ్ముగా మహాత్తమమైన
 తత్వశాస్త్రము నెదం దాల్చినాఁడు
 నిజరూపమునకు వన్నియఁ గూర్పఁగాఁజాలు
 సౌజన్యమందఁగాఁ జాలినాఁడు
 రైతునాయకుఁ డాచార్యరంగతోడ
 స్తుత్యుండౌ రఘురామయ్యతోడఁ గూడి
 యాశిషమ్ముల వేవేల నందినాఁడు
 నరహరి జితారిబృందసంధా నరహరి.

తే. మాన్యచరితుండు తనమేనమామ రామ
 కృష్ణయాభ్యుండు కూర్మిపుత్రిక సహోజ
 నీమహాసాధ్వీ నొసంగి పెండిలి చెరువల్లె
 నరహరికి బంధుబృంద మానంద మంద.

ఉ. ఈలువు వంగడంబు గల యింతలలోపల మేలుబంటి యీ
 బాలిక హేతువాద వరివస్మితం దీతండు సత్యశౌచ సం
 శీలము లిట్టి దంపతుల జేరు సుమీ యని యెల్లవారు మే
 లేలని సన్నుతుల్ సలుప మించిరి దానకళాప్రసిద్ధులై.

తే. ఆంజనేయుండు, శ్రీరాఘవాంబ, సత్య
 వాణి, రమణేంద్రబాబనువారి వర్ణ
 మానులం గాంచి సకల సంపత్తిమృద్ధి
 వలలుదురు వీరు సమ్మోదగరిమ మీఱ.

సీ. అనుపదమ్మునను భామాదేవి వెన్నాడ
 ద్వాదశభావుల యెందాకనుండు
 ఆకాశవీధి విహారానుహరియై
 తారకానాథుల యెందాకనుండు
 మేరమీఱక నిజోర్మికల నున్నాంగు ర
 త్నాకరస్వామి యెందాకనుండు
 శాక్యసింహుని తపశ్శక్తిపూరితములై
 ధర్మబోధనము లెందాకనుండు
 ధర్మసింధువు మోహనదాసుగాంధీ
 నామధేయమ్ము జగతి నెందాకనుండు
 సంతకాలమ్ము గుత్తికొండాన్వయమ్ము
 మానసియమ్ముగాఁగ సంపదల మనుతి.

గ్రంథకర్త
 వేంకటకవి.

నెహ్రూ చరిత్ర

పర్యటనము

చం. పలువురు దుర్మదాంధులకుఁ బ్రాపగు దేశమునందు విప్లవ జ్వలనము పెల్లురేఁగుఁ దమశాసన మీచతురభి మేఖలం దలకొనఁ జూచువాఁకి వినాశము తప్పదు పోరుగోరు మూర్ఖుల కలవోకగా జయము గోరి వరింపదు ధారణీస్థలిన్.

ఉ. వీరులు మూరిఁబోయిన వివేకము పాకము దప్పియున్న భూసారము సన్నగిల్లిన విశాంపతు లాత్మ సుఖైక కాంక్షులై తీరుపు దిద్దకున్న జగతీవలయమ్ము లయమ్మునందు నీ క్రూరత నేలనాల్లు చెఱఁగుల్ గనుపించె యథేష్ఠితమ్ముగా.

చం. రణమను సాకుతో నిరపరాధుల రక్తనదీప్రవాహముల్ తొణికిసలాడె బాలకులతోఁబ్రతి నిత్యము పౌరకోటికిన్ గొణగొణ లెక్కు-వాయెఁ దినఁగూడును గుడ్డ లభింపకుంటుచే నణఁగెను బీదబిక్కి; యణఁగారెను యూరపు ఖండమంతయున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఉ. ఇంతటి ఘోరయాతనలనెల్ల సహింపంగ లేక విప్లవ
స్వాంత్యులు వెల్లురేగిరి, దిశావలయమ్ములు దద్దరిల్లగా
గొంతులు విప్పి, రీబ్రదుకుగూడదు మాకని ముక్తకంఠులై
సంతనకట్టి, దుద్యమముసాగె నికామములెల్లదీరంగన్.

ఉ. ప్రాతజగమ్ము పోకడలు పాడతె నూత్నజగమ్ములోజనుల్
భీతితోఁటంగి నిల్చి రరిభీకరులై ; తరుణీజనమ్ము వి
ఖ్యాతియుఁగాంచె జెడ్డయొక కాలమునందును మేలుగూర్చు నా
నీతివచస్సు నిల్చె ధరణి పరిణేతల మానసమ్ములన్.

కం. పదుమూడేడులు గడచిన
యదనున నే బదము మోపి యరసితి స్నేహ
స్పదమహా యూరపు ఖండము
మది ముద మొదవంగజేసె మాకెల్లరకున్.

కం. ఇరువురు తోబుట్టువు లిం
దిర కమలానెహ్రు లెదల నిండిన మోద
మృగపుకొన నుండి రందుం
గర మారోగ్యమ్ము నబ్బె గమలకు నచటన్.

కం. వెన్నీసు పురనివాసము
గన్నాడను మాఱుమూలఁ గల మన వారిం
గన్నారఁ గన్నవాడను
విన్ననువున విన్నవెందు వివిధార్థంబుల్.

కం. పర పరిపాలనమునకుం
దిరముగఁ దలచీని భారతీయుల నిచటన్
దరిసించితి దేశబహి
మృగణమ్ముల నందు నుక్కుగండలు వీరల్.

గీ. కలిమి గలిగియు భృత్యవర్గమ్ము లేక
తమకుఁ దామయి సర్వకార్యములొనర్చు
కొనెడు “శ్యాముజీ కృష్ణవర్మను” జనీవ
జానపదమున హర్యో రాజమునఁ గంటి.

ఉ. ఆతని నేత్రకోణములయందు నివాసమొనర్చు విష్ణవ
జ్యోతులు దేశగౌరవ సముద్ధరణమ్మున కెత్తు మంగళ
జ్యోతులు దేశదాస్యదళనోన్ముఖ మానస జాతభావ సం
ఘాతము లానుపూర్వికముగా బయలంబడు మిత్రసన్నిధిన్.

ఆ. వానిపత్ని సుగుణవతి విదేశమ్ములఁ
జదువు భారతీయసుదతులకును
వెచ్చవెట్టె నాత్మవిత్తంబు సర్వంబు
మగని యభ్యనుజ్ఞ సిగ ధరించి.

గీ. అధిపతులతోడి పొత్తుచేయంగఁ బోవఁ
డనధికారులతోడ స్నేహము నొనర్చు
మానవత నిల్పుకొనెడి యాత్మాభిమాని
పరుల దౌష్ట్యమ్మునకు సహింపంగఁబోడు.

చం. చదువఁగఁ దెల్విగల్గి ధనసంచయ మించుకలేక పేదలై
మదిని ముడుంచుకొన్న యభిమానధనుల్ గల రట్టివారికై
యొదవిన నాదువిత్త ముపయోగ మొనర్చెద ధర్మకర్తృతా
పదమును నిర్వహింపు మని పల్కె ననుంగని కృష్ణవర్మయున్.

ఉ. మాటలు మప్పవచ్చు నభిమానము చూపఁగవచ్చు డబ్బుకుం
బూటవడంగఁ బూను నెడఁ బుట్టు ననర్థములెన్నొ యిట్టి జం
జాటమునం దగుల్కొనెడు సాహస మించుక లేని నేను నా
పాటవమిత గుర్రైఱిగి పాసితి నాపని నాచరింపఁగన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

వ. స్విట్జర్లండులో గాజా మహేంద్రప్రతాపుని జూచితిని. అతడకి విచిత్రమైన మానిసి. వేసబాసలయందు వైలక్షణ్యము గలిగి చూచువారలకు వింతగొల్పుచుండును.

కం. తిరిగెడు వేళలఁ జీనా
పురజను లెవ్వఁ పొత్తముల మంజూషన్
హరియించిరంచు జొక్కా
కిరువైపుల సంచులెన్నియె న్నట్టించెన్.

కం. తన సాహసకృత్యముల
నినిపించెడివేళ వీనువిందొనరించున్
మన మరళింపంగ వానిం
గను నప్పుడు సంతసంబు గలిగెను నాకున్.

కం. ఆనందసంఘ మనునొక
దానిం బలుపొందఁజేసె దా నధిపతియై
పూనిక నంతద్బుద్ధిని
“నానందోబ్రహ్మ” యనెడునర్థ మెఱుంగుటన్.

కం. ఇటలీ దేశము నేగితి
నట నొబిదుల్లాను మాల్విసరసితి నతఁడుం
బటు బుద్ధిశాలి మాటల
నిటు నటుదొర్లించి మించు నెంతటివానిన్.

కం. ప్రాచీన ధోరణుల న
ర్వాచీనపు సంస్కృతుల ప్రభావము లణఁచున్
మోచాఫల సదృశమ్మగు
వాచా జృంభణము చూప వలఁతి యతఁడున్.

తే. చుటుకుపా లెగఁ బోసెడి చూపుగములు
కనలి పైఁబడునట్లుండు కంఠరవము
మదికి వెఱపుట్టఁజేయు కామా యభిఖ్య
నలకు దొరసానిఁ 'బ్యారిసు' నందుఁ గంటి.

సీ. ప్రాత పోకడల కుద్వాసనంబిడి నూత్న
మార్గముంద్రొక్కు సంస్కారమూర్తి
ముసిముసినవ్వు నెమ్మొమ్మపై రాణింప
విన్నాణమా సుప్రసన్నమూర్తి
సుఖదుఃఖములకు హెచ్చును లొచ్చు నెఱుంగని
వారాళి సదృశ గంభీరమూర్తి
విద్యాధనమ్ము లుద్వేలమ్ములైయున్న
గోరింపు లెఱుంగని ధీరమూర్తి
బర్కతుల్లాఖ్య మాల్వీ సత్పండితుండు
నగుపడియె నాకు బెల్లెను నగరమందు
మధుర మధురమ్ములైన సంభాషణముల
నామెతలు గూర్చె మన్మనస్సీమ నతఁడు

లయ విభాతి. చదువుగలవారలకు మదియొదవఁ బోదు మది
చదువులును గల్గ గుణ మధికము నశించున్
జదువు మది సద్గుణము లొదవిన సమత్వమును
గదుర దది గల్గినను బొదలదు యశమ్మున్
మొదలు తుదిదాఁక నొక పదవి లభించుటయుఁ
గుదుర దిటులన్నియును గదిసిన మనుష్యున్
జదురు గలవాని భువి వెదకినను లేఁ డనుచుఁ
బదుగురను జూడ నిది విదితమయి పోయెన్ .

నెహ్రూ చరిత్ర

తే. కాన సద్గుణగణ మొక్క మానవునకుఁ
గలుగఁబోదంచు నుడువ సాక్ష్యమ్మునకును
గలఁడు చంపాక్రమణపిల్ల గలిసికొంటి
నతని బెర్లిను పురమున హర్ష మొదవె.

కం. జాతీయత యొక్క టియే
యాతని కర్థమ్మునయ్యె నాడంబరముల్
చేతలు వ్రాతలు కూతలు
ప్రీతిం జననిచ్చు విను వివేకులు గల్గన్.

కం. అధ్యయన ధర్మం డాగమ
విద్యా సంపన్నగుణుడు వీరేశచటో
పాధ్యాయుఁ “డాక్సు ఫర్దున”
నిధ్యానము నిచ్చి మిపుల నింపె ముదమ్మున్.

కం. కూటికి గుడ్డకు లోపము
వాటిల్లి భరింపరాని వ్యయ మొనరింపం
బూటలు గడవని పరదే
శాటనమున నిత్యజీవి తాంబుధి నీడెన్.

కం. కనుమాసిన వస్తువులుం
జనిగిన దుస్తులును జివికి జీర్ణించి పురా
తనమైన గ్రంథనిచయము
తన ధనమై క్రాలఁ దృప్తతం గాంచు నెదన్ .

కం. ఏడుపుగొట్టు మొగంబులఁ
బీడింపంబడెను వారి విభవము నాకుం
జూడ నసహ్యత గూర్చున్
వాడిమి లేనట్టివాని బ్రదుకొక బ్రదుకే.

ఉ. తా ననుకొన్న పంతము వితావితయై చన నుక్కురోసమున్
మానక బంధు మిత్ర బుధ మాన్యజనమ్ములవెంటనంటి దు
ర్మానము చూపుచో నిహపరమ్ముల కూరక దూరమై చనుం
గాన వివేకహీనుఁ డెటుగా పరివస్యితుఁడో జగమ్మునన్.

కం. అత్యంతోత్సాహమ్మున
నిత్యము హాస్యమున సత్య నిష్ఠా పరసా
హిత్యమ్మున శీలమ్మున
మత్స్యగ్రేసరుఁడు సుఖత మను నిజ్జగతిన్

తే. ఇట్టి సద్గుణగణము చేపట్టి నిలిచె
గప్తములఁ దలయొగ్గి స్వా గతము వల్కె
ఘనుఁడు వీరేంద్రనాథుఁ డాతని హితమ్ము
గలిగె నామది కది యూటలను గూర్చె.

చం. కన విన దుస్సహమ్ములగు కప్తములన్ సహించి మించు నీ
తని కిదమిత్రమంచు నెడఁదన్ భరియింపఁగ రాని పోనివే
దన సమకూరె మాతృవసుధం బదమూన నటన్న శోకమున్
జననియు జన్మభూమియును స్వర్గముకంటె ముదమ్ము గూర్చెడిన్.

కం. ఇదియే ప్రవాసి హృదయము
వృథ పెట్టకమాను జీవి తాంతము వఱకున్
బదుగురు తన బందుగులను
గదియని మనుగడయు రోత గాదా! తలఁపన్.

కం. ఆశారేఖాంకూరా
వేశమ్ముల దేశదాస్యవిదళన కరణో
ద్దేశములు గల్లువారి వి
దేశమ్ములఁ గంటి సుప్రతిఘ్నల నచటన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ప్రఖ్యాతి గల్గు జన సమ
భిఖ్యలఁ గొన్నింటిఁ దెలుప వీలాయెను నా
తేఖ్యమున లేని ముఖ్యుల
సఖ్యమ్ము ముదమ్ము గూర్పఁ జాలెను నాకున్ .

సీ. భావదాస్యమ్ము డుల్పఁగ నెత్తిన పతాక
సామ్యవాచ విధాన చక్రవర్తి
ప్రాకృచ్ఛీమార్థశాస్త్రజ్ఞాన కోశమ్ము
ప్రఖ్యాత నవయుగ భాష్యకర్త
విశ్వమానవతత్వ వేత్తతానయశాలి
పరిశుద్ధ జీవితాధ్వగవరుండు
బహుళ మూఢాచార పర్వత దంభోళి
నవమానవత్వ నిగ్ణాయకుండు
సజ్జన హితుండు 'రాయి' రష్యాధరిత్రి
దర్శన మొసంగి నాకు సంతసము గూర్చె
ముడివడిన దీర్ఘసం దేహముల వెలార్చె
నవనవోన్నేష దివ్యవిజ్ఞాన ధిషణ.

శా. భూమానందము మానవత్వమును గోల్పోబడ్డ కాలమ్మునన్
'రోమారోల' మనుష్యునున్న తపదార్థుం జేయఁగాఁ బూని భా
షా మాహాత్మ్యముఁ జూపి భవ్యకవితా సామ్రాజ్య పీఠస్థుడై
ప్రేమాధిక్యము నెల్లయెల్లలను నిల్పెన్ విశ్వసాభాత్మతన్ .

ఉ. ఆతని గంటమం దుదయమందిన కమ్మని జీవభాషకున్
జేతము లుల్లసెల్లెను మనీషు కాలని హేతుబుద్ధికిన్
ప్రాతచరిత్రముల్ విరియఁ బాటి పునాదులు పట్టు దప్పినన్
బీతు జనించె బెద్దల కభీష్టము చేకుటె నెల్లవాఁకిన్ .

చం. కవియగువాఁడు జాతిమత గర్వముతో జనుపాంధుడైనచో
భువిఁగలవారి జీవధనముల్ గొనుటింటియ గాదు శాశ్వత
ప్రవిమల మానవత్వమును భస్మమొనర్చు నుపద్రవములన్
తవతవ లేక కూర్చును బడల్పడఁజేయును విశ్వగోళమున్.

కం. తన కొక్కమేలు లేదా
తన జాతికి మేలు లేద తనభూమికి మేల్
మనమునఁ దలఁచెడు కవియొక
మనుజుడె తత్కవిత లోకమాన్యతఁ గనునే.

శా. నీ నా భేదములేక విశ్వహితము స్వీక్షించి కన్నాకుగాఁ
దానై ముందరనిల్చి సర్వసమతా ధర్మమ్ము బోధింప వి
ద్యానందుండయి సత్కవిశ్వరుఁడు వ్రాయు గంటము బూసినం
బ్రాణింబ్రాణిని బాట్టఁ బెట్టుకొను నీ ధ్యాయముల్ మాయవే.

కం. ఈ “రోమారోలా”తో
భూరిన్న హమ్ము చేయు బుద్ధివోడమి క
స్తూరీబాప్రియనాథుని
చీరకముం గొంటి సుపరిచితముం గంటిన్.

కం. యువకవి ‘టోలరు’ జర్మను
భువి గంటిని వాని రచనముం గనిన మహా
కవులెల్ల రాశిషమ్ముల
సవసవ లేకడిరి భవ్య శబ్దాక్షతలన్.

మంజరీ
ద్విపద. పరభాష నెంతగాఁ బాండితిం గన్న
రచియింపలేరు సద్గ్రంథరాజముల
విరచించినను సద్వివేకమ్ము గల్గు
మతిమంతు లెవ్వ రాకృతిమెచ్చుబోరు

నెహ్రూ చరిత్ర

దేశాభిమాన ముద్దేశపూర్వముగ
 నిరసింపఁజేయు నిబ్బరము వోనాడు
 సమకాల కవులు మెచ్చరు తోడివారి
 నన్యదేశీయులెట్లామఱించెదరు
 వరగుణముల కాలవాలమైచన్న
 శబ్దార్థసంస్కార చాతుర్యమున్న
 ఎద సోఁత రోమాంచ మొదపించుచున్న
 కావ్యము సకలది క్షుటములఁ గ్రమ్మి
 మన తన భేదము మాన్పించుఁ గాదె
 భారతీయుండు 'గోపాల ముఖర్జీ'
 సత్కవీశ్వరుండు భాషాతత్వవేది
 తనభాష తనదేశమును వీడిపోయి
 యమెరికా వాస్తవ్యుఁడై గ్రంథపటలి
 విరచించి యచ్చోట విఖ్యాతిఁ గాంచె
 బుద్ధి సంపద నొరుఁ బోల్చుగా వశమె
 వీని తోడ 'జనీవ' లో నేస్త మబ్బె
 "ప్రాంతుబుశ్చను" నొక్క పరి గూడి యుంటి
 మన భూమి మున్ను సంబర ముబ్బరముగఁ
 బరికించితిని జనీవా పురి నేడు
 వీని స్థానము లానంద మిడును.

వివాదములు

ఆ. గనులఁ బనులఁజేయు కార్మికవ్రాతమ్ము
 పట్టుఁబట్టి సమ్మె కట్టె నాంగ్ల
 దేశమందు ననెను తీవ్రతరాందోళ
 నమ్ము దెసలఁ గ్రమ్మి చిమ్మిరేగె.

ఉ. చీదఱరేఁగి వాఁగి బలు సేగి యొనర్చుచు మానవత్వముం
 గాదని మిన్నుముట్టి తిరుగం దలపెట్టు ననర్థకారులం
 బాదము వట్టి మీదయకుఁ బాత్రుండ బిడ్డలు గల్గువాడ న
 త్యాదరవృత్తిఁ జూడవలదా! యన మోదము నందరెంతయున్.

కం. శ్రీమంతుల దౌష్ట్యమ్ముల
 స్వామిద్రోహముల నెఱుంగఁ జాలక బ్రదుకం
 గామించు వారి కెయ్యెడ
 లేమిడిలో భేద మింత లేదు ధరిత్రిన్.

కం. నక్కిళ్లు వడ్డ నోళ్లు
 బిక్క మొగమ్ములు భయమ్ము పీడించు కనుల్
 బక్క శరీరమ్ములు నా
 చక్కటిఁ గనుఁగొంటిఁ గంట జాజులు గంటిన్.

కం. వసివాళ్లు వాడి వేసరి
 కనుఁగందులు చంటమెటఁ గారింపంగా
 నుసులు దిగఁద్రావి యాల్మగ
 లెసలారిన దిగులు మ్రింగ నెంతరు మదులన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఇంకొక చోద్యముగలదీ
సంకటములఁ దీర్చుగా విచారణచేయన్
మంకు లగు గనుల జేడలఁ
గొంకక సమకూర్చె విభుత కుసిగుంపులుగా.

ఆ. మొగము వాంచి పరుల మోచేతి నీటిని
గోరువారు సమ్మె జేర కునికి
వెక్కిరించి రనుచు వెలదుల నలుపుర
అచ్చకీడ్చి కాల తొచినారు.

చం. సమయముఁ జూచి నోరదిమి చక్కటులెన్నియొ చెప్పఁగోరుకుల్
భ్రమగొనఁ గొంతమంది పనులంజొరఁబాటిరి వారిచేతలం
గ్రమమున నల్వరందుకొనఁగల్గిరి నిల్వఁగ లేక మెల్లఁగా
సముతులలోని వారు దిగ జాటిరి మాటిరి కూటి పేదలై.

ఉ. సంతనలేక కల్మిగల సాహుల ధాకకుఁ దాళ లేక గ
ల్లంతుల నాఁపలేక తమలా విదియంచు నెఱుంగలేక వా
రంతట వారె సమ్మె విడ నాడిరి హూణులు ; భారతీయులీ
వంతలఁ జిక్కుచో నడుగు వారెవరుందురు జాలిగుండెలన్.

కం. శాసన సభలకు నెన్నిక
లీసమయమ్మునన వచ్చె నిరుదెగలై యు
ల్లాసమ్ము రేగ నాయకు
లాసాసలఁగుంక భేద మగ్గల మాయెన్.

కం. జాతీయ సభ యొనర్చిన
నీతికి నేడేమి ముప్పునెలకొనెనో యీ
చేతకుఁ గారణమేమో
చేతమ్ములు విప్పిచెప్ప సిద్ధపడరు సూ!

ఉ. కాసును గీసు దూసి బ్రదుకం దలపోయుచుఁ దప్పుఁద్రోవ ల
భ్యాస మొనర్చుచుం బయలు బంగరు సేమఁ దలంచువార లా
యాసము నందుచుందురు జనాభ్యుదయమ్మున కేపగింతు రీ
వీసర పోవువారు వెలివేసిన దోస మదేమి సంస్కృత్

ఆ. ధనము మతము కులము తాకిన మైలందు
న నెడువారు సందు కొనిన నాఁడు
పేదసాదు లెవరు పాదమ్ముమోపరు
సమసిపోవు సంఘ శక్తి తుదికి.

కం. తమకోరికి నెఱవేఱని
సమయమ్ముల వెలికిఁబోవ సాగెడివారికె
మమత వెలయించి యెవ్వఁడు
తమకమ్మునఁ జూచుఁ జూడఁ దత్ఫల మేమీ!

ఆ. తప్పుఁ జూప నాకతాయలు మూఁకలై
వినఁనాఁడు తొలఁగి చనుటమేలు
పరులభావ మరసి పరికించి దరిసించి
యచ్చొ ముచ్చొతెలియ వచ్చుఁ గాదె.

వ. సంఘమునఁగల్గు మేలు గీళ్లు విచారింపక తమ మనోభావముల వెల్ల
డింపక మాలవ్యా లజపతులు కాంగ్రెసు సంస్థనుండి తొలఁగిరి
దీనికిఁ గారణ మ్మేనెఱుంగనైతి. ఎన్నికల సంరంభమున లజపతి
మాత్రము కాంగ్రెసు నాయకులు భారతీయేతరులతోఁగూడి కుత్సి
తపుటూహల దేశద్రోహ మొనర్చు చున్నారని వివరించెను.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. లాలా లజపతి వాదము

గాలించిన మనకు నిజము గన్పట్టదు దు
శ్రీలుఁ డెవఁ డిట్టి దుష్కృతి
పాలంబడు మాతృదేశ భగ్నోత్సుకుడై .

గీ. ప్రతినిధుల నెన్నుకొనెడి సంరంభములను
గలుగు నీలాపనింద లగ్గలము దలఁప
నెట్టివారలు సత్య మాహింపలేరు
జయజయ ధ్యానముల దిశాచక్ర మగల.

ఉ. గందపుమాని మీఁద భుజగమ్ము జలమ్మున సక్రమట్టు లా
నందము చిందు దివ్యభవనమ్ముల సాహుల పాదదాసులై
డెందము గందళింపఁ బురడించు మహామహు లాత్మత్వప్తి చే
కొందురు పేదవారి బలిగొందురు సభ్యుల నెన్ను వేశలన్ .

ఉ. కాని తలంపుతో భరత ఖండ నివాసి మతప్రవక్తలం
గాననినాఁడు వేదహితకర్మ మెఱుంగనినాఁడు వై దిక
జ్ఞానము మోక్షదాయకము గా మది నమ్మనినాఁడు మానవ
స్థానమునుండి వాఁడు దిగజాటుననుం గడు మాలవీయుఁడున్ .

ఆ. కట్టు బొట్టు జుట్టు చిట్టాడుత్రోవలు
పూర్వధర్మమునకుఁ బొందు పఱిచి
మాఱురూపు వడిన మతము నుద్ధారింప
నడుముగట్టి కంకణమ్ము దాల్చె.

చం. మనమున సాంఘికార్థిక సమస్యల వ్యత్యయ మెన్నఁబోవఁ డీ
ఘనుఁడు సనాతనాధ్వమునఁ గాని చరింపఁడు రాకుమారు లీ
తని మెనువెంట మిత్రుల విధమ్మున నుందురు చేయి చాచుచో
ధనికులు కొల్లకొల్ల లుపదానము లిత్తురు మెత్తు రెత్తఱిన్ .

చం. పరమత సప్రదాయములు భారతభూమి నలంద ధర్మమే
పఠియలు వాఱు జాతిమత భావము లాఱు విరుద్ధసంస్కృతుల్
మెరమెర గూర్చ ధర్మ మవలీల నడంగు నటంచు నూహలం
బారిబారిఁ జేసెఁగా మదన మోహన పంజితుడట్టి పట్టులన్.

కం. చేపడినదాని విడువరు
ప్రాపింపనిదాని నంద వగవరు మిథ్యా
రోపిత మహానుభావులు
రూపింపఁగఁ బూన నిస్సిరో యనిపించున్.

గీ. ఐన నేమాయె నినుపారు వానిసేవ
ప్రీతిఁ గూర్చెను భారత జాతికెల్ల
నతి మధురమైన వాని కంతా రవమ్ము
హృదయ తంత్రులఁ గదలించి మదికి నించు.

ఉ. చెప్పిన యంతవట్టు పని చేసియె తీరును వట్టి డంబముల్
గుప్పడు గొప్ప ముప్పెదురు కొన్నను బల్కినపల్కు నెప్పుడు
దప్పడు కానిపుంతలఁ బదం బిడి తప్పుల నొప్పుఁజేసి క
నప్పడు వీని సద్గుణ గణమ్ముల నెన్నఁగరాదె యేరికిన్.

కం. మదికింపని మార్గమ్ముల
నదుకుడు పడువారు వెంట నంటిరి సౌఖ్య
ప్రదముగఁ బర భాగ్యమ్ములఁ
గదిమిరి మాలవ్య వీరిఁ గాదనఁడు గదా!

కం. ఈ తరుణ మృతి మానుష
మాతత మత భూత వికట హాసభయ వ్యా
ఘాతము దుర్మద జన సము
చేతము స్వాతంత్ర్య సమర వికలము నయ్యెన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

సీ. హిందూమహాసభయందు రేగిన చిచ్చు
నాలుకల్ కోడె మిన్నగు రీతి
జాతీయ యవన సంస్థల విషజ్వాలలు
చప్పరించెను దిశాచక్రమెల్లఁ
దెరువాటుకొట్టు తుత్తరమూఁక చెయ్యముల్
మితి తప్పిపోయెఁ గంపింప జరులు
చివ్వకై మొన గాలు దువ్వ వారలుగేరి
బాహుస్పళించిరి బయలు ప్రాఁక
నల్పసంఖ్యాకులకు గుండెలదిరి పోయె
నధిక సంఖ్యాకులకు హర్ష మతిశయిల్లె
నమ్మిగలు వమ్ముగా జీవనమ్ము సేయఁ
దలమె మనియుండఁ గోరు జీవులకుఁ దలఁప.

ఆ. పగటివేళ శాంతి పాఠముల్ వల్లించి
రాత్రివేళఁ బదుల వ్రచ్చునొకఁడు
శాంతిమత మటంచుఁ జక్కట్లు దిద్దుచు
హింస నెపుడు ప్రోత్సహించు నొకఁడు.

గీ. చేతలకు మాటుచేత లుజ్జృంభణములు
చాఁదుకొనె జీవహింస వినోద మయ్యె
మతవిరాగులు సైత మున్నాదములకు
లొంగిపోయిరి జాతి కల్లోలములకు.

కం. ఈ వైషమ్యము లలజడు
లావేళము లింతలంతలై పెచ్చటిలెన్
ద్రోవలు గానక ధనికులు
రేవగలును వగల దద్దటిల్లిరి భయలై.

పణవ పృత్తము. గ్రామగ్రామము కలతం గూరెన్
స్వామిద్రోహుల చనవుల్ మీతెన్
ప్రేమజ్యోతులు విడి చల్లాతెన్
సామర్థ్య మ్మఱి జనమా మాతెన్.

వ. మాలవ్యా లజహతులు సంస్థాపించిన జాతీయ పక్ష మీచిక్కుల నధిగ
మించి సంపూర్ణజయమునందెను. చిత్తరంజనుదాసు నా తండ్రియు
నెలకొల్పిన స్వరాజ్యసంస్థ కొంచె మూసరిల్లెను. పోరాటమన నుత్స
హించు చిత్తరంజనుఁ డిట లేకుండుటయే దీనికిఁ గారణము.

ఉ. పున్నెము పాపమేమొ తలఁపుం జొరనీక సుకమ్ములందు నీ
యన్నలు నిన్న మొన్నవఱ కైన జనమ్ముల యీతిబాధలం
గన్నులఁ గాంచకే యిపుడు గావలె నోటులు మా కటంచు నీ
తెన్నులు ముట్టుచో నెవడు దీర్చును వీరలు పూను దాహమున్.

గీ. ధనము వెదచల్లి యోటులు గొనెడివారు
అప్పుసప్పుల నిచ్చి నో రదుమువారు
కుల విభేదమ్ములం గూర్చు గలుగువారు
జయము గాంతురు దీన సందియములేదు.

చం. కలిగినవారు రచ్చలను గాలిడఁజేసెడివారు దౌష్ట్యముల్
సలిపెడివారు జాతిమత సంఘములుంచెడివారు నల్పురే
యలబలముంబొనర్తురు మహాపదముంతురు కంఠనాళముల్
నులుముదు రంతరంగములలో సివమెత్త నొనర్తు రెయ్యెడన్.

ఆ. కలిమిబలిమి మతము కులము దైవము వీడి
నిలువలేరు సొంత బలములేక
పరుల నల్లఁ ద్రావి బ్రదుకిచ్చగించెడు
వీరె వేరుపురువు తైరి నేడు.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. పదవులు బిరుదులు డాబులు

మదిఁ గోరినవారు యాజమాన్య మొనర్పం

గదిసిన నీ సంఘములు

గుదిసెను బో నేడు పుట్ట కొక్కులు వోలెన్.

వ. ఈ మతోన్మాద మహాజ్వలనము పొగిలి పొగిలి ప్రజ్వరిల్లి 1926 వ సంవత్సరమున స్వామి శ్రద్ధానందుని భస్మీకరించెను.

మంజీ ద్విపద. ఆజానుబాహుఁ డాయతమ హారస్కుఁ
డాకృతిఁ గన్న విద్యానయశాలి

కాషాయ వస్త్రప్ర కాశ భాసురుడు

సరిలేని విజ్ఞాన చాతుర్య ధుర్యుఁ

డాగమవేది స మైక్య సంధాయి

కరుణారసాపూర్ణ కమ్రవచస్వి

దూరీకృతాఖిల దోషమనస్వి

ఊరీకృతాప్టాంగ యోగతపస్వి

స్వీకృతప్రాణి సంసేవా యశస్వి

హిందూముసల్మాను లేకమ్ముగాఁగఁ

గంతమె త్తిన మహా గంభీరమూర్తి

మిలమిలలాడు కన్నుల కాంతిరేఖ

కడువృద్ధుఁడైన వంగని కాయపుష్టి

ప్రాణమ్ముతో నుట్టిపడు విగ్రహమ్ము

ముడుతవాటిన వాని ముఖమండలమ్ము

తలఁచినయంత నిద్దాకాంతులీను

దివ్య తేజము సదా దీపించు మ్రోల

ధీలీపురమ్ము కాఁడిన భీతిముని

మిత్తికోటలు రాయ నెత్తుటం దోఁగి
 రోదింప “జుమ్మామ సీదు” పై నిలిచి
 హిందూముసల్మాను లేక హో యనుచు
 శాంతి చేకూర్ప సుస్వరము వెలార్చె
 స్వామిశ్రద్ధానంద సంయమింద్రుండు
 ఆశాంతిమయుని వెన్నాడి రాపాడి
 కరసానఁ బట్టిన యొఱబాఁకుఁ బీకి
 రక్త మాహరించె నక్తంచరుండు
 చిఱునవ్వుతోడ నాశీర్వాదమిచ్చి
 శాంతి శాంతి యటన్న శబ్దమ్ము పలికె
 బయలులొ బయలయ్యెఁ బరమపదించె.

పీడితజాతుల సభ

కం. పీడితజాతుల వారలు

గూడి మహాసభను జరుపుకొనఁ దలఁచిరి వా
యోడక బ్రస్సెల్సుపురిం
జూడం బోఁగోరి కాంగ్రెసునకుఁ దెలిపితిన్.

కం. నా యభిమత మెఱిగిన జా

తీయ మహాసభయు సమ్మతించెను నేనా
సాయం సమయమ్మునకే
యాయత్తుడ నైతి మిత్రు లందఱుఁ గలియన్.

ఆ. కలము వలయుపు స్త్రకములు ముక్కద్దముల్

పడుక పరుపు మేలి యుడుపులెల్ల
సంతరించుకొంటి సంతోషముం గంటిఁ
బయనమున్న నిదుర పట్టఁగలదె.

గీ. నేల నాలుగు చెఱుగుల నిల్చువారు

కూలినాలి జనాలకై కుములువారు
బాలిశుల పాలనమ్ము గీడ్పఱుచువారు
శీలవంతులు గూర్చు నెచ్చెలులు గారె.

చం. మగసిరి నిండుగాఁగలిగి మానవతత్త్వము గురైఱింగియున్
బుగిలి తపించిపోవు జనముం జగముం గని వెచ్చనూర్చియున్
మగువల పారతంత్ర్య మణుమాత్రము గాంచి మదిం గలంగియున్
దెగిన మహానుభావు లటుదీర్చినకొల్వు సుఖమ్ము నింపదే.

చం. ధనము మనమ్ము విద్యయును దర్పము రూపము మేలిదార్ఢ్యమున్
ఘనముగఁ గల్గువాడు తమకై తమ బంధుజనాల్మీకై సుఖ
మ్మును మునుగోరకుండ జనముం జగముం గని గుండె బెండుగా
మనియెడువాడు చేరఁ గన మానసికవ్యథ లంతరింపవే.

కం. తరతరముల యాచారము
మర మేకునుబోలె బిగియ మతముం గులముం
బెరచేతను సడలించిన
సరసుల సందర్శనమ్ము సంతస మిడదే.

కం. జీలుడిగిపోవ నిసువుం
బాలకు, నెడబిడ్డ కడుపుమంటల నార్పం
జాలిన మెదుకున కలమట
పాలా తల్లులకు మేలు వలదా! చెప్పుడా.

కం. రారాపు లంది యాలికిఁ
జీరయు బిడ్డలకు మొలకు జేనెడు గుడ్డం
గూరుపఁ గ స్తిం బడియెడి
వారల కేనాటికైన వచ్చునె సుఖముల్.

ఉ. అన్నెము పున్నెముం దెలియనట్టి జనమ్ములు మేరుమంచి సం
పన్నుల పొట్టనింపుదురు పాలికిఁ గూలికి లొంగిపోయి పీ
రన్ని విధాలఁ గ్రుంగిన సహాయపడం దలపోయ రింతకున్
వన్నెకురాని సేవవలనన్ ఫల మేమిలభించునోకదా!

ఉ. దానమా ధర్మమంచు బెడదారులు వట్టి మతమ్ము నూతగాఁ
బూని సమస్త దేవతల పూజకుఁ గానుక లిత్తు రాత్తులం
గానడు వింత వేషములకై ధనమెల్ల వ్యయింతు వీరి దు
ర్మానము మాపఁగాఁ గల సమర్థులు పుట్టువులందు టెన్నడో!

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. పలువురు గూడిమాడిన సభం బలుకాడిన, మేలిదుస్తులుం
గలిగిన బీదవారి నధికారమదాంధులు ద్రవ్యశాలురుం
గలిబిలి చేసి యెల్లిదముగాఁ గనుఁగొందురు లాఁతి యున్నతుల్
దలఁపున సోఁక మెచ్చరుగదా! మదరోషకపాయి తాత్మకుల్.

ఉ. లేమిడి గల్లువారిఁ గనలేని మహాత్ములు సర్వభోగ ని
ష్కాములు సామ్యవాదపథకాంతులు సత్యవచఃప్రవర్తకుల్
దీవన మింత గల్లు కడుధీరులు లోకహితమ్ము గోరఁగాఁ
గామితముల్ ఫలింపవె సుఖమ్ములు ముమ్మర మంది నిల్వవే.

ఉ. జీవికయెల్ల దుర్భరము జీవిత మెల్లను నిస్పృహమ్ముగా
భూవలయమ్మునం గలుగు పోటరులెల్లరు నొక్కకూటువై
రావలెనంచు బెర్లిను పురమ్ము ముదమ్మున నామతించి సం
భావనసే సెఁ బీడితసమాజము చేరెను నొక్కపెట్టునన్.

కం. జీవన్మరణ సమస్యగ
భావించెడివారు బ్రతుకు భారముగా సం
భావించువారు బెర్లిను
నావాసము గాఁగఁ దలఁచి యందిరి తృప్తిన్.

కం. ప్రాచీన ప్రభువంశపు
రాచటికమ్మును నదలెచ్చె రష్యాప్రజసం
కోచమ్ములేక ముందుగఁ
బ్రాచీదిశ నిలిచెఁ బ్రజల పరిపాలనమున్.

కం. మునుముందు ప్రజారాజ్యము
గొనితెచ్చిరి హెచ్చుతగ్గు కందులు ప్రీలన్
నినిచిరి శాసనముల దు
ర్మనుజావళి మానసములు మ్రాన్పడి యుండన్.

కం. ఆ జయరేఖాఽకూరము

లీ జర్మనుభూమి మోసులెత్తెను వీనిం

దేజోమయ రూపము ఫల

భాజనముం జేయఁదలఁచి వచ్చిరి వీరల్.

వ. వలసరాజ్యములు గల యింద్లాండు ప్రాన్సు ఇటలీదేశములు మాత్ర
మీయద్యమమునకు వ్యతిరేకముగా నిలిచెను. ఐనను 1927 ఫిబ్ర
వరి మొదటివారములో సీసభ బ్రెస్సెల్సులో సమావేశమాయెను.

సీ. మత కులావేశదుస్థితికి లోపడి మ్రగ్గు

జనుల రెక్కొల్పు శాసనము లరసి

తమదైన్యమునకు దైవము హేతువని నమ్మి

ముడుగఁబాటిన జనమ్ములను గాంచి

వెలలేని భాగ్యవంతులు పెట్టిపుట్టిన

ట్టులు దెల్పు పూర్వ గాథలను జూచి

మత్తిల్లి దుఃఖముల్ మఱచి వేదాంతార్థ

ములను వల్లించు బోధలను దలఁచి

పనులు పాటులు లేకున్న బస్తులుండు

కూలినాలిజనమ్ము నాకులత లెంచి

యోధపుండక్కి చైనీయు లొక్కసారి

పెల్లుబుక వేచియున్నాడు వీలువెంట.

కం. ఆ యా వారల కలయిక

లాయుద్రదేశములు కనుల కానంద రస

ధ్యేయములై విలసిల్లును

స్నాయువు లుడికించు దలఁపునం జొరఁబాఱన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. బలవద్విరోధములు గల
పలుజాతులు నొక్కత్రాటిపై నిలిచె; మహా
త్ములు సిద్ధాంతముపట్లను
వెలివాదము తేరు పట్టు విడ రెప్పాటన్.

కం. తామై చైనా రష్యా
భూమిప్రజ వెలికి నిలక పోయిన లోలో
సీమండలి కిష్టార్థము
లామెతలుం గూర్చె ఘనసహాయ మొనర్చెన్.

కం. చీనా టర్కీపాల
స్త్రీనా జావా సుమిత్ర సిరియా వాసుల్
మాన ప్రాణమ్ముల సం
ధానించిరి యుద్యమమ్ము నడపంగడకన్.

కం. ఇటు భాగధేయభాగులు
పటుతర ధర్మానుబంధభావులఁ బ్రజలన్
గిటగిట లాడఁగఁ జేసిన
నెటు నిల్వఁగ వచ్చుఁ జెప్పుడీ యోర్మిమెయిన్.

ఆ. శతవిధాలఁ దగిన సామ్యమ్ము లేకున్న
సామ్యవాదులకును జాలినన్ని
కారణమ్ము లుంటఁ గార్యముల్ సలుపంగ
నడుముగట్టి నిలిచినారు నాడు.

మ. ఇది సామ్రాజ్యవిభానముం డులిపి సాహిత్యమ్ము సంధిల్ల స
మృదముం గూర్పఁగ యత్న మీపని కసామాన్యప్రభాభాసితుల్
పదముల్ మోపి యుగాంత భైరవుల తేవన్ నిల్చినంగాక సం
పద లాసాసల నిల్చునా గలుగునా శ్వశ్రేయసమ్ముల్ భువిన్.

గీ. ఒక్కరుఁడు నష్టపడిన వేటొక్కరునకు
సౌఖ్యముంగల్గ నది సుప్రశస్తి గాదు
పదుగురకుఁ గీడువాటిల్లు పట్టులందు
నొకఁడు సౌఖ్యముతో నుంట నోర్వఁ దగునె.

కం. అపరాధశతము లొనరుచు
నపకారికి మేలు సేయనగునా ! ధర్మ
వ్యపదేశమున సాగెడు
నుపదేశములకు హద్దులుండఁగ వలదా ! .

ఆ. ఊమయ సాధనమ్ముగా నహింసావాదు
లంది మేలిసౌఖ్య మంది రోటు
పురుషకార ముఱిగిపోవ సత్ఫలితముల్
వడయఁ గలరె జగతి పంచజనులు.

ఆ. గుములు గట్టి నాయకులు గూడి బాసలం
బలికి నిశ్చయములఁ దెలిపి రచటఁ
బేరుపెంపు గన్న పెద్దల సుద్దులు
హృదయమునకు శాంతి నిడియెఁ గొంత.

వ. ఆ సామ్రాజ్య వ్యతిరేకసభకు 'జార్జిల్యాన్సుబరీ' గారధ్యక్షత వహించిరి.
ఆ నాటి వీరి యధ్యక్షోపన్యాసము ముదమ్ము చేకూర్చెను, 'బ్రిటిషు
లేబరుపార్టీ' వారి కినుక కిది కారణమగుటచే వీరిపదవికి విడుదల
వ్రాసిరి.

గీ. పరుల మెఱమెచ్చులను గోరువారురేగి
యున్న తస్థానములఁ బాద ముంచుచుండ
తోడివారలు మురముర లాడునాఁడు
వీడుదురు బాధ్యతలను మోమోడకుండ.

నెహ్రూ చరిత్ర

గీ. నిక్కువమైనబాధ గాన్పింపకుండ
నుద్యమములందు నిల్వఁ గా లూనువారు
తమకుఁ దమవారి కెట్టి తొందరలు లేక
తిరుగ జతనమ్ముచేయుచుందురు ధరిత్రి.

ప. ఐన నీయుద్యమమున సుప్రసిద్ధులగు ఈస్టిను, సన్సటుసేనుభార్య,
రోమా రోలా మొదలగువారు పెక్కురు గలరు. అరబ్బు లీద్దానికి
మూలస్తంభముల వలె నుండిరి.

చం. సమయముగాని యప్పు డొక సాకున దేశము దేశమంచు సం
భ్రమములు వల్కె కార్మికసమాజము నుద్ధరణం బొనర్చు ను
త్తముల విధంబునం దమకుఁదామె మెలంగుదు రాధిపత్యమున్
గ్రమమున నందఁగోరుదురుగాని తలంపరు పేదసాదులన్.

కం. పడమటి దేశీయులలో
నడు గడుగునఁ గానిపించు నంతఃకలహ
మొడనెడ నెఱిగితి నెడదం
గడు ఖిన్నుఁడనైతి నిజము గన్నడ కుంటన్.

కం. ఈవైముఖ్యము ముఖ్యము
గా విస్తృతమయ్యె హృదయకంజమ్మున నా
భావమ్ము సామ్యవాదపుఁ
ద్రోవం జరియించె ధర్మ దోహల మగుచున్.

సీ. త్రికరణశుద్ధి సందీపింప లో వెలి
నొక్కతై మెలఁగుఁ గమ్యూనిజమ్ము
నిటుపేదవాని దుర్భరజీవితను సౌఖ్య
ముగఁజేయఁ జాలుఁ గమ్యూనిజమ్ము
కులమత వర్గ సంకులత పోకార్పంగ

మనుముందు నిలుచు గమ్యానిజమ్ము
మొఱకు నమ్మకముల మొదలంట డులుపంగ
బూను నట్టిదయ కమ్యానిజమ్ము
సంఘునిద్రోహశక్తి పై జంగచాచి
“యాత్మవత్సర్వభూతాని” య నెడిపల్కు
పూర్ణదూపమ్ము దలఁప గమ్యానిజమ్ము
మోసమెఱుంగదు నిజము కమ్యానిజమ్ము.

కం. పారిశ్రామికయుగ సం
బారమ్ములు దమకుదామె వర్ధిలె రష్యా
వారికి, సోమరితనమా
దూరమై పోయె సిజలు తులతూగె ధరన్.

కం. మతకర్తలు ధనవంతులు
నతుకుడు వడఁజేయువార లాఱిన భూమిన్
బ్రతుకులు స్వచ్ఛందములై
మతిమద్దరు లుండ్రు సౌఖ్యమయజీవనులై.

కం. ఇది నా దది నాయాలిది
యదెపో మాబిడ్డ దంచు సంతటఁ దానై
యెదిరికిఁ జోటీయని దు
ర్మదులను దొలఁగింప మేలురాదా ! ప్రజకున్.

ఉ. నేరిచి నేరకున్న ధరణీపతి మెచ్చుల తానకంబుగా
మాఱును, నానుపూర్వికపు మన్ననలందు తలంపుతో జమిం
దాదులు దారితప్పి భజ నమ్మొనరింతురు, పూటకాఁపులై
నేరుపుతో నుతింతురు మనీషులు చిత్తము చూఱుకొల్గానన్.

నె ప్రహు చ రి త్ర

కం. ఈ దురవలేప మెదలోఁ
బాదై తమతోడి వారి బాధలు దమకున్
మోదము కూర్చంగ మనుదురు
శ్రీదయితులు నేల నాల్గు చెఱఁగుల వారల్.

కం. మానక మనకిద్ది యనూ
చానాచారమ్ము గాఁగ సాగినచో ని
మృదనవత పొల్లువోదా !
ప్రాణాంతకమైన దాస్యభావము నిలదా !

కం. పరిచరు లూడిగ మొనరుప
వరుమానము రేఁబవల్లు వర్ధిల ధనికల్
మరియాద వీడి తిరిగెద
రొరిమికలం దలఁపనొల్ల రుల్లములందున్.

కం. ఈ విధి దుశ్చేష్టలకుం
దావలమైనట్టి ధనికత త్వము నెడఁదన్.
భావించి సర్వసమతా
శ్రీ విధిఁ గాంక్షింతు దేశసేవా నిరతుల్.

మ. అవిజయ్యసిర కార్యధూర్వహులు రష్యావార లాత్మ ప్రవృ
త్తి విభిన్నమ్ముగు హింసతోఁ బరుల నార్తిం గూర్చు జింతింతు రం
చు విచారించితి నేను మొట్టమొదటం జోద్యమ్ముగాఁ;గాని దు
ర్వ్యవసాయల్ గలిపించి రిచ్చెనటి యూహల్ చిత్రచిత్రమ్ముగా.

కం. అని తెలిసికొంటిఁ గాలము
చనఁజన, నానేర్చినట్టి శాస్త్రజ్ఞాన
మ్మును నట్టిద నా మనుగడ
యును నట్టిదయాటఁ దెలియకుండెను దొలుతన్.

కం. ఆ చర్చలలో సభ్యులు
వాచాజ్యంభణము చూప వలదని యర్థ
ప్రాచుర్యమున్న పల్కులె
వాచవు లూరంగఁ బలుక వాంఛించితి నేన్.

గీ. హూణవిఖ్యాత రచయిత దీని చరిత
నెల్లిదముగాఁగ నావేశ మెల్లగాఁగ
వాని సంస్కారమే బట్ట బయలు గాఁగ
ప్రాసి ప్రకటించె బ్రతికా రాజములను.

కం. ఆ రచ్చ కేగుదెంచిన
వారలలో వేగువాండ్రు వందలుగల ర
వ్యారలు గడపట మాకుం
గోరింపులు గూర్చు దెలిసికొంటిమి మదులన్.

కం. ముంజేతులు ముంగాళులు
నంజక తన దేహమెల్ల నలమిన మసిపూఁ
తం జర్చలఁ బొల్గొని మము
రంజింపఁగఁజేసె “ప్రేంచి” రక్షకభటుఁడున్.

మంజరీ
ద్వీపద. సప్రమాట్టుతనము మెచ్చక మచ్చరించు
ధీరవర్యులు మహా ద్రేకమ్ము గ్రమ్ము
గుమికట్టి జయభేరి గొట్టి “ఘోషోను”
నగరమ్ము నందు నోలగము సాగించి
వలయు తీరుపు లొక్క వైఖరి చేసి
సశికు లెల్లరు పరస్పర గౌరవముల
సంభాషణముల నచ్చటు వాసి చనిరి
వ్యక్తిత్వమును గోలువడక యాసంఘ
దద్దయు సామ్యవాదము వైపు మ్రొగె

నెహ్రూ చరిత్ర

వైస్రాయితో సంధి వచ్చిన యపుడు
 ఢిల్లీ పురాన గాంధీని గూడి యుండి
 రాయబారము హూణరాజ్యముతోడఁ
 జేసెతి నని బహిష్కృతిఁ జేసె నన్ను
 నాటి నాస్థితి నిదానముగ నీక్షించి
 న న్నుత్తరము గోరి విన్న యాపిదప
 దండింప నెడఁద సంతస మంది యుందు
 యూరపులోఁ దండ్రి యున్న దెఱింగి
 ముదముతో వెన్నీసు పురమునఁ గలిసి
 సకుటుంబముగను రష్యాదేశ మేగి
 సరిక్రొత్త పరిణామ సార మ్రొఱింగి
 తనువుతో జన్మభూమిని జేరఁగోరి
 పయన మైతిమి దేశపర్యటనమున.

మలిరాక

కం. మానవుఁ డారిక దుస్థితి
చే నలఁగిన నాఁడు గడుఁగృశించు నశించున్
మానసిక వ్యథ దొలఁగిన
మేనికెఁ గడు లావు గల్గి మించు స్మించున్.

కం. కలిగిన వానికి సౌఖ్య
మ్ములు గల పాశ్చాత్య దేశముల నివసించున్
గలిగె ననామయ; మాత్మ
గలిగె సుధామధుర వీచికా నివహమ్ముల్.

ఆ. సమసి పోయె నాత్మ సంఘర్షణమ్ములు
మాటు మణఁగె నాఁటి యోటములును
గుతుక మందె మనసు క్రొంగ్రొత్తపనిదిర్ప
దృక్పథమ్ము మిపుల పృథుల మయ్యె.

కం. ధామమ్మున సేమమ్మును
బ్రేమమ్మున సంతసమును విద్యా విభవ
సేమమ్మున వినయమ్మును
సామమ్మున శుభము నంద జనుఁ డిచ్చించున్.

చం. చదురులు పల్కుచుండు రిది సత్యము ధర్మ మహింస యంచు స
మ్ముదమున సామ్యవాదపథముం దిలకింపడు నాయకాగ్రణుల్
హృదయము వ్రేఁగునం బలవరించు జనమ్ము సుఖమ్మునెమ్మదిం
గుదురుపకున్న శాంతి నమకూడదు వీడదు దాస్యభావమున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. చేరువఁ జేరిన వారిం

గారవము వెల్పార్చి తృప్తిగాఁ గనుఁ గొనఁగా
నూటట వహింతు రిటు ధి
కౌరము గావింప నెంత కాలము చెల్లున్.

ఆ. నోటి మాట బలిమి నోనాడ బదులాడఁ
గళవళించినారు కర్మకరులు
ఇచ్చకంపు మాట లెంతకాలము సాగు
నెంత దనుక బ్రదుకు నీడ్వగలరు.

ఆ. కనవు మెనవు పశువుఁ గరమాదరమ్మునఁ
దల్లి యనుచుఁ గొలుచు లొల్లెగాఁడు
పాటివానిఁ గానివానిగా మది నెంచు
నంట నంటు వెంటనంటు ననుచు.

కం. నలుగడలఁ గడలుకొను తెరు
వులు పొరువులు రాజకీయ భూకంపములం
గలిగించు నంచు నెంచితిఁ
దలఁపున విసుమానములు ముద మ్మొదవించున్.

కం. అనుపదము జనపదమ్ములఁ
గని మనవారలకు శిక్ష గఱపుట దేశ
మ్మును జనమును సంసిద్ధ
మ్మొనరుచుటే లక్ష్యములుగ నుంకింతు నెదన్.

చం. ధనమును గాచియుండు పెనుదయ్యము రీతి మతమ్ము భాగ్యవం
తుని మొగసాల నిల్చును గనుంగవ విందొనరించు వానికిన్
మునుపడివచ్చు లంపటము మార్పు లెఱుంగక మెత్తు రీసితుల్
పొనుఁగువడం దలంతు మొలపూసలు ద్రెవ్విన్ నాటనుండియున్.

చం. చిరతర వాసనాబల వశీకృత దుశ్చరిత ప్రవీణులై
గురువులు మంత్ర తంత్రములకుం బలివెట్టిరి భావదాస్యముం
గఱపిరి దాసదాసికలఁగా నొనరించిరి బీదవారి నీ
సరవుడముల్ సడల్పు నిరువంకల నే జతనం బొనర్చితిన్.

చం. పదవి యొకింతలేక నినుపారు ముదమ్మునఁ బల్లెపట్టులం
బదములుమోపి వాస్తవికమార్గము లివ్వెయటంచుఁ జెప్ప నా
హృదయము పొంగువాఱును దఱిం గనలేక తపింతు నిష్ఠముం
బొదలికనందనట్టి పదవుల్ సరి బేసులుగావె యేరికిన్.

ఉ. రమ్మిటు రాజకీయకుహరమ్మున నిల్పుమటంచు గర్జలుం
గ్రమ్మినవేళ నిల్పుకొనఁగల్గు దృఢమ్ము లవమ్ములేక నే
విమ్మిటిఁగాఁతు వంతలఁదపింతు మహర్థము నాససేయుదున్
నెమ్మది నూన్మిన్ మనఃఫల భాషల నాదరించుచున్.

కం. సామర్థ్య మ్మొఱగొఱయై
నేమమ్మును నిల్పుకొంట నే వలదంటిన్
సామంత రాజ్యభాగము
గా మనభరతోర్వి నిల్వఁగా దగదంటిన్.

కం. ఈ కంఠి లక్ష్యశుద్ధికి
శ్రీకారము చుట్టి యెల్లరిం గనుఁగొంటిన్
నాకై ములుసూపె జనా
నీకమ్మిటు లోన వెలుఁగు నీడలు దోచెన్.

కం. కలిమియు బలిమియుఁ జెలిమియుఁ
గలవారెల్లదను నన్నుఁ గారింపంగాఁ
దలకొనిరి పట్టుదలకుం
దలయొగ్గితి నిల్చి నిందనమ్ములు గంటిన్.

నా ప్రణాళిక

కం. శ్వేతద్వీపోద్భవ మా
చేతిమ్ములు నినుప ననిబిసెం టియ్యోనెన్
బీతి మినుముట్టె సభ్య
ప్రాతము జేకొట్టె నిబ్బరమ్మగు భక్తిన్.

గీ. సర్వసభ్యసమావేశసదమునందు
నడుగుమోపియు నొను గాదనఁడు గాంధీ
యతని మానమ్ము మాకు సమ్మతని గూర్చె
శాంత్యహింసల బోధలుత్సాహ పఱిచె.

ఉ. సై మనుసంఘమున్ భరతజాతి బహిష్కరణం బొనర్చగా
స్థేమము నిల్పఁగాఁ దగిన తీరుపుఁ దీర్చె మహాస్వతంత్రతా
శ్రీమహిమమ్ము రూపమును జేకొనె మ్రోగె దిశావకాశముల్
జేమన భారతోర్వికి విజేతకు గాంధీకి నా నినాదముల్.

చం. పదవులకై పెనంగు మితవాదుల చేతికిఁ జిక్కునంచు నా
హృదయము గుర్రెఱింగిన యరిందముఁడౌ "యనసారి" వీతిపైఁ
బదమిడెనంచు సభ్యజనభావము దీర్చగలఁడనంచు నే
ముదమునఁ గార్యదర్శిపదముం గయిఁకొంటి ననాస్థతోడుతన్.

కం. కనుగట్టి యైంద్రజాలికుఁ
డొనరించిన బొమ్మలట్టు లుడుగక సంస్థల్
పొనరింపఁ గుక్కగొడుగుల
యనువున నశియించు దాన నగునే శుభముల్.

కం. నిలలేక నీళ్లకంటెం
బలుచనయై తాఱుమాఱువడి నడచిన లో
వెలివాచు నవ్విపోవరె
నిలుచునె యీసంస్థ లెంత నెత్తు రొడిచినన్.

వ. గొట్టుమిట్టాడు నన్నిట్టి “రిపబ్లికన్ కాన్ఫరెన్సున” కధ్యక్షునిగా నిల్చిరి. అది మఖలోఁబుట్టి పుబ్బలో న స్తమించెను. మదరాసు జాతీయమహాసభల సంపూర్ణమొనర్చుకొని ఢిల్లీపురమునకేగ నట హాకీము అజ్మలుఖానుగారు కీర్తి శేషులై రి.

ఉ. ఈతనిమోములోఁ బ్రతిఫలించుఁ బురాతన యావనప్రభు వ్రాతము తోనతోన కనుపట్టును శాంతదయారసమ్ములీ చేతనమందు కుందనపుఁ జిత్తరుబొమ్మ జగమ్ము వీడినం జేతము తత్తరంపడె నిసీ యనిపించెను జీవితాశలున్.

శా. ఢిల్లీ పల్లవపాణికంఠమునఁ గుంతీభూతమై రత్నమే డుల్లెన్ దేశము శోకసాగరములో డొల్లెన్ విచారమ్ము సం ధిల్లెన్ భారతనాయకప్రతితి, కాతేజమ్ము దర్పమ్ము మా యల్లాసమ్ముల నెల్లలం బటుపఁజేయుం ద్రోయు నిర్వీర్యతన్.

ఉ. ఆమృదుహాసభాసురము లా నవజీవనకంఠనిస్వనం బా మధురాచ్ఛభాషణము లా నిజనైతికసత్త్వనర్తనం బా మరియాద లా కనులయందము చందము డెందమంది య యో! మఱపిఁతరావు మము నూటటలెల్లు సమాశ్రయించునో.

ఉ. ఆతఁడు వైద్యవిద్య నసహాయుఁడు భారతతత్త్వశాస్త్ర వి ఖ్యాతుఁడు గాంధీతాతకు సహాయుఁడు సంస్కరణాత్మ సద్గుణ స్ఫీతుఁడు ప్రీతిపాత్రుఁడు విశిష్టుఁడు దుష్టజనాంధకార ఖ ద్యోతుఁడు కార్యశూరవరుఁ డూర్జితసత్త్వఁ డుదాదుడన్నిటన్.

సీ. యవనజాతిస్త్రీల నాదరింపఁ దలంచి
పరదాల బ్రదుకు నవ్వలికిగెంటె
మతమువైషమ్యమ్ము మాయింప సమకట్టి
జనమెల్ల నొక్కటేయని వచించె

నెహ్రూ చరిత్ర

పరధరాధిపుల యేల్బుడి నడంపంగబూని
మణిబంధమునకుఁ గంకణముగట్టె
ప్రాతఃక్రొత్తలఁ జక్క-పటుప నాలోచించి
దోసమ్ములెల్లఁ దుత్తుమురుసేసె
చండతరమైన సైనిక శాసనమ్ము
దులుప యత్నించి ప్రాణాహతుల నొసంగె
నితఁడు సామాన్యుడే జగద్ధిత సుబుద్ధి
సుగుణగణముల గీము హజ్జులుహకీము.

ఉ. తిన్నని వేదమార్గముల తీరులెఱుంగఁడు సాంధ్యకృత్యముల్
పన్నఁడు దైవతమ్ముల కృపారసధారల కంజలింపఁ డీ
యన్నవ పారసీకమునయం దభిమానము వీడఁడంచు నం
గన్నుల నిప్పులంటుకొనఁగాఁ గనుఁగొందురు హైందవాగ్రణుల్.

ఉ. మాతెడు దేశకాలముల మట్టును గుట్టు నెఱుంగుచుండు కా
శ్మీర నివాసు లెల్లరు సుమీ యెమరీఁది మనుష్యతత్వమే
యాటుపఁ బూన రీతురక మాంగ్లము పాఞ్చియరబ్బి భాషలన్
నేరిచి రట్టి సఁస్కృతుల నిల్చిరి మార్చిరి వేసబాసలన్.

ఉ. కాలము మార్పుగోరఁ జిరకాలవిశీర్ణపురాణ ధర్మముల్
బాలిశులై సభాంతరములన్ వినిపింతురు గాదటన్న ను
ద్వేలతఁ జూపుచుందురు వివేకము పాకము వీటిఁబుత్తురీ
తాలిమిలేనివారలు సదా విసిగింతురు లాఁతివారలన్.

మ. అవమాన మృభిమాన మిద్దియని విద్యాగంధమున్ లేనివా
రవలోకింపనినాఁడు చెల్లుబడి యానొఁ గార్మికుల్ గర్వకుల్
యువకుల్ లోకము గుర్రెఱుంగు నపు డీయూహల్ పఛారింప న
ధ్యవసాయం బొనరింప సమ్మతుల నీయ న్నత్తురా! మెత్తురా!

శా. పారిశ్రామిక కర్షకప్రవర సంభారమ్ము మేల్కొన్నచో
 ధీరల్ శూరులు సూరు లగ్గకులజుల్ దేవప్రియల్ నిల్తురే
 సూరాత్తై న జగమ్ముమేలునకు మేనుల్వంచి కష్టించు నీ
 ధీరోదాత్తుల వాఙ్మనఃక్రియల భక్తిం గొల్వ ధర్మమ్ముగున్.

ఉ. పాటిగఁ బట్టణమ్ములను బల్లెల శ్రామికవర్గ సంఘముల్
 నేటికి నిల్చె మానవత నిల్పుకొనం గమకించె విజ్ఞు లి
 ప్పాటున కండదండలయి ప్రాజ్ఞతఁజూపిరి యంత్రశాలలం
 గూటువగట్టువారి వరఁకుల్ గడతేతెను మూలముట్టుగా.

కం. సమయానుకూల శీలురు
 భ్రమపెట్టిరి కార్మికులను వ్యవసాయుల; న
 క్రమ మదియని తెలియక పలు
 శ్రమలకు లోనయ్యె బీదజన మవ్వేశన్.

కం. కదలిన మెదలినఁ బన్నుల
 నదుమగ సంయుక్తరాష్ట్రమందు నయోధ్యన్
 మొదలంపె రైతులోకము
 గొదచే బీడింపఁబడియెఁ గూలిజనమ్మున్.

గీ. అన్నమో రామచంద్రా యటంచుఁ దొల్లి
 పనవినారలు కోసలవాసులెల్ల
 నేటి కామాట ప్రతిసోట నిలిచిపోయె
 రైతురాణువ కెల్ల సాకేతమందు.

ఆ. గుజ్జరాతి రైతు కూడటివేరుతోఁ
 బెళ్లగిల్లి సాంత మొల్లఁబోయె
 వాని నుద్ధరింప వల్లభాయీ పటేలు
 దీక్షఁబూని ధర్మరక్షఁ గట్టె.

నెఱుఁప చరిత్ర

శా. ఆ దీక్షానిధి కార్యదక్షతకు రాజ్యశ్రీ సభా వేదికల్
పాదుల్లపై సఖండ భారతము జవ్వాడెన్ మహోద్విగ్నులై
శ్రీదుల్ భూదయితుల్ చలించిరి విశేషీభూత సత్వాగ్రహ
ప్రాదుర్భావము దిగ్విదిక్కులను నట్టాడెన్ జయోత్సేకమై.

కం. తరుణీ తరుణులు బద్ధ
స్థిరులై జాతీయసభలఁ జేరిరి తేజ
స్ఫురణ మొసంగిరి సంస్థకుఁ
బొరపులువోనాడ దీక్షఁ బూనితి వారల్.

కం. కులమత భేదములకును
వెలియై యార్థికపుంజిత విస్తారమై
నిలఁద్రొక్కుకొనుట కనువగు
చులకన మార్గము పాఱఁ జూచిరి వీరల్.

సీ. అదెరాకు మిదెరాకు మాఁగుమన్న రవాళి
పెల్లుతోఁ జెవులు దిబ్బిల్లువడియె
తిరిగిపో భరతోర్వి దరిఁజేరవలదన్న
పెడఱుకె లాత్తుఁ బింపిల్లు గూసె
మరియాదకును భంగకరము రాఁబోకుమీ
యను టంతు దిక్కుల నవఘళించె
మఱచిపోఁబో మహింసను నిల్వమీ యన్న
యార్భటి నిలువెల్ల నావరించె
జంగ చాఁచిన నై మనుసంఘమునకుఁ
గలుగు నవమానమనుచు లగ్గలకులేచె
భారత సవిత్రసుతకదంబమ్మ నాఁడు
మడమతిరుగని పౌరుషం బడఁచికొనుచు.

గీ. నాఁడు మాతొడ్డి లజపతినాయకుండు
నిలిచె నాబాల గోపాల మళుకు వీడి
నడుము బిగియించె బంజాబు నల్లలొడిసె
దలఁపునకఁబాట నొడలెల్ల జలదరించు.

ఉ. కంచుకమూడ్చి వక్షమిదె గాల్చుము భారతవీరపుత్రుఁడీ
వంచన నాదరింపఁ డరివర్గము ముట్ట దయారసమ్ము వ
ర్షింపును రమ్మటంచు బరుజేరెడు నాయకు నజ్ఞనజ్ఞగా
వించిరి చూచునాప్రజలు వేగిరి క్రాగిరి దోగి రశ్రులన్.

ఆ. మిత్తి పూనినట్లు మెడకాయ తలకాయ
బమ్మరింప నొడలు దిమ్మదిరిగె
నల్ల తెల్ల మిట్టుపల్లమ్ము లివియను
తెలివితొలగఁ జీకటలును గ్రమ్మె.

కం. జాతీయ పరాభూతికి
జేతము లుట్టుగాఁగి యువకసింహము లాయా
చేతలకు మాటుచేతల
నే తలఁచిరి నిలిచి రధికహింసా యత్తులై.

మంజరీ ద్విపద. ఆ మహోద్రేక మాహాత్యమ్ము గ్రమ్మె
దిక్కుటమ్ముల నుష్ణ రక్త ముప్పొంగె
నరనాథులకు జీవనాడులు గ్రుంగె
గర్జిలై గొదమసింగము భగత్సింగు
పుక్కిట రక్తమ్ము పుణికిసలాడ
సుఖదేవు మొదలుగా సఖులతోఁగూడ
శ్వేతాధిపుల ధూమకేతువో నాగఁ
బ్రక్కలో బల్లెమై భగభగ మండె

నెహ్రూ చరిత్ర

పరివారముల మధ్య పండు పాలకుడు
 కోటలోపల నిద్రకూరు నుద్యోగి
 యాయుధములఁబట్టి నట్టి పై నికుడు
 వచ్చె వచ్చెను సింఘ చచ్చితి మనుచు
 గళవళమ్మందుఁ గన్నులు దేలవైచు
 గగ్గోలువడు గుండె గాలమ్ముగాఁగ
 వీనిపే రొకయింత వీనులు సోక
 మెలివెట్టు మీసమ్ము మిక్కిలి వృద్ధు
 మ్రోయమువాడు బాహుప్పళించు
 బాలబుగ్గలవాడు పరికించు దిశల
 నింతటి విఖ్యాతి యేనాయకునకు
 రాలేదు రాబోదు రాదు దేశమున,

అనుభవము

కం. ఇరుచెని యెఱుంగక సలిపిన
దొరల దురాలోచనమ్ము దొందరపఱుపన్
బరుగిడితి మేము లక్కోర్
పురమున కచ్చోటి మిత్రముల చేయూతన్.

కం. పాలించువారి పతనము
నేలా కోరెదరు సమయ మిదియే పరు లీ
వేళకు నెత్తుట లెఱుంగరె
చాలరె సాయమ్ము మాకు సలుప న్నిలుపన్.

కం. అని మును దొరలాడిన మా
టను నిలకడలేమి యేమిటను గాంక్షితముల్
ననలొత్తమి యీ పాట్లకు
మునుకొంటిమి ఘోరకృత్యములు సేయుదుమే.

కం. సై మను సంఘమ్మును మన
భూముల కంపించు జతనముజేయు సవల్
సామయికమ్ముల నెఱపుట
లేమాత్రము గాదటంచు నెఱుకకు వచ్చెన్.

వ. 1914నుండి సాగిన పొలికలను 1919 వఱకుఁ బ్రజ్వరిల్లినది. ఆలో
మాకు సాయమెనర్చిన మీవాంఛితములఁ దీర్తుమనిన వారీయతు
కులమారి కర్జమునకుం దిగిరి. దేశీయ వ్యవహారములఁ దీర్పమార్ప
నచటివారి కనువగుఁగాని లాఁతి కెట్లంతవట్టును. దాన మేమీ
కర్జమున కసమృత్తిఁ జూప నెంచితిమి.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. లాటిపోటుల మ్రగ్గిన
పోటరి లజపతియు మరణముం జెందుట లా
నాటికిఁ గ్రొత్తలగుట ను
జ్ఞాటుల నూగించె జనసమూహము నెల్లన్.

ఉ. పోతమువట్టి యీ వెడఁగుపాటున కొల్లమిదెల్పుఁ గూటుపుల్
సంతనకట్టే మాండలికసభ్యజనమ్మును ముక్తకంఠమై
బంతులు దీర్చె భారతసభాభవనమ్ములు దద్దరిల్లె వి
భ్రాంత మొనర్చె హూణపరిపాలకవర్గము నొక్క-పెట్టినన్.

చం. పలువురు గుంపుగూడి యొకపట్టున నిల్చుట, కాని కర్జముల్
సలుపుట రాజ్యతంత్రము నలంచుట నోరికి వచ్చినట్లుగాఁ
బలుకుట, మేళతాళములఁబట్టి మెలంగుట యెట్టి వేళలం
దలకొన రాదటంచు నృపధర్మము వెల్పడె మిన్నుముట్టగన్.

ఉ. శాసన మెంతగా నదుమసాగెనో యంతకుమించి పాలకుల్
దూసిరి కత్తులం బ్రజల దోర్బల మంతకు మించె రెండిటం
గాసిలి యూపిరాడ కధికారులు నోళ్లు పొక్కిపోవఁగాఁ
జేసిరి యార్భటుల్ తమకు సేగి దొరంకొనునన్న భీతితో.

శా. ప్రారంభించిరి వీధివీధి విజయధ్వనమ్ము లింతంతగా
నూరేగించిరి దేశనాయకుల నామోచ్చారణమ్ముల్ దివిన్
గారింపన్ మన మూడువన్నెల పతాకల్ శాంతిసందేశమం
త్రారావమ్ముల నుచ్చరింప జనులాహ దేశమాత్రాకృతిన్.

శా. లూలామాలపుఁ గొంటెగుంట లిటు “కల్లోజోగి” యంచార్చినన్
బాలు న్ములయులేని మార్గముల “భిక్షాదేహి” యం చెచ్చటన్
జోలెం గట్టఁగఁబోదుమే పరతమస్సుల్ నిండి తూలించినన్
శీల మ్ముల మొనర్తుమే పరుల మోచే నీటి కాసింతుమే.

చం. బ్రదికిన నాల్గునాళ్లు గడుపారంగఁ దిండి ధరింపఁ జీరలున్
గొదవడునాఁడు నా యనుచుఁ గోర్కివెలార్పఁగ లేనినాఁడు మే
మదలిచి నిల్వ దోసమగునా! జయమో మఱి చావొ తేల్పఁగాఁ
బదుగురు మెచ్చరా! పిఱికిపందలమై బ్రదు కిచ్చగింతమా.

చం. అని జను లొక్కపెట్టు సమయమ్మొనరించిరి చిత్తశుద్ధితోఁ
దనిసిరి దేశదాస్యము నదల్పఁగ నిల్పఁగ నీస్వతంత్రతన్
మనన మొనర్చి రెట్టి యపమాదము ద్రొక్కక నిల్చి రీసిఱిం
గనుఁగొన నేగి నేనొకఁడఁగా నటనిల్చితె మోద మందితిన్.

గీ. కల్లు కంతాన నిడి దిబ్బి కొల్లఁగొట్ట
తెల్ల దొరలకు నుల్లము ల్మల్లడింపఁ
గొట్టి కోలాహల మొనర్చు నెట్టి శంక
వలదు మీకంచు భటులకు నెలపు లిడిరి.

గీ. రాకపోకల కెల్ల నజ్ఞాఁక లగును
నుత్సవమ్మల వీధుల నునుప ననుచుఁ
దీరుపురి గల్గ శాస్త్ర ధిక్కారమునకు
నోపమింజేసి యటు చేయనొల్ల మపుడు.

చం. పరిమితమైన సంఖ్యగల వారల జట్టు తదానుభూర్వియై
యొరవడి రీతి వేటొక సమూహము చీమలబారు లట్లు జే
భరత సప్రితికిన్ జయసబర్మతియోగి కటంచు నాదముల్
జరుపుచు సాగె శాంతియుత సైన్యము సత్యపథావలంబమై.

ఉ. మా వెనువెంటఁ 'బంతు' గుణమండనుఁ డా వెనువెంట నాయకుల్
ద్రోవలు దీర్చ నెల్ల జనులుం బొరలంబడి మన్నుమిన్ను లా
రావ మొనర్చురీతి జయరావ మొనర్చిరి యొక్కపెట్టుగా
స్థావరజంగమాకృతులు సైతము నోభులు విప్పెనోయనన్.

శ్రీహరి చరిత్ర

సీ. ఆలకించితిమి గుఱ్ఱాల డెక్కలమోత
 సకిలింత నిగిరించి సరస మాడ
 పరికరించితిమి జవ్వాడు భూభాగమ్ము
 గదలివచ్చెడి నెఱా కాలిబంట్ల
 తిలకించితిమి తీరు తెన్ను లే కఱిముఱి
 వెన్నాడు ప్రక్కటోపిల వారి
 పుడిసిలించితిమి దుమ్ములు రేగు రోషాగ్ని
 గర్భగోళమునందుఁ గదల నీక
 చెండి చెకపికలాడ నుద్దండు లగుచు
 నదురప్రేటులఁ బ్రళయనృత్య మొనర్చు
 భటకదంబమ్ము గాంచి సంభ్రమము మించి
 కన్ను విప్పము శాంతిమార్గమున నుంట.

ఉ. పట్టుడు కొట్టు కొట్టుడు కృపం గనఁబోకుడు మొండికట్టెలై
 పట్టిరి మొండిపట్టు మెడఁబట్టి యదల్పుడు వీరి నింతఁ జే
 పట్టియె మట్టుమీఱి యెగ్రబాకిరి రట్టడిసేయు నిట్టిరుల్
 పట్టముగట్టుకొన్న నరపాలురు పోదురె కూటిపేదలై.

చం. అఱపులకే స్వరాజ్య ముదయమ్ముగునంచుఁ దలంచి వెఱ్ఱులై
 తిరిగెదరేమి వీరి దురదృష్టము నేమని యందు మితఁకుం
 గరుణ యొకింత చూపఁ జాలుకందన మయ్యెను గుట్టకున్నఁ గు
 మ్మరి పుగువెను దేల నెడిమాట యథార్థము సూ జగమ్మునన్.

చం. అని పెనుబొబ్బలార్చి విరియంబడి వెంబడి పాఱుకాడుచుం
 గునపములట్టి కఱ్ఱలు పగుళ్లు వహింపఁగఁ జావమోదుచుం
 బనవిరి కావికావిరి కబాయలు చల్లడముల్ చెమర్పఁగాఁ
 దనిసిరి రిక్తహస్తుల నదల్పిరి మీసలు మీఱి సై నికుల్.

కం. లంగనముఁజేయఁ దివియక

ముంగాళులు పైకిఁ జూచి మోరల దెసలన్
భంగించి యొత్తజూచెఁ దు
రంగము లవ్వేళ నాదరమ్మున మూపై.

కం. విశననము సేయనొల్లమి

దిశలకుఁ బోఁజూచుఁగాని తెఱవేది మముం
బశుజాతి కీడుసేయద
పశువులె దయఁజూచు మనుజపశువులకంటెన్.

ఉ. దెబ్బల కాఁగ లేక వెనుదీసిరి మిత్రులు శత్రులెల్లఁ బె
ల్లుబ్బిరి నేల గ్రక్కదల నోహరిసాహరి యైన రక్షకుల్
గుబ్బ తిలంగ నిబ్బరములుం గడివోయిన లజ్జ పెంపు నా
కెబ్బెఱికమ్ము గూర్చె నొడ లెల్లను జూడిన మాడికయ్యెడున్.

ఉ. ప్రాణముమీఁది యాన బలవంతుముగా నను లొంగదీయఁగాఁ
బూనెను దెచ్చుకోలు దృఢముం గయికొంటిని దల్లిదండ్రులున్
మానసమందుఁ దోచిరి కొమారిత కన్నులఁ గట్టె నాలియుం
దానయి మానరక్షణ మొనర్చుకొనం బురికొల్పెనెంతయున్.

కం. ఇను మిక్కిలి దెబ్బలకుం

దనువులు బడలంగ నిలువ ధైర్యము లేమిన్
జనులెల్లఁ గాకి గోలగఁ
గను జెదరిరి దృశ్యమద్ది కంపము గూర్చెన్.

కం. తొలఁగుట నిలుచుట తోఁపక

తలగిఱ్ఱునఁ దిరిగె నిట్టి తర్కము నాలోఁ
దల చూపె మరుక్షణమున
మలఁగెను నిలిచితిని మార్గమధ్యమునందున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. భీకర హుంకారముతో
నాకడ కేతెంచి రాతు నడిపించగలన్
జేకోలది క శాఘాతము
సోకింపఁగ సొమ్మసిల్లి సోలెం దనువున్ .

గీ. చెవులు దిబ్బిళ్లువడె దల యవిసిపోయె
గనులు దిద్దిరఁ దిరిగి చీకట్లుగొనియె
నొడలు నఖిశిఖవర్శంత మూఁగిపోయె
మానవత్వస్ము మలమల వడిఁగిపోయె.

ఆ. బాబుదీరు నైంధవములు నాపై రాతు
లందగింపఁ గనులవిందు నయ్యె
జేఱుకోల మోదు లారాటముం గూర్చు
గాడురీతి గుండె గాడిపటిచె.

ఆ. చూడవచ్చువారు సురిగిరి యీలువు
గలుగువార లొడలు నలఁగిపడిరి
రాజవీధులెల్ల రణరంగముగ మాటి
ప్రళయదుద్రస్తృత్యభంగిఁ దోచె.

కం. ఏమో మామానసముల
దీమస మొకయింత రేఁగి దెబ్బకు దెబ్బం
గామింతుము మార్గస్మృది
గామికి నోడిమి వహింపఁ గర్జమ్మయ్యెన్ .

నీ. బలిమితోద్రిప్పు పెంబడితెవాటులకుఁగా
లొంగవేరక చరమాంగ మిడితి
గునుగుఁ బేరెమున డాసినయోధు తరటున
కాకంతముగఁ దనువాఁక నిడితి

మిడిమేలముగను బైబడు దండపాళికు
 నమ్మెత్తునకు తొమ్ము నడ్డమిడితి
 కసివోవ కెటులఁ గక్కసము గ్రక్కెడువాని
 దుర్భాషలకు వీనుదోయి నిడితి
 మిడిసిపడు నాశ్వికుని బోరమోదఁ దన్ని
 భూమిఁ బడద్రొబ్బి యటనిల్చు టేమిబ్రాతి
 యనెడి భావమ్ములకు నంతరాత్మ నిడితి
 మొక్క వోవుటచే ముచ్చముణిఁగి యుంటి.

చం. ఎఱిఁగి యెఱింగి కోరుకొని యింతటికష్టము నోర్చుకొంటి నా
 యరుగడ మిత్రులేరిఁ జొరసీయదు బాధలువెట్ట మానరి
 మొఱకు లదాటుగానొకఁడు మోదెను దానను సొమ్మవోవఁగా
 నిరువురు నన్ను మోసికొని యేగిరి మూఁగిరి సేదదీర్చఁగా.

కం. కనుతెప్పపాటు యుగమై
 కనుపించెను మమ్ము గుంపుగాఁగొని తాణ
 మ్మునఁజేర్చిరి సాయంతన
 మున విడిచిరి బెదరి లొంగిపోయితి మంచున్.

కం. పగలటులుండి నిశిం
 బగఁబట్టెను గాయములు శ్రమ మృగ్గలమై
 సిగ మొదలు గాలిగోటికి
 దిగఁబ్రాకిన మంటలేర్చె దేహము నెల్లన్.

కం. మరునాఁ డరుణోదయమున
 నరుదెంచును నై మనంచు నార్థాటమ్ముల్
 పురమునఁ జెలరేఁగెను నవి
 పురపుర పొక్కింప నిలువఁబోయితి మటకున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఆ. ఒడ్డు పొడుగుం బెరిగియుండుట నొడ్డుల
 లెక్క చేయకుంట నిక్కమైన
 దేశభక్తుడగుటం దెగఁబడియుండుటం
 గౌరవముగఁ 'బంతు' గాయపడియె.

ఉ. క్రంతలనెల్లనిల్చి జయగర్వముతోడుత నల్లతెక్కెముల్
 దొంతరవెట్టి యాగడముతోఁ జనుదెంచుట పాడిగాదు మా
 పొంతల రాకుమం చు జనముల్ బరిమీఁదనె నిల్చి నై మనుం
 బంతము లాడఁ జూడఁ బడవాళ్లరుదెంచిరి దండపాణులై.

చం. కనుఁగొను నారటమ్ము తమకమ్ము మనమ్మున జోడుజోడుగాఁ
 బెనఁగొన నాగలేక వెనువెంటఁ బ్రయాణమొనర్చివచ్చె నా
 జనకుండు నన్నుఁజూచుండు విచారము రాద్రము నొక్కపెట్టుగాఁ
 బనుపడ జేపుటించి మునిపంటఁ గసిక్కున నొక్కవాతెఱన్.

శా. ఎన్నోయూహలు సంతరించుకొని వహ్నిజ్వాలలై పొక్కెనో
 కన్నీరెంతగ గ్రుడ్లఁ గ్రుక్కుకొనెనో కన్నాకుగా నిల్చి యీ
 తెన్నుంబాపుకొనంగఁ గాంక్ష నిడెనో తీర్చిందెనోయేమొ యీ
 సన్నల్ మా హృదయైకసాక్షికములై సత్యమ్ము చేకూర్చెడున్.

ఆ. తగులరానిచోటఁ దాఁకమివేటులు
 నిలువఁ గలిగినాడ నిబ్బరముగ
 నిట్టిభాగ్యమునకు నేని నోచక మిత్రు
 లలమటించి విడిచి రాయువులను.

ఆ. దాడివెడలి తప్పిదారి యొక్కరినై న
 విడువనొల్లరైరి బడియవాట్ల
 కామహోగ దృశ్యమందు భీభత్సమ్ము
 చిమ్మిరేగె నుత్సవమ్ము తోడ.

కం. మొగదాడులేని దున్నలు
దిగఁ ద్రావిన రీతి భటులు దేరకుఁదేరం
బగఁబట్టి కొట్టి రీరల
మొగములు నేటికిని హృదయముం గలఁచునొహళో.

కం. దేశీయులైన భటు లా
వేశములఁ జూప రాంగ్ల వీరాగ్రణు లా
కాశమ్మ దూఁటువడగ
ర్భాశయములు వీడు వడఁగ నాచ్చిరి రొదగా.

తే. పాపపుణ్యములకు నిల్వఁ బాదు దొలఁగె
మంచిచెడ్డల కచ్చో సమాధి యయ్యె
మానవత్వమునకుఁబెద్ద మచ్చ యయ్యె
హూణసైన్యమునకు వెఱ్ఱి యూహ లెత్తె.

మంజరీ ముకుబంటిగా రక్తమున ముగ్ధివారు
ద్వీపద. “తృప్తాస్మ” యనరు సంతృప్తులు గారు
మానవ లక్షణ మ్మానంగఁ బోరు
సానుభూతికి నిల్వస్థానమ్ము నీరు
రిమ్మైత్తినట్లు దర్శింతురు మమ్ము
వాయెత్తఁగాఁబోవ మూయింతు రదిమి
మానసమ్మున శాంతి మల్లాడు చున్న
మొగమున రాద్రమ్ము మూర్తీభవించు
దొనిలోన లలితమ్ము దోచుచున్న
పలుకులోఁ బలుకు వెంపఱ లాడుచుండు
బలమైన వింత శక్తుల మధ్య నిల్చి
కాల్గదల్పము గంఢ కత్తెర కైన

నెఱఱా చ రి త్ర

వచియింపరాని పరిచితులైనార
లానాట నానాఁడు నా యద్యమముఁ
బాద మూఁచిన దేశభక్తులు మాకుఁ;
జలి దీటి గడిదేటి నిలువఁ గల్గితిమి
తిరమైన దేశభక్తిని వెలార్చితిమి
హృదయమ్ములను నాఁడు తృప్తి నందితిమి.

కార్మిక వ్యవస్థ

సీ. ఉసికొల్పి యిసిరింత లుప్పతిల్లగఁజేయు
పై మనుసంఘ దుష్కార్యములకు
దేశభక్తుల కవకాశమ్ము భంగించి
కారగ్రుక్కెడు బహిష్కారములకు
రాజకీయముల నట్టొడు మ్రుక్కడిమూఁక
సాగించి విసివించు స్వార్థములకు
సాంఘికాచార పిశాచ బృందము రేఁగి
జనులఁ బీడించు దౌర్జన్యములకు
నడుము విటిగి కూలఁబడిపోయి యరవాయి
గొనిన వారిశెల్లఁ గూడఁదీసి
యొక్క త్రాటిమీదఁ నుక్కుతో నడిపింప
జతనములను జేయసాగినాడ.

కం. ఈ లక్ష్య సిద్ధి తోడుతఁ
జాలవఱకుఁ దిరిగితిరిగి శ్రమమందితి నే
నాలుగు రాష్ట్రముల సం
బాళించితి సభల జన సమాదరణమునన్.

కం. మదరాసు మహాసభలోఁ
బాదవెట్టిన తీరుమానముల నెల్లరకున్
మదికింపఁ దెలుప నిలుపన్
గొదకొంటిని నేను దోటి కూటువతోడన్

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. బదువైన కాపురమ్ముల
మురముర ములుగుచును గర్జముల సాగింపన్
వెఱవని పరపుడు కాండ్రం
దరిసించితి ధర్మబోధనలను దెలిపితిన్.

తే. సాంఘిక స్వేచ్ఛ మానవ జాతికెల్ల
నొకటిగానుండఁగోర నార్థికసమస్య
తేలవలె రాజకీయ సందీప్తి దిశల
నేలవలె నెల్లచుమ్ములు ప్రేలు దాన.

కం. కలవారు కులము బలము
గలవారు కడింది చదువు గలవారు నెఱా
తలఁపుల సంకోచమ్ముల
వెలయించిరి సామ్యవాదవిధదూరగులై.

కం. పెనులేమిడిఁ బెటపెటఁ బే
ల్పను నప్పులు సప్పులొడిచి పట్టిన దినముం
జనఁబోని కాపురమ్ముల
మునుకొని చేయంగ శక్యముం గాదుగదా !

కం. ప్రాచీనాన్నత్యమ్మా
లోచన మొనరించి తాతలును దండ్రులును
బ్రోచిన యాచారమ్ముల
నాచంద్రార్కమ్ము నిలువయత్నింతు రహా !

చం. ఎలుపురఁ జేరఁదీయఁ దమ బళ్లను గుళ్లనునిల్పి రాత్రి వి
ద్యుల నెఱియంగఁజేయ నిది ధర్మమధర్మము నాక చెట్టలై
నిలిపిరి శాసనమ్ముల మనీషుల వంచిరి భూమిపాలకుల్
కులమత ధర్మ కర్మములఁ గూల్చిరి మార్చిరి వేసబాసలన్.

చం. అనునుడు లంతరంగముల యందుఁ గవోష్ణపు రక్తబిందువుల్
దొణికిసలాడఁగా సభలలో వచియింతురు నాయకాగ్రణుల్
జనులను రెచ్చఁగొట్టుటకు సాధనమైనను దీన లాభముల్
పొనపొన నిల్చునే మతముపొత్తున సౌఖ్యము లావహిల్లునే.

చం. జనపదవాసు లీయెఱుకచాలక నిల్చిరి పట్టణప్రజల్
మునుకొని పిండుగట్టి జవముం జలముం బలముం గడింపఁగాఁ
బనివడి సామ్యవాద పథవర్తన జాతిమతాంతర ప్రస
క్తిని విడనాడి నిల్చిరి జగీషువులైరి పరాయి యేల్పుడిన్.

ఉ. నేనిది ముందుగా నుడువనేర్చు వలంతినిగాను గాని నా
మానసమిందు లగ్నమగుమాట యథార్థము హెచ్చు లొచ్చులం
దీన జయింపవచ్చునని నిర్ణయమందితి సామ్యవాదముం
బూనిరి తోడివార లనుమోదము తెల్పిరి సమ్మదమ్మునన్.

కం. ఐదేండ్ల పదకములతో
సాధించె ననంతజయము చాఁగు బలీ ర
ష్యాదేశ మిట్టి మార్పులె
పాదుకొనం జూతు మెపుడు భారతభూమిన్.

కం. విడికెడు బోనము పొట్టకు
ముడిబట్టయు మూరెండైన మొలకును వలదా
మడిదున్ని దోఁకువానికి
నడుగడుగున గేలిసేయుటా ! యిది తగవగునే.

కం. శ్రామికుల నెమ్మనమ్ములఁ
బ్రేమించిన నాఁడె సిరి వరించును దేశ
క్షేమ మ్మభివృద్ధి యగుం
గామితములు పొసఁగు నెల్లకళ లందెనఁగున్.

వ. పాశ్చాత్య దేశములనుండి 1927 డిసెంబరులో నేను దిరిగివచ్చు నప్పటికి మాకు స్థానిక భారతదేశము నలుమూలల నావ రించెను. 1926 సంవత్సరములోనే సామ్యవాదకార్యక్రమము నొక దాని మారాష్ట్రమున నిలుప యత్నించితిని.

కం. జాతీయసంస్థసభ్యు

వ్రాతమునను వలచె సామ్యవాదమును నా
చేతము నలమె ముఖ్యుడ
నైతిని నేనందుకతన నందితి యశమున్.

సీ. ఊరిచుట్టును భూములుండి రెండవవాని

రాపాడఁజూచు దౌర్జన్యపరులు
పసిడిముద్దలు చందువాపెట్టియల మూల్గఁ
గోరమీసలు దువ్వు కొండెకాండ్రు
పరివారమునకు సంబళ మొకింతయునీక
కొలుపు లంపఁగఁ గోర్కీసలుపు దొరలు
పరుల నెత్తురును జక్కెరపానకమ్ముగాఁ
గ్రోలు సామంత భూపాలవరులు
దాహ ముడివోవఁగాఁ బోని సాహుకార్లు
గలరు మారాష్ట్రమున వారి నిలువరించు
తీరుమానమ్ము లుంపఁగా దీక్షఁ బూని
కాలుమోపితి సభల సౌఖ్యముల రోసి.

కం. తల వెట్టిగొలుపు తలఁపులు

సలిపిరి మాధ్వలకుఁ గొంకుజంకులుగల స
భ్యులు డబ్బాటుగ మేమిది
సలిపితిమని నింద వైవసాగిరి పెలుచన్.

ఉ. గారవమిత సంఘమునఁగల్గిన గొప్పకులాలవారు సం
సారములందుఁ బట్టుదిగజాతిన మాతినఁ గూడుగుడ్డలం
గోరుదు రెల్లవెంటఁ దమకుం గడుహైన్యము దాఁపురింపఁగా
నారటమందరా మనములందు యథేచ్ఛత లందఁ బొందుగన్.

ఆ. గుడికి బడికి నూరినడిమికి రావీలు
పడనివాఁడు బెంగపడిన నాఁడు
భరతభూమి కెంతస్వాతంత్ర్య మబ్బిన
మేలుగలదె పొగడికోలు గలదె.

తే. వ్యావసాయిక కార్మిక వ్రాతమునకుఁ
బాలనమునకు మధ్య భూస్వాములుండఁ
దగదటంచును సామ్యవాదమును నిలుపఁ
దీరుమానమ్ము ఘటియించితిని సమజ్య.

మ. పరివత్సభ్యులలోనఁ గొందఱిది సంభావించి రీయర్థముం
బరిహాసమ్ములు గొందఱాడి రిటుదీర్మానమ్ము గావింపఁగాఁ
దరణుల్ పూరుషు లంగనాజనము లుత్సాహమ్ముఁ జూపించి రీ
మురిపెమ్ముల్ మునుముందు రాదగు శుభమ్ము లూర్చుపఁ జుక్కాణులా.

చం. అదియిదె కారఁగూరు సమయ మ్మరుదెంచిన దంచు మిత్రులుం
బదుగురు హెచ్చరించి రిది పట్టుదలం గడుఁగూర్చెఁ గర్జముల్
పదిలముగా నొనర్చుకొను పాఁగెము నాకొనఁగూడె నొంటిగా
మెదలుట కుత్సహించితి సమీక్ష నొనర్చితి భూత కాలమున్.

కం. కలకత్తా కాంగ్రెసునకుఁ
దలమానికమయ్యె నాదుతండ్రి యతండుం
బులుమగఁ జూచెను మాపై
బలిమిం దన యఖిలపక్షభావము లెల్లన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. బలవంతుఁ డెత్తివచ్చిన
బలహీనులు నిల్వఁగలరె ప్రాణములు పణ
మ్ములుగాఁగ నిడిననైనం
దలఁకుట సామాన్యపురుష ధర్మ మృగునా !

కం. వేలకు వేలు జనులు పే
రోలగమున ధర్మముల మహోన్నతరీతిం
గూలంకవముగఁ దెల్పెడి
వేళల మోమోటపడెడి వేటిడి యున్నే.

చం. అదియిది యానుగాదని మహాసభఁ బల్కు-ఁజెకాని బాధ్యతా
స్వదమగు తావులన్నిలిచి భారముమోయఁ గడంగువాడు మా
సదమున నేరులే రిదివిచార మొనర్చెడువేళ నాకెదో
మదికి వెతారముం గలుగు మంటలు గ్రమ్ము శరీరమంతటన్.

ఆ. ధర్మమును వచించు తరుణమ్ములందును
దల్లిదండ్రు లన్నదమ్ము లనెడి
బాంధవమ్ము వెంటఁబడరాదు గాన నా
తండ్రి నెదిచినాడ ధైర్యమునను.

ఉ. అంతములేని ఘోరవిపదంబుధి ముగ్ధిన ముగ్ధుఁగాక సి
దాంతవినిర్ణయమ్ముల నుదారత చూపఁగరాదు చూపెఁబో
చింతలవంతలం జివికిజీర్ణము తానగుటేమి బ్రాతి య
త్యంతవిపత్పరంపరలయందు మునుంగఁగఁజేయు లోకమున్.

కం. మానప్రాణమ్ముల పై
స్థానము సిద్ధాంత మట్టి దానిని బలిగా
నేనరుడు నిల్వఁగల్గునొ
యానరుడే జాతిజీవనాషధ మరయన్.

కం. జాతీయసభ సనేకులు
నేతలు గాంధీమహాత్మునినిండుతురు వా
రాతని వెలివేయఁగ లే
రీ తిబిరులుపల్క నాల్క లెట్లాడునొకో.

కం. ఎదిరించినాడ నాడ
సదమునఁ దీర్మానమును నిజమ్ముగ నెడదన్
జిదగొద లుదయించెను నా
కది యాత్మోన్నతికి మూలమయ్యెం దలఁపన్.

ఉ. నీతినినిల్చి నమ్మినది నిష్కలుషమ్ముగఁ బల్కునట్టి నా
చేత మెఱుంగువారు నను సేమముగోరెడువారు ధర్మని
శ్లేతలు కార్యదర్శిగ వినిష్టయముం బొనరించి రీ ననుక
సాతతముంటి నేనొక “బిషప్పు” విభమ్మునఁ బెత్తనమ్మునన్.

ఆ. బొగ్గుగనుల కేంద్రమున జరియాపురి
నఖిలరాష్ట్రకార్మికాళిఁ గూడి
కొలుపుదీర్చె దాన నిలిచితి రెన్నాళ్లు
కలకటాకుఁ బిదపఁ గదలినాడ.

కం. అతి నై న్యాతిభరమ్మున
బ్రతుకీడ్చెడు కూలివారు రైతు లెడందన్
సతతము వసించు రీరల
గత్తికై తపియింతు నెల్ల కాలము దీక్షన్.

సీ. సాంఘికవ్యవహార సంస్కర్తలగువారు
తిలకింపఁబోవ రార్థికసమస్య
ఆర్థికవ్యవహార మరసి దిద్దెడువారు
రాల్పఁగాలేరు వర్ణవ్యవస్థ

నెహ్రూ చరిత్ర

వర్ణవ్యవస్థ డీల్పడఁ జేయఁగలవారు
తడవఁగాఁబో రన్యదౌప్యములను
అన్యదౌప్యముల నణపఁగాఁ గలవారు
మన్నింపఁబో రహింసావ్రతము
సాంఘికార్థికములు జాత్యభేదాహింస
లోక్కరీతిఁ దీర్చునున్నవారు
దేశమునకు దివ్యదీప్తుల నిడువారు
వలయు దాస్యబంధములను ద్రెంప.

చం. మగఁటిమిగల్గి మేలియభిమానముగల్గి యుదారభావముల్
మిగులుగఁగల్గి యెన్నడు చలింపని ధైర్యముగల్గి నిల్వఁగాఁ
దగియెడువారె నాయకపదముల నిల్తురు వన్నెఁగూర్తు రీ
పగఁతురనోర్తు రీవెడఁగుపాటు నడంతురు మింతు రంతటన్.

చం. బుగిలి తపించిపోవు మనపూర్వచరిత్రలనెల్ల రూపుమాఁ
పఁగఁ బగఁబూని రన్యజనపాలురు దీనికి నోహటిల్లకే
తెగియెడువారు శౌర్యబలతేజముగల్గెడువారు ధీరులై
నెగఁడెడువారు మాతృధరణీనిగళమ్ములఁ ద్రెంప నుద్భటుల్.

కం. శ్రమపడువారికి మేళులు
గ్రమముగ రాఁగోరి జోషి.గావింఁచె గృషిన్
సమయమ్ము లేచి మీచి
త్తము మాభాగ్యమ్ము పలుకు దలఁప రితరులున్.

కం. అతివాదులై రి గొందఱు
మితవాదులు గొందఱై రి మిశ్రితభావా
లతుకువడవాయె సభ్య
వ్రతతియు నిరుపాయలై విరాజిల్లె నొగిన్.

కం. వత్సరములతరబడి యా
 పత్సనుయములందుఁ గూలివారలఁజొత్తై
 మత్సరముగొనిన ధనికుల
 నుత్సాహముతోడ జోషి యొర్చి యెదిర్చెన్.

తే. భేదభావమ్ముగల యతివాదులెల్ల
 నభినుతిఁతురు జోషి కార్యక్రమముల
 నుద్యమమునకు సర్వస్వ మొప్పగించు
 వీరులకు నెల్లవారు జోహారు లిడరె.

ఆ. ముఖ్యముగను నాఁడు బొంబాయిపురములో
 నేయువారు కూలిచేయువారు
 ప్రజలయండతోడ యజమానుల నెదిర్చి
 సమ్మెచేసి గారవమ్ము గనిరి.

తే. జాతకమ్మును నెఱాసత్యమ్ముగాఁ బల్కి
 జనిధర్మముల బోధసల్పు నొకఁడు
 సాముద్రికమును నచ్చుగ మెచ్చుగ వచించి
 కర్మమ్ముతో వాయిగట్టు నొకఁడు
 శనివార దానమ్ములను నూకలంజల్లి
 కూలివారలఁ గొల్లఁగొట్టు నొకఁడు
 పాపభారమును దైవముదీర్ప వినుతించి
 పనివారి నోరుగొట్టును నొకండు
 శొఱవించీమలకెల్లఁ జక్కెరలు మేపి
 కాలసర్పమ్ములకు నెల్లఁ బాలుద్రాపి
 కాలముంబుచ్చుకొను భాగ్యశాలులకును
 దెలియవచ్చు నె భాగ్యహీనుల యలంత.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. వ్యక్తిగత సానుభూతియు
వ్యక్తముగా మాడ్చు గోరువారలపయి నే
భక్తింజూపితి దాస్యపు
ముక్తింగోరితిని దేశమున మేలొదవన్.

కం. మితవాదు లొక్కరీతిగ
నతివాదుల గెలువ నన్ను నధ్యక్షునిగాఁ
బ్రతిపాదించిరి దానికి
నతివాదులు సమ్మతించి యాననిరి సభన్.

కం. మత కుల సంఘములలో
నితరులు పెదగద్దె నెక్కుఁజెఱుగము వేఱొ
ప్రతిసభకన్యఁడు నేతగ
వితమెఱుగకయుంట నేడువంటి మఱూరే.

కం. హరిజన గిరిజన సభలకు
నెఱుకల యేనాది సభల కెవ్వారలొ వే
పిఱుదివియకుండ నుండుట
పరియాచకమయ్యె నాకు భావమునందున్.

కం. పనివారి తెగకుఁ జెందక
వినువీధిఁ జరించువాని వేగరి నొకనిం
గనుకనిగ నెన్నుకొనుటలు
మనమునఁ బోఁజెత్తు దురభిమానము లొత్తున్.

ప. 1928-1929 సంవత్సరములు వేతనవివాదములతో సమ్మెలతోఁ
గడచెను. వంగ దేశమున నార మరలలో “జెంషడ్పురము”న నినుప
పనులలో మఱియు రైల్వేలలో సమ్మెయలు జరిగెను. పనివారు
యజమానుల యినుపహస్తముల మ్రగ్గిరి.

సీ. హీనాతిహీనమ్ములైన వక్త్రములతో
రాపాడబడిన నేత్రములతోడ
సత్వశూన్యములైన సంధిబంధములతో
నదుముడువడిన దేహములతోడ
దుర్గంధపూరితాంధువులైన యింద్రియతో
సమతపీష్ణుడిన మార్గములతోడ
అర్ధనగ్నశరీరలైన భామినులతో
శుష్కించిపోయిన సుతులతోడ
కామ్యములరోసి భోగభాగ్యములఁ బాసి
కాఁపురములీడ్చు సంబళకాండ కెల్ల
దినదిన మొక్కగండకతైరయు నాయె
లేమితోఁ బొత్తునేయఁగాలేడు నడుడు.

ఉ. మీరటు కుట్రనేరము సమేలము చేయఁగ ముఖ్యనాయకలో
కారల ద్రోయఁగాఁబడిరి లాఠిజనమ్ముల నెప్పు డెట్టులే
తీరుల నొంతురో యనెడు తీవ్రతహెచ్చె సుఖమ్ము శాంతి చ
ల్లాటె నఖండభారతమహానద ముట్టుటలూఁగె నొక్కటన్.

మంజరీ పోటుకూతలు వెట్టు పోకిరినరులు
ద్విపద. నేలమాలెలు ద్రవ్వీ నిల్చు దుర్జనులు
అదరించి బెదరించి బ్రదుకు ముమ్మరులు
దయయు ధర్మములేని చౌర్యనృపరులు
గుణగణసీనులౌ కుంటిసుంకరులు
నమ్రత్వమున హూణసామ్రాజ్యమునకు
దాసానుదాసులై తాళముల్ వైచి
బిరుదమ్ములను బెక్కు వరపదమ్ములను
దెకతేరగాఁగ నందిరి ముదమ్మునను
చేఱసాలమ్రగ్గి శుష్కిభూతులైన

నెహ్రూ చరిత్ర

వారికై డాక్టరన్నారీయు మేము
 పదిమంది మొక్కతై వాగ్విశారదులఁ
 బలువుర న్యాయవాదులఁ గూడిమాడి
 శ్రీమంతులెల్ల రాధికపుష్టి గూర్చు
 నాస్థనిల్పితిమి న్యాయస్థానములను
 పరమదరిద్రులౌ పనివారినుండి
 ప్రోవుచేసిన రూకరూక పైకమును
 న్యాయవాదుల చేతికందింప వాడు
 సంత్సృష్టివడక కష్టము గూర్చినారు
 రాజకీయములు నేరములు పైఁబడ్డ
 వాదించినను లేద వాదింపకున్న
 ఫలముశూన్యము నప్తపడు టధికమ్ము
 మమ్మెల్లరను బ్రభుత్వ మ్మింతలోనఁ
 గారలోవేసె హుంకారమ్ము సేసె.

ఉత్సాహములు

కం. పదివత్సరములు గడచిన

యదనునఁ బంజాబులో మహాసభ జరుపం

బదుగురు వినిశ్చయించిరి

యది గతకాలమును దలఁపునందును నునిచెన్.

వ. 1929 వత్సరమునఁ బంజాబురాష్ట్రములోని లాహోరులో జరిగిన
కాంగ్రెసుమహాసభ 1919-వయేట నచటనే జరిగిన సభను
మతియు సీమధ్యకాలమున జరిగిన సన్నివేశములను సభ్యమహా
జనులను జ్ఞప్తి కెలయించెను.

సీ. మరతుపాకులను డయ్యరు దయ్యమై ప్రేల్చి

యపహాస మొనరించు నమృతసరము

బడితవాల్లకు గుండెపగిలి నెత్తురు నోటఁ

బ్రవహించు లజపతిరాయిమిత్తి

అవమానపూరితమై మహాభయదమై

వాసించు సైనిక శాసనమ్ము

కాలమేఘములు నల్లడల గర్జలుసల్పి

కదలిరానున్న సంగ్రామఘోష

తూలిపోయిన నాటి వస్తువులధరలు

వాలిపోయిన జీవితావసర విధులు

ప్రేలఁగొట్టెడు భావనైస్పృహ్యగతులు

తలఁప గుండెబుప్రేవులు వెలికివచ్చు.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఉ. కేవలమానహీనత నకించను లల్పగు లాత్మవంచకుల్
దేవురుగొట్టు లన్యజగతీపతిసేవకు లర్థకాంక్షులై
జీవితమంది మమ్ము నెడసేసిరి ధర్మపథమ్ముదప్పిమా
త్రోవల నడ్డగించి కడుదూఱిరి స్వార్థపరత్వబుద్ధితో.

కం. అధికారయుత విభుత్వము
బధిరితమై ప్రజలమొఱలఁ బాటింపదు దు
ర్విధిమెయి శాసనసభలఁ
బదమాంచినవారు సంభ్రమముగొని రెదలన్.

కం. బత్తైములకు సంపత్తుల
కొత్తగిలంబడుటతప్ప నొండేమియు మా
పెత్తనములందు లేదని
చిత్తమ్ములఁ దత్తరమ్ము సెందిరి సభికుల్.

కం. సైమనుసంఘ బహిష్కృతి
నేమించిరి సభికు లెదిరినిర్ణయములునుం
బ్రామిరి రాజన్యుల కిది
తామసముంగూర్చె నిండుతాల్కి వెలార్చెన్.

కం. స్వాతంత్ర్య సమరవీర
వ్రాతమ్మున విఠలుభాయిపట్టేలుకు వి
ఖ్యాతియుఁ గలిగెను జనులకుఁ
జేతఃప్రీతియును గలిగెఁ జిఱచిఱ లణగెన్.

ఆ. ఇంట బయట రెంటనంటియుండుటచేత
మోతిలాలు మొగముమొత్తై దీన
వీలువెంట సభల విడువఁగా నుంకించె
జట్టమునకు లొంగుచతురుఁ డగుట.

ఉ. గారడివానిటోపి నెలుకల్ దిగజాతినయట్లు న్యాయముల్
వారక మార్పులందె బహుళమ్ముగ; నొప్పరికించి చూచినన్
బారముముట్టదయ్యెఁ బరిపాలకు లెప్పటికప్పు డేవో దు
త్తూరములెల్లఁ బల్కుదు రెదో తమయిష్టము వచ్చినట్లుగా.

ఉ. పాశవికప్రవృత్తులకుఁ బాఠముఁజెప్పగఁ బూను తండ్రి కా
వేశముపొచ్చె వక్రపదవి న్నడయాడెడువారిఁ దీర్చగఁ
గౌశల మెంతచూపినను గాదను సత్యమెఱింగె నాపతత్
క్లేశము లోర్వజాలక యెదిర్చి విదిర్చెను బాహుయుగ్మమున్.

సీ. కోపించినట్లుండు భూపాలకులతోడ
నెంతకాలము నిర్వహింపఁ గలము
వంచించినట్లుండు పరిపాలకులతోడ
నింపుతో నెటు సంచరింపఁ గలము
చండించినట్లుండు సంచరింపఁ గలము
వియ్యమ్ము నెట్లు గావింపఁ గలము
జంకించినట్లుండు శాసనమ్ములతోడ
దినవెచ్చ మేరీతి దీర్చఁ గలము
నీతికిందప్పి నీచాతినీచముగను
బ్రదుకుగడపుట మివుల దుర్భర మటంచు
నామఱించెను శాంతిసంగ్రామమునకు
ముఖ్యులొవారి నాత్రండి మోతిలాలు.

కం. కలకత్తాకాంగ్రెసు లో
పల బాధ్యతఁ గొనుటదక్క వార్ధాబుషి యా
వల నంటుసొంట లేకయ
మెలఁగెను ఖదరుద్యమమున మేకొని నిలిచెన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. తను మొనకట్టి రాట్నమున దారముదీసెను లాఠివారలం
బనుపడజేసె నంత నెగబ్రాచినొనరెను బల్లెవల్లెకున్
మునుకొని సర్వదిగ్విలయముల్ తనుదానయి చుట్టివచ్చె నే
ననుపదవర్తినైతిని మహాద్భుతమందితి నాప్రతిజ్ఞకున్.

కం. కనుమనసులు దనియంగా
జనములు వేవేలువచ్చి సందర్శనముం
బొనరించె నామహోత్సవ
ఘనతను వర్ణింప నలవిగా దెవ్వరికిన్.

ఉ. శ్రీయుతులై నవారి దరిజేరి మహోక్తులతో దరిద్రనా
రాయణులై నవారిని దయంగనఁగోరు దరిద్రతాపద
మ్మేయెడ నాయెడంద రుచియింపదు లేమిని బాపలేనిచో.
నాయకు లీస్వరాజ్య భజనమ్మున నిల్చుట వేడికోళ్ల కా!

గీ. అతిదరిద్రులనుండు నారాయణుండు
వానికై బిచ్చమెత్తఁగా వచ్చినాడ
న నెడుపల్కులు నాహృదయమ్ము గలఁచు
గాంధీ యూరూర నిదిగట్టిగా వచించు.

కం. దారిద్ర్య మనుభవించెడు
వారలు నారాయణునకు వారసులై నన్
నారాయణ సంస్మరణము
ఘోరమ్మగు, వానికొలుపు కొలయగుఁ గాదే!

కం. మనదేశమ్మున నారా
యణుండుండెడుదనుక బీదలౌవారి కింకన్
మనుగడల సుఖము లేదా
పనిచెఱుపులదొరలఁ గొలువ భావ్యమ్మగునా!

చం. పరహితకాంక్ష వెన్దవిలి భైత్తపరిగ్రహజీవమాత్రుండై
నరుండట లోర్వఁగాఁగలఁ డనారతదౌష్ట్యపరంపరన్ నెఱా
సిరిగలవారు లోకులవశీకృతులం బొనరించుకొంటుకై
తిరిపమువెట్టుచో నదియుఁ దీర్చునె వీడితజాతిబాధలన్.

చం. అదియిదియంచుఁజెప్పు హృదయంబు నయం బనయంబటంచు నెం
చదుగద లేనివారి యగచాట్లనెఱింగిన నాయకోత్తముల్
పొదలిననాఁడె ముక్తి మనభూమికి నివ్వటిలుం దదర్శమై
యదుకులువెట్టుచో భువి ననాశ్రితులం గణుతింప రెయ్యెడన్.

ఉ. ప్రీతిజనింప దీని వివరించి వచించితి గాంధితాతకున్
దాతలనాఁటి దృష్టి నొకదానఁ బరిష్కృతి నాచరింపఁగా
నాతఁడు చూచె ద్రవ్యముగలట్టి మహాత్ములు ధర్మకర్తృతా
స్థాతలు మాత్రమంచు బహుధా ప్రతివాక్యము వక్కణించెడున్.

ఉ. నేనిది మేలిత్రోవయని నేటికి నమృతముంపలే నవా
జ్ఞానసగోచరమ్ములని మన్ననచేసినఁ జేయవచ్చు నీ
పూనికలెల్లవేళఁ బరిపూతములంచు సహేతుకమ్ముగా
నేనరులైన జెప్పఁగలరే సభలందు ననన్యచిత్తులై.

కం. ఇది యిటులుండఁగ శాసన
సదనమ్మున సభలుజరుపు సమయమ్ముననే
యదిరిపడ రెండుబాంబులు
వదలిరిపో సింగు దత్తు పౌరుషశాలుల్.

కం. నిదురంగూరిన సభలం
బ్రదిలిన యారవము కర్ణ వేధ మొనరెన్
హృదయములు ప్రీలఁ బదుగురు
చదిసితిమని డిల్లపోవసాగిరి పెలుచన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఇది కుట్ర నేరమనుచు
బదుగురఁ జెఱసాలనుంచి బాధించిరి దు
ర్మదమున నమానుషమున
మొదలుతుదలు లేని నిండుమూర్ఖ త్వమునన్.

కం. నిరయమునకన్న మిన్నగు
చెఱసాలంబడి తపించి జీర్ణించి మహా
నిరశనదీక్షం బూనిరి
పరమాసహ్యత్వమున కుపగ్రహులెల్లన్.

తరల. నిరశనప్రతీక్షఁబూనియు నీరసించినవారలన్
జెఱలనుంచి క చేరిచేర్చుట చేతగాకను దీర్చులన్
బలుపపచ్చుఁ బరార్థవాదులు వచ్చిరాకయు దక్కినన్
దొరలుచట్టము లేర్పఱించిరి నోరునొక్కిరి లోకులన్.

మాలిని. నెలయుఁ గడచిపోయెన్ నేను లాహోర్పురానన్
నిలిచి చెలులఁ జూడన్ నేతలావారి యాజ్ఞన్
గలిగి మొదటసింగున్ గంటి నాపైని దత్తున్
దలఁపుమెలఁగు మిత్రున్ దా “జతీందాసు” గంటిన్.

మత్త
కోకిల. వారలెల్లరు బక్కచిక్కిన వారు పట్టిరిమంచమున్
మారకాంతి “జతీము”దా సుకుమారబాలికపోలికన్
సౌదమాతీయు సుప్రసన్నత జాతిపోకయ నిల్చె న
య్యోరుపుం గని బ్రుంగె నర్వదియొక్కనాఁ డుపవాసియై.

ఉ. ఈ కమనీయగాత్రుఁ డిటుల్లీననాఁడు సమస్తలోక ము
ద్రదేశమునందె నాప్రళయదీధితియే మిఱుమిట్లుగొల్పి చీ
కాకొనరించె బాలకులు గాతరభావమునంది బంది పి
ర్వీకులనెల్లఁ దీర్ప నొకరిన్ నియమించిరి ప్రోచికోలుగా.

ఆ. బందికాండ్ర మూఁడుపాయలుగాఁ జీల్చు
టాకటిదక్క లాభమొకటి లేదు
సూత్రతతిని గ్రొత్తచూపుటయే వినా
సాగుపాటు మార్పు జరుగలేదు.

వ. ఈసమయమున నాండ్లయ ప్రభుత్వమువలెఁ జండభానుఁ డుద్దండుఁడై
గ్రీష్మమునఁ బ్రవేశించెను.

సీ. చెమటచిత్తడి కొడల్ చిమచిమలాడఁగా
జలయంత్రములదండ నిలుచువారు
నీరుమజ్జిగ నిమ్మనీరు చక్కెరఁగల్పి
కొంచె కొంచెముగాఁగఁ గ్రోలువారు
చలిపందిదుల నెలంతలతోడి ముచ్చట్లు
విసువునందకను గావించువారు
పొల్లుసుద్దులఁ బ్రొద్దుపుచ్చు పొచ్చినరిచ్చు
మల్లగుల్లములతో మసలువారు
ఆదుబయళులఁ జుక్కలతీరుఁ జూపి
సిల్లలకు వింతకతల విన్నించువారు
డిల్లపోయిరి వేసంగి నెల్లవారు
చండ్రనిప్పుల వడగాలి జబిరి వీవ.

మత్స్యాల
సరాలు
గేయము.

ఊదినది నలుదెసల నూష్ణము
పాదమిడె మిడిమిడిగ జ్యేష్ఠము
లేదులేదిక శుభముహూర్తము
పేదవడిపోయినది ఘోషము
ఎండమావులమీఁద గ్రీష్మము
దండిగాఁ బరవళ్లు దీసెను.
పదును పాతాళమ్మ పట్టెను

నెహ్రూ చరిత్ర

నదులగర్భము లవసిపోయెను
 చిదురుచేపల మేను లుడికెను
 పొదలలోఁ దాఁబేళ్ళు దూరెను
 చండ్రనిప్పుల గ్రీష్మ ముమిసెను
 మండి వనముల భూతి యెగసెను.
 నిప్పుజల్లులకాంతి రప్పున
 నుప్పరమ్మున కెగసె గుప్పున
 నప్పుకోరుకు లూరె జనమున
 ముప్పుతిప్పలు గల్గె ఘనమున
 నొడలిబడలిక మేరమీతెను
 బుడుత వేసవిసెలవు లందెను,
 కడచె జ్యేష్ఠాదేవి జ్యేష్ఠము
 వడిగ నాపాథమ్ము వచ్చెను
 పుడమి నవతారమ్ముదాల్చిన
 వడుపుగా మేఘములు మొలచెను
 కాళిదాసుఁడు కలముపట్టెను
 కాలచక్రము మాటిపోయెను.
 కూతు రల్లుఁడు కొడుకు కోడలు
 చేతముల నుప్పొంగుజాడలు
 ప్రీతితోఁగను సత్తమామల
 రీతులకుఁ దాళమ్ము లుఱుములు
 మల్లెమొగ్గలు వెల్లివిరిసెను
 పల్లములలో వెల్లి విరిసెను.
 గాలితరంగల తాఁకిడికి ను
 య్యాలలూఁగెడు ముదురు చివురులు
 రాలిపోవురహస్య మెఱుంగక
 మేలమాడును ముదురుటాకుల
 నడుమువంగిన నాయనమ్మను

బుడుత నడలో ననుసరించెను.
 మల్లె మొగ్గపసందు డెందము
 కొల్లగా హరియించి వైచెను
 వల్లవాధరగోష్ఠిమాత్రము
 సల్లగా హృది దాకి కలచెను
 చెమటఁ జిమచిమలాడె దేహము
 కమిసి దుముదుములాడె దాహము.
 చదువుచెప్పెడి పంతులయ్యకుఁ
 బదము లర్థముగాక పెనఁగెను
 మదిని నెమ్మదిలేక శిష్యుఁడు
 బదనికకు మూలమ్ము నడిగెను
 వదలె నరములపట్టు సాంతము
 కదలె మస్తిష్క మృమాంతము.
 వేడి వెలుపల వెడలఁగకైడు
 నాఁడు జీవుల శైత్యమెక్కుడు
 మూడమంచెగఁబడిన యప్పుడు
 నాడినాడిని నుష్టమెక్కుడు
 జీవశాస్త్ర రహస్యమేమో
 భావుకులు గ్రహియింతు గావుత.
 తీరుతీరా మావిఫలములు
 నారికేళఫలాల రసములు
 కోరుకొందురు భాగ్యవంతులు
 ఆరటము, వలి యాను సమతలు
 కలిమిబలిమికిఁ గన్నుసన్నల
 నిలుచుఁగోర్కులు సర్వజగముల.
 తాప మనుతాపమ్ము పుణ్యము
 పాపమును సౌఖ్యమ్ము దుఃఖము

తీపు చే దిటులనెడి వాక్యము
వేపపండితి తెల్పె గ్రీష్మము
శుచి మహాశుచియైన ఋతువిది
ప్రచలితంబయి నిలిచె నేడిది.
ఈయెడను బరిణామసౌఖ్యము
లాయె దివసము లెల్ల మదికిని
హాయిగా సర్వర్తుతోభిత
మాయె గ్రీష్మము తుట్టతుదికిని
బోటిమిన్నల ప్రియతమమ్ములు
పాటలీసుమపరిమళమ్ములు.

- ఆ. వేడిబెడద కడలి బెక బెకలాడుచు
గోండుగప్ప నోరుగొట్టుకొనియె
నెడద కరగి మొయిలు విడిచెను గన్నీరు
ఘనులు లాఠివెతలఁ గాంచలేరు.
- ఆ. మెఱక పల్లమనక మెఱుముచు నుఱుముచు
సర్వ మొకటిచేసె జలధరములు
కొట్టములను గట్టుమట్టులఁ బశువులు
నిలువు కాళ్ళతోడ నిట్టనిలిచె.
- ఆ. ప్రళయతాండవముగ నలుగడలం గ్రమ్మె
మేఘములును యుద్ధమేఘములును
బాహిరముగ నాడు లాహోదసభకు న
ధ్యక్షు నెన్నుకొనెడు తరుణ మయ్యె.
- కం. జాతీయరాష్ట్రసభలుం
బూతాత్మకు గాంధీ యోగిపుంగవు జనతా
ప్రీతికరు ముక్తకంఠ
వ్రాతమ్మున నెన్నుకొని రభంగురభంగిన్.

కం. పోరాటము నడపింపగ
నారాటము సెందువేళ నధ్యక్షుండై
ధీరత్వము చూపనిచో
గారాకూరములు గావె కాంగ్రెసుసంస్థల్.

ఆ. యోధవరుడు దండనాథుడు మొనకట్టి
నడుపువాడు లేనినాఁ డొకండు
పేరుపెంపు నాత్మవిశ్వాసముం గల్గి
మెలఁగువారె పీఠి నిలువఁ గలరు.

కం. అంగీకృతునిం గావించి
పంగను సమకట్టె సభ్యమండలి యిదియున్
వింగడమై విస్మయమును
భంగంబును గూర్చె దేశభక్తుల కెల్లన్.

తే. గాంధీ నాపేరు సూచించె గట్టకడకు
సంభ్రమాశ్చర్యవిస్మయస్వాంత్రుడ నయి
నతశిరస్కుండ నైతి విన్ననువు దప్పి
మంటతోమేను చూడినమాడ్కి యయ్యె.

కం. అంహస్ఫూర్తిని నే నిటు
సింహద్వారమును విడిచి చేరితి ననుచున్
బంహిష్ఠులైన వారల
సంహతి వాకొనక యుండఁజాలదు భావిన్.

కం. ఇది ధిక్కృతి నొనరింపగఁ
జరుగునని భావనమ్ము సలిపితి నైనన్
బదుగురు నా నిర్ణయమున్
వదలించిరి చేసి రధికబలవంతమ్మున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఈ నిశ్చయమున జనకుని
మానస మానందవార్ధిమగ్నం బాయెన్
దానయి పీఠమైక్కిన
పోణిమిగని గాంధీ హృదయపుష్పము విరిసెన్.

సీ. తనతండ్రివెనుక పెత్తనము నందెనటంచు
సరసులొవారు గగ్గురు వహింప
వసరుప్రాయమున నిప్పట్టమబ్బె నటంచు
యువకసింహములు సాహోవచింప
సర్వస్వ మొడ్డె దేశమున కీతఁడటంచు
నిస్సార్థఫరులు వన్నియ ఘటింప
ఆరోగ్యమంది దీర్ఘాయుర్భవ యటంచు
శేముషీవిభవు లాశీర్వదింప
నాయకులు సర్వజనులు వెన్నంటినిలువ
సర్వదిగ్విలయమ్ము లుత్సాహపఱుప
జరిగిపోయిన యమ్మహాసభను దలఁప
నేటికిని జిత్త ముప్పొంగు గాటముగను.

కం. రాజప్రతినిధి యిర్విను
జాజరమున గూర్చున్నభ జరుపంగా
నోజం బ్రకటన మొనరుప
యోజించిరి నాయకులు మహోద్విగ్నమతిన్.

కం. వలపన్ని నట్లు జల్పము
లలవడుటయెకాక యెట్టియర్థమునైనం
గలిగింపగలిగె నిర్విను
వెలయించినయూహ జాతివిద్రోహంబై.

ఆ, కొంపమునిగినట్లు కొందఱు నాయకుల్
తొందరించి ఢిల్లీయంద సభను
జరుప నిశ్చయించి సరవి నాహ్వానమ్ము
లంపి రెల్ల దెసల నాయకులకు.

వ. ఆసదమున నాతండ్రిమోతిలాలు, గాంధీ, శాసనసభాధ్యక్షుడగు
విఠలుభాయిపటేలుగార్లును, తేజబహదూరప్రభూ మొదలగు మిత
వాదనాయకులు నుండిరి. రాజప్రతినిధి ప్రకటనములఁ గొన్నింటి
కనుమోదింతుము. మా యీవాంఛల మున్నందు నెఱవేర్చుడని
కోరిరి.

సీ. జరుగనున్నట్టి చర్చలను స్వాతంత్ర్యమ్ము
ప్రకటింపఁగావలె భరతభువికి
సభలఁ గాంగ్రెసువారిసంఖ్య మిక్కుటముగా
నుంపఁగావలె నడ్డగింపులేక
భరతోర్వి స్వాతంత్ర్యపథ విధానమ్మును
భాటింపఁగావలె నేటినుండి
దేశ సేవలకు బందినిబడ్డవారల
వదలఁగావలె నిర్వివాదముగను
నిర్ణయములివ్వ వీని సంపూర్ణముగను
మార్పు లేమాత్రములులేక తీర్పవలయు
సత్యమును ధర్మమును నహింసయును నమ్మి
వ్యవహరించెద మిది నిశ్చితార్థమచుచు.

చం. అతిమితవాద పక్షములయందలి వారలు తీరుమానపుం
బ్రతినొకదాని హూణజనపాలుర కంపిరి దీనిదీర్ప న
మృతమది మీఁకుఁ గానియెడ మాసహకారము గూర్చజాలమీ
స్థితి గుఱుతింపుడీ యను విశేషములన్ విలిఖించి రాదటన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. మేమెల్ల బందిగుందం
గామితములు దీర్చుకొంటుకై మితవాదుల్
ప్రేమించిరి హఠాః కలఁ ద
తామర్థములెన్ని రాత్రిసామర్థ్యములన్.

కం. సహకారతత్వవేత్తలు
తహతహపడి రాజ్యకార్యధౌరంధరులై
విహితులయి మెలఁగి మాకా
గ్రహముం గలిగించి రెల్ల కార్యములందున్.

ఉ. చీలిక లుప్పతిల్ల నవి చెట్టలుగూర్చు నటంచుఁ దాలిమిన్
మాలిమిగల్గు తెన్నుల సుమాశములందినయట్లు లుంటి మా
పోలికలందు నేసరసముం గనఁబోము దుర్గతమ్ములన్
గాలముపుచ్చువారు కనఁగా వినఁగా మదిఁగోర రెంతయున్.

మందార వీరమ్ముతో వీరి భేదింపకున్నన్
దామము. క్రూరాత్ములొవారి రోధింపకున్నన్
వైరమ్మునే మేము వాంఛించియున్నన్
భారమ్మయా దాస్యబంధమ్ము ద్రెంపన్.

ఆ. ఇష్టగోష్ఠివార లెల్ల రొక్కటఁ గూడి
తీరుమాన మొకటి తీర్చిదిద్ది
రండు సంతకముల నందఱు జేయింప
నంపి రేము సమ్మతింప లేదు.

కం. సాహంకారుల మైత్రీ
బాహుశ్యమువలన నెట్టిఫలమగునని తా
నాహుతులఁ బ్రజ్వరిల్లెడు
స్వాహాకాముకునివలె సుభాసు వెలింగెన్.

కం. స్వాతంత్ర్యవాంఛ, యుక్తుల
చేతన్ సిద్ధింపదిది వశీకృతచేతః
ప్రీతులకు నందరానిది
పూతాత్ముల రక్తదానమున లభియించున్.

గాంధీమహాత్ము నేఁ గాదనలేక
చేవాలు నిడితి వ్రాసినపత్రమందు
నాతోడివార లానాఁ డెదిరించి
నిలువఁ గల్గిరి గుండెనిబ్బర మ్ముబ్బ
అతివాద మితవాదులను పక్షములుగఁ
గాంగ్రెస్సు రెండువర్గములుగా నుండె
గార్మికసంఘసంఘటితులౌ వారు
మూఁడవప్రక్క కమ్యూనిష్టులై రి.
ధనవంతులెల్ల బిజ్జన బిజ్జబిగిసి
కూలీలనెల్ల గగ్గోలు గావించి
డబ్బుతో దెబ్బతోడన్ లొంగఁగొట్టి
పదవులపై నాస పైఁడిపై నాస
గలిపించి పొదుపులు గలిపించి రంతఁ
బనివారిబ్రదుకు దుర్భరమయ్యె మివుల
దేశదేశాల నార్థికమాంద్య మెచ్చె
కొనుగోలుశక్తి నెక్కుడుగ క్షీణించె
పగలెల్ల తెక్కలూడ్పఁగఁ బొట్టతిండి
లేని దుస్థితియుఁ గూలీలలో నుండె
కువలయమ్మెల్ల నొక్కుమ్మడిగాఁగ
దైన్యాతిదైన్యమై తద్ద వాపోయె
రైల్వేలకార్మికవ్రాతమ్ము లెల్లఁ
దమవైపునుండఁ గొంతకు లాభమయ్యె.

స్వాతంత్ర్యము

కం. నాలోజనించు నూహలు

ప్రాలేయాచలము నవలిభాగమ్ములపై

వ్యాలోలములగు వానిన్

శీలింపఁగ జతనమెంతో చేయుచునుందున్.

కం. ఊహజనితములగు సం

దేహము లుదయించు నడఁగుఁ దీండించును న

ప్రహేళన లెడనెడ లాహో

ర్వాహిర మొనరింప రాచబాట యగుంగా.

ఉ. భారతభూమి నల్లడలఁ బర్విన సర్వజనమ్ము లొక్కటై

చేరినయట్లు దాస్యము నశింపఁగఁజేయఁగ ముక్తకంఠమై

కోరికి దెల్పినట్లు తమకుంగల భక్తిని జూపినట్లు లా

హోదపురమ్మునన్ జరిగియున్న సదమైజిగించు నిన్నియున్.

కం. మఱపునకురాని సత్కృతి

నెఱపిరి నాఁగొఱకుఁగాక నెఱసిద్ధాంత

స్థిరతకొఱకై నఁగానీ

గుఱుతుగ నొకఁడుంట మేలిగుణ మగునుగదా !

కం. ముడివడు వ్యవహారమ్ముల

విడఁదీయఁగ రాక బిట్టబిగిసెను వానిన్

నడలింప సభాసదు ల

య్యెడనిల్చిరి మోదమాన హృదయమ్ములతో.

కం. వాదప్రతివాదముల
తోఁ దద్దయు నలఁగికలఁగి దురదృష్టమునం
బాదులు దొలఁగినజాతికిఁ
బేదఱిమియకాక వేఱుపెంపుం గలదే.

ఉ. మాఱుపులిట్టివంచు మతిమద్వరులేరు భవిష్యదర్శముం
గూరిచిచెప్పజాల రిదిగూడని కర్ణమయైన ముందు దు
ర్వారవిపత్సరంపరలు పైఁబడి రాఁగల వందుకై మన
స్సారముతోడఁగా సమరసంబున నిల్వఁదలంచి రెల్లరున్.

కం. గృహసౌఖ్యములకు వేడ్కల
కహరహముం బ్రాఁకులాడు టది లెస్సే దు
స్సహదాస్యసహనభావము
బహుమానమె దీన మేలువడయం గలమే.

కం. శారీరకమానసికా
ధారములగు బాధలెన్ని దవిలిన వానిన్
ధీరతతో నెదిరింపఁగ
నోరిమితో నిలఁగనుంటి ముత్సాహములన్.

కం. స్వాతంత్ర్యోద్యమ మిట్టిది
ప్రాతఃచరిత్రలను ద్రవ్వి ప్రాణాహుతులం
బ్రీతిగఁజేయుఁడు శౌర్య
స్థీతులరై శాంతిసమరపృథుశక్తులరై.

కం. ఆను తీర్మానమును నూ
తనవత్సర మేగుదెంచు తరుణమ్మనకున్
వినిచిరి సాహోనాదము
లొనరించిరి మన్నుమిన్ను లొకటై పొరలన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

వ. 1929సం. డిసెంబరు 31వ తేది రాత్రి పండ్లెండవగంట మోగుచుండ జయశబ్దపూర్వకముగ నీతీర్మాన మామోదింపబడెను.

మ. అవమానాసహమైన వీర్యమున శౌర్యజ్యోతి వెల్లించి రేయవసీనాథులు శాంతిమంత్రముల దివ్యజ్యోతి వెల్లించి రేభవనాధీశ్వరు లట్టివారలకుఁ బెంపుంగూర్తుమేకాని గౌరవమర్యాదల వీటిఁబుచ్చుకొని నిల్వంగొల్వఁ గాంక్షింతుమే.

చం. తనిపెడువాఁడు పూజ్యుఁడు నుతస్థిరశక్తియుతుండు మానియై మనియెడువాఁడు సర్వజనమాన్యుఁడు సత్యవచఃప్రధానుఁ డిప్పనినొనరించుఁగాని యొకపాటిమనుష్యున కెట్లుదీర్పఁగా ననువుపడున్ మహాత్ముఁడె సమర్థుఁడు పూనంగఁ గార్యభారమున్

కం. కదలిన రథచక్రము లా

పదలకు గుఱికాక మిఱ్ఱిపల్లములతోఁ

గుడుపుఁ గొనఁబోక నడుపఁగ

సదములుఁడౌ గాంధీ విజయసారథి యయ్యెన్.

ఉ. పాశవికప్రవృత్తిగల వా రెగఁబడ్డను సడ్డసేయ కా
వేశ మొకింతలేక తమబృందము బిమ్మిటివోవకుండఁగా
దేశమునాడి గుర్రెఱుఁగు ధీరు లుదాహలుగూడి సంతత
స్నేహమలెల్ల నోర్చిరి భళిభళియంచు నుతింప నెల్లరున్.

ఆ. సమయ మరుగుదెంచె శాసనసభలలో

నిలువఁ దగదటంచు నిశ్చయించె

మోతిలాలు వాని మొనకానితనమునఁ

దొలఁగి రెల్ల రుల్లములు సెమర్చు.

కం. జనవరి యిరువదియాఱవ
దినమున స్వాతంత్ర్యసమరదీక్షను గొనఁగా
జన మాసేతుహిమాచల
ముననుండియుఁ గదలె మోదముం గడలుకొనన్.

ఉ. అల్పపుబుద్ధు లిట్టిసమయమ్ముల నిమ్ములనిల్చువారి సం
కల్పము లిట్టివంచుఁ గనుగానక మానక మూలమూలలన్
జల్పములాడి రీమొనలుసాగిన తీగెల నుత్తరింపఁగా
సల్పిరి మంతనమ్ముల విశాంపతివర్గము లుల్లసిల్లఁగా.

కం. సమయమ్ముజేచి మాజీ
వములొడ్డి యఖండదీక్షఁబడసియు స్వాతం
త్ర్యమునందఁ గోరితిమి స
త్యము ధర్మ మహింసలను పథమ్ములు పొదలన్.

కం. జనవరి తొలివారమ్మున
మునుకొని నే నలహాబాదుపురమున నుంటిన్
జనులకవి కంభమేలా
దినములు మాఘమునవచ్చి తెచ్చెం దృప్తిన్.

కం. పొలముల యంత్రాలయముల
నలఁకుపగలవారు యాచనాపదులు బెహా
రులు చేతిపనులవారలు
వెలలిరి గంగాప్రయాగవీక్షారతులై.

ఉ. గుంపులుగుంపులై జనులుగూడి నమోనమదేవదేవ ర
క్షింపఁగ రమ్మరమ్మనుచుఁ గేకలువైచుచు నాలుబిడ్డలున్
వెంపరలాడి వెన్నెనుకనే చనుదేర మహాత్సవమ్ము గాం
క్షింపఁగ వచ్చువారి వివశీకృతచిత్తులఁ జూడవేడుకొ.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. గంగాజలములలోన ము
నిగిన నిర్వాణమనెడి నిర్ణయములతో
డం గదలివచ్చు నమ్మక
ముంగన నాయెడఁద ఖేదమోదము లొదవున్.

కం. తరతరముల విశ్వాసము
నరనరముల బిజ్జబిగిసినం బెకలింపన్
దరమా పొరపులువెట్టెడి
గురువులు నిక్కువము దెలుపఁ గొంకుదు రెదలన్.

ఉ. ఈమతసంప్రదాయములకే బలియైన మనమ్ములందు నిం
కేమి చొరంగఁజాలవు మహిపతు లల్పముచేయుచున్న భూ
స్వాములు నోరునొక్కి తమనత్తువ బొత్తిగలాగుచున్న నీ
శ్రామికవర్గమందుఁ గల స్తబ్ధతపోదు యుగాలుమాటినన్.

చం. పిడికెడు కూడులేని నిఱుపేదలు నిల్చిన పల్లెపట్టులక
గుడులకు లోపముండదు కనుంగొన దేవర కన్నవస్త్రముల్
ముడుపులు పెండ్లి పేరటములుం గలిగింతురు సొంత మేళులఁ
దడవరు దైవకార్యము లొనర్చెడుపట్టుల నిట్టలమ్ముగన్.

సీ. అంధవిశ్వాసమ్ము లావరించుటఁగ దా
కులమతభేదముల్ గూడుగట్టె
కులమతభేదముల్ గూడుగట్టుటఁగ దా
పరభూమిపతులు సంప్రాప్తమైరి
పరభూమిపతులు సంప్రాప్తమౌటనుగదా
వెలవేని రత్నరాసులు నశించె
వెలలేని రత్నరాసులు నశించుటఁగ దా
దారిద్ర్యదేవత తాండవించె

గతచరిత్రలలోని సంగతి నెఱింగి
పారమార్థికచింతనాభరము నడచి
సత్యమును ధర్మమును నహింసయును దలచి
యిట్టిచెట్టల సైరింతురేల జనులు.

కం. ఈ యుత్సాహమె స్వాతంత్ర్యము
త్రావ్యముధమై నిలుచునెడల నాండ్లెయ్యలె కా
దేయోజ నెవ్వరొడ్డిన
మాయంపఁగఁ దగును సదభిమానము పేర్కిన్.

ఉ. నిడుమనమ్ముతో నిలువనేర్చిన యీమతవాదు లింద టు
ద్దండత దాస్యముక్తికి యథామతి పూనికనిచ్చి నిల్వ బ్ర
హ్మాండము లొంగదా! పరులప్రాణము మానమునాచికొన్నదు
శ్చండిమ మంతరింపదె ప్రశస్తతర మృగుఁగాదె దేశమున్.

శా. భారద్వాజమహర్షి నిర్మితమహాప్రాచీన విద్యాలయ
శ్రీరమ్యమ్మగుచోట మాగృహము నిల్చెన్ దానఁ దీర్థార్థతా
వారల్ గారవమార మమ్ములను సంభావింప వీక్షింపఁగా
బారుల్తీర్తురు నేత్రపర్వముగ నాప్రాణమ్ము నాసాయమున్.

మ. బలవద్వైరులు హూణపాలకులు సంబాధంబు బాధింపఁగా
నిలువంగల్గిన తాతపాదులను నన్వీక్షింప భాషింప ని
స్తులసంతోషము వెల్లడింతు రదియేదో శక్తి మాకున్న య
ట్టుల భావించురు; తేనిగాథలును బుట్టుం బుట్టలై తెట్టలై.

చం. గతమును విస్మరింపక చికాకు వహింపక వర్తమానసం
గతులఁ దలంచి భావి జరుగంగల కార్యము లాలకింప సం
తతము ముదమ్మునందు సరదాదులు ధీరులు రాజకీయవి
జ్ఞతగలవాడు ప్రశ్నము లనంతముగాఁ గురియించి రెంతయున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఉ. వేనకు వేలుగా జనులు వెల్లువయై జయశబ్దపూర్వక
ధ్వానము లాచరింతు రొకపారి మముం గనుడందు రంతలో
హానముదాల్చి నమ్రత నమస్సుల నిత్తురు గానుపింప; మా
స్థానము వీరభూమిగ నెదం దలపోయుదు రేమిసెప్పదున్.

చం. తలుపుల సంధిబంధముల ద్వారతలమ్ముల జాలపంక్తులన్
మలచిన దృష్టిజాలముల మమ్ములఁ గన్నులజుట్టుకొంటకై
నిలిచియుఁ దొందరించుకరణిం గనుపట్టెను వారిభక్తికిన్
ఫలమగురీతి నేమి యులుపానిడి తీర్చెద నపుభారమున్.

చం. సహచరభాషణము సానునయమ్ములు దప్ప వేళు స
స్పృహలయి ధర్మమార్గములు వీడరు గర్భదరిద్రతాప్తికిన్
సహనముచూపుచుండు రపచార మొనర్చిన వారికిన్ మహా
మహులయి కీడుచేయక సమాదరణమ్మునఁ జూతు రెంతయున్.

ఉ. చుట్టముచూపుగా నొకతె చూడఁగవచ్చెను నాఁడు నన్ను నీ
ఘట్టము చూచిచూచి తమకమ్మున నంగని వీరపూజకుం
బట్టముగట్టుకొంగలుగు భాగ్యముచేతుతె నంచుబల్కె ని
ప్పట్టులు దేశభక్తుల కపారముదంబులు నోలలార్చెడున్.

చం. భువనజనావనమ్మునకు మూదలయై నిజభోగభాగ్యముల్
దవులక మేనిసౌఖ్యము దలంపక సర్వసమత్వకాంక్షులౌ
యువయువతీగణమ్ముల్ మహోద్ధతి నొన్నక బాలవీరుఁగా
నవుననె గద్యపద్యములనల్లరి కావ్యకళావిశారదుల్.

చం. చలన మొకింత లేని ఋషిసత్తమునైనఁ గలంత వెట్టఁగాఁ
గలిగినయట్టి యీపొగడికల్ ననుగర్వితుఁడేసె నమ్మక
మ్మలవడె వెంటనంటుజనమా గలదంచు విశేషశక్తి నా
తలఁపున సోకె దేహమున దార్ధ్యము దాల్చినె నొక్కపెట్టునన్.

చం. సురుచిరమైన కీర్తి పొడసూపిననాడు నియంతయై దిగం
తరములఁ బ్రాచుచుండును యథామతి సంచరణంబొనర్పఁగం
బరువులు వాటుచుండును స్వభావము, నేనటులై తినేమొ నా
యెఱుకకురాదు మిత్రతతి కించుకయించుక గుర్తురావలెన్.

చం. ఇదియని జీవితానుభవమే గుఱుతింపఁగ లేనివాని కె
య్యదనునఁ గీర్తియూడిపడెనా ! యవినీతికిఁ దోడునీడయై
పదుగురు వెక్కసంపడ సభాస్థులులం జరియించు మూర్ఖతం
బొదలును వెంటరానిజనముం గడకొత్తును దుర్విదగ్ధుడై.

ఉ. భారతదేశముక్తికి యువప్రకరమ్ములు వేనవేలుగాఁ
గారలలోనఁ జిక్కి దురికంబము లెక్కి రహింస నాత్మలం
జేరిచి రామహామహుల జీవసమాధులపై స్వరాజ్యముం
గూరిచినార మీయశముకుం గుఱి వారలుకారె యారయన్.

చం. వినయము కార్యదక్షత వివేకము గల్గిన వారలెందఱో
మనకయి సర్వశక్తుల సమర్పణచేసిరి వారినామముల్
మననమొనర్చి నెమ్మనములం బరిశుద్ధము చేసికొందమీ
వినికిడికేమి సర్వజనవిశ్రుతికేమి సుఖమ్ము గల్గెడిన్.

ఉ. లోచులు కాకులై నుడులలో వినయమ్మువెలార్తు రీజుగు
పాకరమైన భక్తిని నసత్యము తాండవమాడు దీనికిం
బ్రాణగుదుప్తచేప్త యివిపాదులువాఱిన సత్యమెక్కడో
కూఁకటివేఱుతోడ నడఁగున్ బరమాద్భుతగాథలేర్పడున్.

ఉ. లొంగక కార్యనిర్ణయములుంగడ తేర్చు మహానుభావులే
సంగడికాండ్రు నాకగుట సత్యము ధైర్యముగల్గియుందు ను
ప్పొంగుచుఁ గష్టనష్టములు పుట్టినవేళ నిరర్థకప్రలా
పుం గనుచోఁ జిరాకు మనముం గలిగింపఁగ నుండు దొందరన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. నిజమునకన్న భిన్నమగునేరుపుఁ జూపి యభూతగాథలన్
 సృజనమొనర్చి వింతలు విశేషములం గడుఁగూర్చి పామర
 ప్రజలకు వింటు రూఁగొనెడిపట్ల వినోదమెకాని వానిలో
 నిజమును తేని హేతువున నిల్వవునూ నగుఁబాటుమాటలై.

కం. ప్యారిసునగరమ్మునఁ బ్రతి
 వారము మాదుస్తు లుదుకఁబడు నని వింతల్
 గూరిచి రీవిడ్డూరము
 లూరూరను నోరనోర నుబికె నయారే.

ఉ. కన్నులు నెత్తికెక్కిన జగా సిరిమంతుఁడె యైన దుస్తులం
 దిన్నఁగ నీశ్వగుంజఁ బరదేశము లంపునె యింతకన్న నే
 మున్నది దుర్వ్యయమ్ము మది నూహ మొనర్పఁడు మూర్ఖపద్ధతిం
 బన్నినమేము దేశమును బాగొనరింపఁ గలామె చెప్పుఁడా!

కం. పదుమూఁడేడులు సీమలఁ
 జదివితె యువరాజువేల్పుసరసన యని స
 మ్మవమింతగాని గాథలు
 పొదలెను గలరూపు లేశముం గన మిందున్.

కం. కలిమికి వెలియయి త్యాగ
 మ్ములు చేసి సమస్తభోగములు వీడిన వా
 రల నెల్ల రామతింతుడు
 తొలిమలి సంజలను జేయుదుడు సన్నతులన్.

సీ. పనిగల్గ నోరు విప్పక మెలంగెడువాని
 సద్గుణమ్ముల నెమ్మి సంస్తుతింప
 ఆధ్యాత్మికానంద మందితి ననువాని
 యాత్మోన్నతుల సుంత యాదరింప

ఆడంబరమె జీవితాశయం బనువాని
 సిరిసంపదలను జేజేలు నింప
 క్రమజీవితమును ముఖ్యముగఁ జూడనివాని
 కార్యదీక్షల నింత గారవింప
 కర్జముల నెఱింగి కష్టసహిష్ణుత
 పట్టుదలయుఁ గలుగుప్రాజ్ఞవరుల
 పాదపద్మములను బ్రణమింతు హర్షింతు
 మదిఁ దలంతు మేలిమార్గములను.

కం. జనుల మనోభావములఁ
 గనుగొందును వానిఁ దీర్చఁ గాంక్షింతును నా
 తనుధనమనమ్ము లర్పణ
 మును జేయుదు బుద్ధిపూర్వముగఁ దృప్తుడనై.

తే. నరనరమ్ములలోని నెత్తురులు నెదరి
 దుఃఖభాగుల కన్నీళ్లతోఁ బెనంగి
 యాటుపోటులతోఁ గుండె లవియఁ జేయు
 వేదనాభారమునఁ గ్రుంగిపోదు నెపుడు.

ఉ. స్థానికసంస్థలెల్ల బహుధా నతిపత్రపురస్కరమ్ముగా
 మానసము ల్చిగుర్ప బహుమానము లుత్సవముల్ నితాంతస
 మ్మానము లాచరించె నది మామకమానసవీధి బింకముం
 బూనిచె, సత్యశోధనకు మూలములౌ నిటువంటిఘట్టముల్.

చం. గరువము కొవ్వగాఁ బొరలుకప్పి నియంత నొనర్చు నెప్పుడుం
 బిరుసుదనమ్ము గూర్చు దనపెంపువినా జగమెల్ల లొల్లెగా
 నరయఁగఁ జేయు జీవితమునందున ఘర్షణ లుప్పతిల్లుచోఁ
 దఱుఁగు నొకింత లేనియెడఁ దల్పులు పల్పులు చాల వెంతయున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

మంజరీ
 ద్విపద.

ఆంతరంగిక భావహావమ్ము లెల్ల
 నత్తిప్రయత్నమునఁ ద్రొక్కె-తి మానసమున
 బహిరంగసభల నప్పటికప్పటికిని
 జాజువాఱినకనుల్ సౌమనస్యముగఁ
 గలుపితమైన దృష్టులు నిర్మలముగ
 నుంప యత్నింతు నాయోపిన యంత
 నను గుఱించి యొకింత గనలూని యూని
 వ్రాసె హిందూమాన పత్రిక యొండు
 మివుల దీనత వితంతువువోలె నుండు
 జహ్వదుండని యదిసత్యమ్ము గాదు
 నాడెందమునయందు నై రాశ్య మెపుడు
 కాలూని కదనుద్రొక్కఁగ నిక్కఁగలదె
 చిలునవ్వు చిలుకు హాస్యరసమ్ము గులుకు
 జీవితమే ముద్దుసేయు నాకెపుడు
 భారతభూషణ భారతరత్న
 త్యాగమూర్తి యటంచు నామతించెదరు
 లలితమ్ముగాను వేళాకోళముగను
 బంధువుల్ మిత్రులు పరిసరప్రజలు
 వివిధశక్తుల వింతవింత చేష్టలకు
 రంగస్థల మ్మంతరంగమ్ము నయ్యె
 వెలు పలితోడివారలతోడి పోరు
 మలఁచుఁబో యంతరాత్మనుగల్గు శ్రమము
 బందిఁగుందుచు భూతభావజాలముల
 మధియించి విరచించి వ్యధ మాన్పుకొందు.

ఉల్లంఘనము

ఆ. మెఱుంగుదీగె బాగు మిఱుమిట్లు గొల్పుచు
దేశమునకు నూత్న తేజ మిడుచు
జనులమనము లుబ్బ స్వచ్ఛందమాదిన
మలవరించె దెసలఁ దెలివి నించె.

ఆ. శాంతియుతము గాఁగ స్వాతంత్ర్యసమరమ్ము
సలుప నిర్ణయములు సభలు జరిగె
మోదమునను మృత్యుముఖమునఁ జొరఁబాఱ
నుల్లసిల్లి రెల్ల చుల్లములను.

కం. భావప్రకోపమునకుం
దావలమా జనము శౌర్యధైర్యములతో
నావేశమందె జనముం
జీవమునుం గలుగ సర్వసిద్ధులు గలిగెన్.

కం. గ్రామగ్రామమ్మునఁ గల
సామాన్యమైనజనము సత్యాగ్రహసం
గ్రామమున నిలువఁ గలిగెను
భూమిశుల హృదయకుహరములు ప్రిదులంగన్.

ఆ. ప్రజలనాడి గుర్తుపట్టు మహాత్ముండు
శాంతిసమరమునకు సమయ మనుచుఁ
గాలమానములను గాలించి మేలెంచి
యుద్యమమును నడుప నుత్సహించె

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. నడితరపు గుణము గలిగిన
దుడుకడు కడుపెనఁగులాడ దోర్బల మెల్లం
బొడ వడఁగి పోదె విజ్ఞుడు
గడఁగిన కర్ణములు నిలువఁ గలవా పుడమిన్.

ఉ. దీనదయాళుదర్శనులు దివ్యమనోరథు లర్థసీయమున్
మానసమందు నూహము నొనర్ప విఘాతము లుప్పతిల్లునే
జ్ఞానమయాఖముల్ దెసలఁ గ్రమ్మిననాఁడు విపత్పరంపరా
స్థానము లాటవే దయయు ధర్మము సత్య మహింస నిల్వడే.

తే. ఉల్లమున నమ్మకమ్ము సంధిలైనేని
యెల్ల రాత్మారణమ్మున నుల్లసెలరె
జనులలో నైకవత్సమ్ము పొనుగువడిన
దనఁ, బ్రజానాయకుల దోసమని వచింతు.

సీ. ధనమనఃప్రాణమ్ములను నప్పన మొనర్ప
సజ్జీకృతుండాయె సాహుకారు
గొడ్డుగోదల నాలుబిడ్డల విడనాడి
గడకట్టి నిల్చెబో కమ్మతఁడు
కొడవలి లిక్కి దోతుడుఁబాటఁ దెగనమ్మి
మాటొడ్డి నిలిచెఁ గర్మణ్యభుజుఁడు
ప్రాక్తనాచారసంబంధబంధనముల
నలిచేసి నిలిచెను నైష్ఠికుండు
పతితజాతికి మానవత్వమ్ము పెఱిగి
జబ్బచటిచెను జాతిమాత్సర్య ముడుప
శాంతిసమరమ్ము నడుప దుస్సాధజనులు
గుములుకట్టిరి కోలాహలము లొనర్చి.

చం. తరుణము వేచివేచి యవధానమతిం దగు శాంతిదాంతులం
దొరలువిధించు శాసనమునున్ మితిమీఱు మహోద్యమంబునుం
బరపఁగఁజూచె గాంధీ యదిబాగని నాయకు లుత్సహించి రి
ప్పరుసున హేతు వేరుపఱుపన్ సమకట్టిరి దేశసేవకల్.

వ. అది 1930 జనవరి 26-వ తేదినాఁడు స్వాతంత్ర్య దినమవుటచే
నొక ప్రత్యేక కార్యక్రమమును దీసికొన నెల్లరు సముత్సహించిరి.
నిత్యజీవితావసరమగు నుప్పుపన్నును నిరాకరించి స్వయముగఁ
దమకుఁదామే యుప్పును దయారొనరించుకొన నిర్ణయించుకొనిరి.

ఆ. గంజిద్రావి బ్రదుకుఁ గడపువానికి నైత
ముప్పఁగల్లు ముఖ్య ముర్వియందు
జనులలోన దీనిఁ జాటింపఁ గవింప
వచ్చు సాధనముగఁ బట్టవచ్చు.

ఉ. ఐనను బూర్వకాలిక మహద్విపదంబుధి నీఁదియుంట మా
మానసముల్ రవంత యనుమానము లందెను మున్నెవఁడొ దు
ర్మానముతోడ శాంతి కినుమంత విఘాతము నాచరింప మే
మానిన భారమంతయు మహోద్యమమంతయు వ్యర్థమై చనెన్.

ఉ. దేశముదేశమెల్ల నొక తీవ్రపరిస్థితి నడ్డగించుచోఁ
బాశవికప్రవృత్తు లొకపట్టున జీవుల మట్టుపెట్టుచోఁ
బేళలవాక్కుధారసపుఁబెంపులు ముంపులు నెట్ట వప్పు డా
వేశము రాకతప్పదు దవిష్టులు శిష్టులుగారు ధారణిన్.

కం. చోరీచోరాలో నొక
చోరాత్యము సాగ నాఁపఁదగునా యంత
స్సారము డింపఁదగునా
మాటుప సత్యాగ్రహోద్యమ మృల్పమ్మా !

నెహ్రూ చరిత్ర

ఉ. నాటికినేటి కిట్టిఘటనమ్ములు గూరినవేళల న్నిరా
 ఘాటముగా నదే కనులగట్టుచునుండు మహాత్ము డింతబా
 హాటముగా నెదుర్పగఁ బ్రయత్న మొనర్చినవాఁడు గాన నే
 లోటును రాదటంచు మదిలో నొకనిశ్చయముం బొనర్చితిన్.

కం. ఈ సందేహము తోడ స
 భాసదులెల్లరును గలతవాటిరి వాఁని
 వేసారక ముదలించియు
 నాసత్యవచోభిరత మహాత్ము డదలెన్.

కం. కాతరభావులు హింసో
 పేతులు స్వాతంత్ర్యసమరవీధిని నిలువన్
 నీతి దొలంగును జనులన్
 భీతి మెలంగును విపక్షవృద్ధి చెలంగున్.

కం. ఇగ నుప్పుపన్ను చెల్లిం
 పగరాదు తదాజ్ఞ మనల బాధించినచో
 మొగమోడరాదు శాంతిం
 దిగద్రావగరా దటంచు దీర్ఘానించెన్.

కం. నిఘ్నులదు గాక మీరలు
 విఘ్నము లేతేర మదిని వెఱవక కార్యో
 పఘ్నతఁ జూపింపుడు ని
 ర్విఘ్నమ్ముగ జయము మీము వరించున్ మించున్.

కం. ములు మోప వీలుగానిది
 తెలవారల శాసనమ్ము దీనను వంపం
 గలమా యని మీ మదులం
 దలఁపకుడీ గెలుపు గాంచు ధర్మమె జగతిన్.

కం. ఎక్కడి దీనత్యాగహ
మెక్కడి దీయుప్పుకప్ప మీరెంటికిఁ బా
తైక్కడి దని యూహింపకుఁ
డిక్కార్యము మనకుఁ దప్ప కిచ్చును జయమున్.

కం. అని గాంధీ దెలుప మామా
మనముల సందేహ మొదవె మారణహోమ
మ్మున దూక నుత్సహించిరి
జను లెల్లరు శాంతిసమరసంరంభకులై.

ఉ. హేళనగాక యేమిది మహేశ్వరుశాసన ముప్పుగంటికిం
జాలక పోయెనే పరులు శాస్త్రవిదుల్ విని నవ్విపోవరే
పాలకు లుప్పచప్పనిరపమ్ముల నుండుదురే రుషావిష
జ్వాలలు గ్రక్కకుండురే విషాదముతోఁ దలవంచుకొందురే.

చ. అదిగదిగో జనమ్ము ప్రళయమ్ముగఁ గ్రమ్మి దిశావకాశముల్
పొదివెను బాలబాలికలు పూరుషు లంగన లధ్వసీనులై
కదలిరి యుప్పుచట్టములు కంపిలి పొంపిరిదక్కి స్రుక్కుచున్
వదలెను దేజముల్ దలలు వంచె భటావళి యుక్కు దక్కుచున్.

చం. పదుగురు వెంటనంటంగ సబర్మతినండి మహాత్ముఁ డంతటన్
గదలెను దేశదాస్యదళనమ్మున కాయువు ధారవోయఁగాఁ
గొడుకక శాంతిసైన్యములు కోయని యాద్యులు నింగి మట్లఁగా
ముదమున వచ్చి నిల్చె సిడముల్ ధరియించిన కేలుదోయితో.

కం. వెనువెంట నహమదాబా
దున సభలను నిశ్చయమ్ముతోఁ దత్సభ్యుల్
చనుదెంచి రట్టిపట్టులు
తను పొనఁగూర్చెను మదాత్మదార్థ్యము పెటిగెన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. మునుముందు బంది బడియెడి
జననాయకు డొకని నిల్పజుచును సభాధ్య
క్షుని వారు లాఠివారల
మునుకొని యధ్యక్షపీఠమున నుంపఁ దగున్.

శా. అత్యుత్సాహము ధర్మదీక్షకును దోడై నిల్వ వీరాగ్రణుల్
మత్యగేనరు లాసభాసదులు దీర్ఘానమ్ముగావించి రీ
నుత్యమ్మా మహముం గనుంగొనఁగ వెన్నుండన్ని సర్వప్రజల్
సత్యాహింసలు నెమ్మనమ్ములను నిల్వ నిచ్చి రప్పట్టునన్.

శా. స్వాతంత్ర్య మొదఁగోరు నాయకులు తుచ్చస్వేచ్ఛ భర్జింపుచున్
జేతిఃప్రీతిగ గాంధీ దివ్యసరణి జేపట్టి రాత్మార్పణ
ఖ్యాతిం గట్టిరి వీరకంకణములం గామ్యార్థసంసిద్ధికై
వీరత్రాసులు నైరి శాంతిసమరోర్వి నిచ్చి రుత్కంఠులై.

శా. మాతృద్రోహులు స్వార్థబుద్ధు లగుసంపన్నుల్ మహాద్రోహులై
శ్వేతాధీశుల కండగా నిలిచి రాఘ్వేరమ్ముతో మాపయిం
బ్రీతిం జూపెడు వారి నెల్లయెడలం బీడించి రాకృత్యముల్
చేతోపీధిని దాండవించు నిపు డిస్సీ గుప్టి కేతెంచినన్.

కం. జనవరి మొదలిడి యేప్రియ
లును జోరుసమయమ్ము మధ్యలోఁ గడపి జనుల్
వెనువెంటనంట బోధల
వినిచెను జనపదములకు వివేకము గల్గన్.

ఉ. చీమలబాగువోలె నిరుచక్కియలందును వెంటనంటి ని .
మ్మాములు శాంతిదూతలు ప్రసన్నమనస్కులు రామహాత్ముడున్
సేమముతో సముద్రతటసీమకు మిత్రులతోడఁ జేరి యా
భూమిని నుప్పుసేయఁ దలపోసెను వీరరవోని ధీరతన్.

కం. ఉన్నట్టు లుండి నేలకుఁ
గన్నమువడి నీటిపొరలు గమించిన తేవన్
బున్నమవెన్నెల కతమున
మున్నీ రెగఁబొడుచుభంగిఁ బొంగెం జగముల్.

చం. చెలియలికట్ట కట్టిడి నశింపఁగఁ జేతులు చాచి దిక్కులం
బలిమిని బట్టు సాగదునిభాతి జనచ్చట శాసనమ్ములన్
గొలుసులఁ ద్రెంపివైచి తము కోరిన రీతి స్వతంత్రతాస్తికిన్
నిలిచెను దేశనాయకుని నిశ్చలత త్యసహాయ సంపదన్.

ఉ. ఉప్పును వండఁగాఁగలుగు నూహము లశ్రుతపూర్వకంబు లా
యొప్పులు మా కలభ్యము లహో నిలువారము కార్యదీక్ష క
గ్లప్పిన వింతవంత పదకమ్ముల సిద్ధమొనర్చుకొంటి మిం
కప్పటి కందినట్టి కృతులన్ని పఠించితి మాస్థపెంపునన్.

మ. కరవత్రంబులతోఁ దదర్థములు వక్కాణింప మాబోంట్ల కె
ల్లర కాకార్య మొనర్పఁగాఁ గలుగు నుల్లాసంబు రేకెత్తె శ్రీ
కరు లుప్పుం గొని యెక్కువెక్కువుగ రొక్కం బిచ్చి రీయద్యమ
స్థిరసంకల్పము భారతప్రజను గాంధీం దన్నె వైశిష్ట్యమై.

తే. ప్రజల నుద్రేకపఱిచి సక్రమపథాన
నునుపఁగల శక్తి గాంధీ కొక్కనికిఁ గలదు
కుంటువడియుండు నాత్మశక్తులను గదిపి
మీటఁ గలవాఁడు నతఁడే చుమ్మొజగాన.

ఆ. పతితజాతికొఱకుఁ బ్రాణమ్ము లర్పించు
గాంధీపేరు మొదలుగా రచించి
యతఁడు వల దటన్న నాపైని నాతండ్రి
నామ మెఱుక పఱిచినాడ నాఁడు.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఏ నెట్టివేళ బందికిఁ

బోనుంటినో తెలియదాయె బోయినచో నా

స్థానమున వీరి నిలుపఁగఁ

బూనితి జాతీయ యోధపుంగవు లగుటన్ .

వ. మధ్యపరగణాలలోనున్న రాయపూరు మహాసభ కేగుచుండ
మధ్యమార్గమున నిర్బంధింపఁబడితిని.

కం. గొట్టుతనమ్మున కిటులొడి

గట్టిరి ధిక్రియకు నెపముగా నుప్పుం జే

పట్టిరి వీరని ననుఁ జెఱఁ

బెట్టిరి యార్పెలలు శిక్ష వేసిరి కినుకన్ .

కం. నాతరువాయి మహాత్ముఁడు

నేతృత్వము పూనఁ డతనినిర్ణయముననే

నాతండ్రి కార్యదీక్షా

స్ఫీతుండై నిలిచె వినయశీలము లొప్పన్ .

చం. గనగన మండునెండలకుఁ గా లొకచోటను నిల్ప కెల్ల ప

త్తనములు పల్లెపట్టులు సదా తిరుగాడెఁ గుటుంబ మంతయున్

మునుకొని యుప్పుచట్టముల ముప్పునుగూర్చిన బోధ లిచ్చె నా

జనువున కింతకన్న నొకసత్ఫలమున్నె తలంచి చూచినన్ .

కం. నాతల్లి స్వరూపయు నా

చేతఃప్రియ కమల నాడుచెల్లి విజయల

క్షీతరుణి తక్కుచుట్టలు

నాతటి నాజతనమందు నందిరి తనువున్ .

కం. సరిహద్దురాష్ట్రముల ను
ద్దురులు పతానులును శాంతితో మెలగిరి నా
గరికులగువారు దళవరు
లురమిచ్చి యెదుర్కొనంగ నోపరు గడిమిన్.

ఉ. ఆయుధధారి గాక వినయమ్ము నయమ్మును వీడలేక హిం
సాయుతమైన మార్గమును మన్ననసేయక యాత్మలో జగ
చ్చేయము నాదరించి తనసేమ మెఱుంగక పైకి రాక తే
జోయుతుఁ డైనవానిఁ బరిశుద్ధుని పై నికుఁ డెట్లు గాల్చెడిన్.

చం. కలిగినవారు దేశమునకై నిలువెల్లను ధారవోయఁగాఁ
గలిగినవారు పూరుషుల కష్టమెఱిగినవారు ధీరలై
మెలగినవారు మెల్తుకలు మించినవేడుక నొక్కపెట్టగా
వెలలిరి యిండ్లనుండి పుగవీధుల నుద్యతిఁ జాటి చెప్పగన్.

సీ. శీతోష్ణములను మేల్సేయని సన్నని
యొల్లియ లుండు నంగళ్ల నడుమ
మంచిచెడ్డలను మాయించి యాత్మద్రోహ
మొంద మత్తిడు నల్లమందుపాక
ఆలుబిడ్డలను నేవేళ గుర్తుకుఁ దేక
పాయఁజేయించు గంజాయిసాల
మేలుగీళ్లను సిగ్గుమాలించి వర్తింప
మంపుఁగూర్చెడు శీధుమందిరముల
నిలిచి తరుణీమణులు బోధనలుపఁ గడఁగి
రా మహాదృశ్యములఁ గాంచినంతఁ బ్రజలు
వీరరస ముగ్ధుపెట్టిన క్షైరి మివుల
సృష్టిసౌందర్యనిలయమ్ము స్త్రీ నిజమ్ము.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. మగవారికన్న మిన్నగ
మగువలు దగుపట్టుదలల మర్యాదల రూ
ఢిగ సుప్రశస్తి గాంతురు
సాగయరు నెచ్చెలులు దొరయు సుఖదుఃఖములన్.

సీ. సార్వభౌము లొనర్చు శాసనమ్ముల నెల్ల
దీక్షాని నిల్చె జాతీయవాది
జాతీయవాది హెచ్చరిక కెప్పటికప్పు
డామోదమును జూపె నఖిలజనము
జనపాళి సమ్మదమ్మున మాప్రయత్నమ్ము
లొనపరి రూపొందె నుద్యమమ్ము
ఉద్యమాకృతు లఖిలార్థి బర్హి మహాప్ర
శాంతి గూర్చెను నహింసావ్రతమ్ము
ఆయహింసావ్రతమ్ము వైస్రాయి కనుల
కగ్నిహోత్రమ్ముగా నభివ్యక్త మాయె
మంగలమునోని పేలాలమాడ్కి జనుల
వేచి ముంగోపమునఁ గాలరాచఁ దలఁచె.

కం. ముప్పెట్టువెట్టు చెట్టలు
ముప్పిరిగొన నోర్చియొర్చి మునుకక శాంతిం.
గప్పిన నెమ్మనములతో
నొప్పిరి వజ్జీరులెల్ల రుత్సాహకులై.

కం. జీవత్రాయకు లధిపతు
లీవిధి జీవములు నలుప నిచ్చించినచో
నేవార లడ్డగింతురు
కావఁగ నేత్ర క్తి నిల్వఁగల దెమరెదురన్.

కం. అతివాదపక్షపత్రిక
 లతిపరుషోక్తులను వ్రాసెనని యదుమంగా
 మితవాదపక్షపత్రిక
 లతివేలములయ్యె నృపసమాశ్రయములునై.

కం. ఉప్పుకొటారమ్మలపైఁ
 గుప్పలు తెప్పలుగ జనులు గుములై దాడిం
 గొప్పగ జరిపిరి గాంధీని
 గుప్పిరి చెఱసాలఁ బాలకులు కసిదీఱన్.

కం. మాటల యనువులు చనవులు
 నూటాడఁగఁ జేయఁ దనువు నొత్తును బులకల్
 నూటికిఁ గోటికి నొకఁ డి
 ప్పాటనఁ జరియించు గాంధీవలె నిర్మలుడై.

ప. మహాత్ముడగు గాంధీ 1930 మే యైదవతేదిన నిర్బంధింపఁబడెను.

మ. జనకప్రాయు నరాతిబాంధవు నహింసామృతతంత్రజ్ఞు న
 మ్మునిమూర్ధన్యు మహాత్ము దుర్విషయనిర్మోహున్ జితక్రోధు గాం
 ధీని గారాగృహమందుఁ గూర్చ జను లార్తిం బ్రుంగి సత్యాగ్రహ
 ధ్వనినిర్ధూతరుషావిషాదపరిణధస్వాంతులై రెంతయున్.

మంజరీ బొంబాయిలో జనమ్ములు పొంగిపొర్లి
 ద్విపద. విషణివీధుల మూతవేయించి మించి
 జయ జీవయనెడి నిస్వానమ్ముగ్రమ్మ
 మనమురియాట ముమ్మరము సంబరము
 పెనఁగొనఁగా బ్రాణభీతియు లేక
 నిలిచిరి శాంతిదాంతిని గోరి యెదలఁ

నెహ్రూ చరిత్ర

గుఱుమాపు నెఱసంజ మెఱయు నంతంత
నడిమింటి కెక్కి తిన్నగ సాగిసాగి
యవ్వాయుచువ్వలశ్చై దూసికొనుచుఁ
దారకాసీకములో తారాడునంత
దూడ లంబాయంచుఁ దోక లల్లార్చి
తల్లిపాలకు మెడత్రాళ్లు రాపాడి
కట్టుగొయ్యలచుట్టు మిట్టాడునంత
రక్షకభటులు సంరంభంబు మీఱ
నీలకూతలతోడ నెలిగించి పంచి
బడియలతో ముందు బాది యాపైని
మరతుపాకుల నిప్పు లురలంగఁ జేసి
పురరాజమును దుద్రభూమిగాఁ జెఱిచి
చేఁజిక్కువారి శిక్షించి దుద్దురుత
మాతండ్రి నయ్యదుమామాదు లట్టి
సత్యాగ్రహమ్మున షణ్మాసములును
శిక్షలనంది వచ్చిరి నైనిచెఱకు.

నై ని చె ఆ

ఆ. స్వాస్థ్యమనుభవింప సమయమ్ము దొరకమి
ముమ్మరంపుఁ బనులు ముసిరియుంట
బడలియున్న నన్నుఁ బాలకుల్ బందిలో
నిడుటఁ గొంత మేలు వడసినాడ.

కం. బలువేడి వాడి గాడ్పులు
పలపల వీతెంచి యుబ్బ ప్రబ్బిన కతనన్
గళవళపడి యధికారులు
వెలినుంతురు రేయి, పగలు వేతురు బందిన్.

కం. మా రాష్ట్రావధులం గల
కారాగారములయందుఁ గడు నాయతమై
సారతరమ్మగు నై నీ
కారంబడవై చి మమ్ముఁ గారించి రరుల్.

ఆ. ఏడుసమలు గడవ నేగినపిమ్మట
బందినిట్టి యనుభవమ్ము గంటిఁ
బటచలై న నాటి బాధల నేవాడు
మదిని నిల్పుఁ గాల మధిగమింప.

కం. నలుపురితో నన్నుంపక
ములుచలు ఘాతుకులు విడిగ మూయఁబడు చెఱన్
నిలిపిరి నే నేదోసము
నలిపితిన్ నేటివఱకుఁ జాలరు చెప్పన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఆ. ఒండు రెండు నాళ్లు లొసపరి మస్తుగా
నిదురఁగూర నలపు వదలిపోయె
వ్రాయఁ జదువ నొనరుపడమి దివ్వియ లేమి
కలఁతనంది డెంద మలమఱించె.

కం. ఒక వంటరి తుడుపరి నా
నికటమ్మనఁ బగటిపూఁట నిలుతురు రేయిన్
సకులేరు లేమి వింటన్
వికసించును గనులు వెల్లివిరియు ముదమ్మున్.

చం. పుటములు వెట్టుచో విరియఁబూసిన దావహుతాశనచ్చటల్
చిటిలిన విస్ఫులింగముల లీలను దారకముల్ సమస్త ది
క్తటములఁ బర్చి శోణిసితకాంతులు వింతల నీనుచుండ ను
త్కటమగు తద్విలాసమును గాంతును జక్కలనుద్ది యెద్దియో.

చం. నలిపెపునల్లెవాటు నిడువాలికపోలిక మబ్బుతున్నలన్
గులికెడు తారహారసుమనోహరరూపము మేన నిష్పాడుం
బులకలుపుట్టఁజేయు నివిబోధమొనర్చిన కాలమానముల్
దొలఁగవు పేదవారి వసతుల్ విడనాడవు మేలుకొల్పఁగన్.

చం. చలనములేక దిక్కులకుసాగక వీరగక సౌమనస్యమున్
నిలిచినచోటనిల్చి యతినిష్ఠఁ దపంబొనరింప నెవ్వఁడీ
బలితపు శాసనంబిడఁ దపఃపరిపక్వఫలోదయస్థితిం
దలఁపదువో ధ్రువమ్ము ధ్రువతార గడించెను సుస్థిరత్వమున్.

కం. భావి భవ ద్భూతమ్ముల
నేవలిగాడ్పులకుఁ జెదరకే నిలిచిన యీ
తీవి మనకబ్బ సుస్థిర
భావమ్మునఁ బడయఁగలము పరమార్థమ్ముల్.

కం. బలుకట్ల దద్దు లేర్పడి
కళవళపడి దందడించు కార్పణ్యమునన్
నలఁగెడు మాబోంట్లకు నీ
విలసితమా కాంతి శాంతిభిక్ష నొసంగున్.

సీ. పడబొబ్బలిడఁగ వెంబడి తోకచిచ్చన
నడరునందడులు స్రవ్యవళించు
“బారాహుమారుచప్రాసి”రే యన్నచోఁ
బ్రభుణముల్ ఘల్లులారవ మొనర్చు
పూటకాఁపదల మెప్పులుగోరు గణకుల
గంభీరతర మహాగర్జ లలము
చిడిముడిపాటు చేసినవారి బెదరింపఁ
దమలోని తీవ్రరోషములు విరియుఁ

ఆ. బోడుగొట్టి యడవిపొంత పొలాలబో
నెగడివేసి మెగము లగడుపడఁగఁ
గూఁకలిడెడు రైతులోకమ్ము బొబ్బలు
గుష్టికెలయు వీరిగోల రేలు.

కం. వినయోక్తి యుక్తి మొక్కిన
ఘనరోషమ్మున నదల్చి కార్పణ్యమునం
గనలి విని విననియట్టులఁ
బనవుచు నేగుదురు వారిస్వచ్ఛందగతిన్.

కం. చతురస్రమిశ్రకుడ్య
స్థితహర్ష్యవిహారి కీమషీరస వక్ర
స్థిత కుడ్యగేహవాస
స్థితి దుస్సహ వేదనావిశేషమ్యుయ్యెన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. అరుణారణ్యశ్రావణీ
తరుణీవదనారవిందదర్శిక్రికిన్
మెరమెరలువోపు పశ్చిమ
ధరణీధరుఁ గాంచ మనము తహతహలాడున్.

ఆ. పాడువడిన నూతిపాతలబొటియల
వలెను మనకచీకటలును గ్రమ్మి
యాకసమ్మనంటఁ బ్రాకిన గోడల
నడిమిగదులు తాపమడరఁజేసె.

కం. నానిలుచు బందిముందటి
తానమ్మునఁ బంజరమ్ముతమకున రాలం
బూనిచిన కట్టడమ్మును
దీనం జన మొక్కపెట్టు తిరుగఁగఁ గంటిన్.

ఉ. మానవశక్తి నిట్లు కసుమాలము సేసి యుపద్రవమ్ము సం
ధానమొనర్చునాఁడు నవనాగరికత్వము రూపుమాయు న
ద్దానఁ బశుత్వమబ్బు బహుధా పరిపాలకు లిట్టిఘట్టముల్
గాననినాఁడు గాడుపడుఁగాదె జగ మ్ముడివోని వేదనన్.

చం. అది జలయంత్రశాల పదునార్గరు శిక్షిత లీడఁబోక త్రి
ప్పదురు పశూత్కరమ్ము లనుపోలిక యభ్యసనమ్ములై నచో
మదికెది రోతగూర్చదు సుమా! నను నిట్టిపని గుదింపఁగాఁ
గొదికితి ముందుడెందమున; గుంజితి నే గపిలెం గ్రమమ్మునన్.

కం. వజ్రవాత లేచి నా యా
వరణమ్మునఁ బరువు లెత్తవచ్చు నటంచు
త్తరువులొసంగిరి శిక్షిత
లొరులెవ్వరు నన్నుఁజూడ కుండెడు రీతిన్.

- ఆ. ప్రాద్దువోకముందె నిద్దురం గూరుదుఁ
గాంతినిచ్చు దీపకళిక లేమి
చదువులుడిగి సాముసంప్రాప్తమై నాకు
సంతసమ్ము చిత్తశాంతి యొదవె.
- కం. నెల గడచువఱకు సావా
సులు లేమి విచార మొదవి సురిగితి నూత్న
స్థలమవుట నేరి నేపిధిఁ
బలికింపఁగవలెనొ తెలియఁ బడదాయె నటన్.
- కం. యావజ్జీవము శిక్షం
గావించెడువారు కోలువుకాం ద్రుధికారుల్
సావాసమైరి నను స
ద్భావమ్మున నాదరింపఁ దలకొని రెదలన్.
- ఆ. బ్రదుకుదనుక బంది బంధింపఁబడువార
లిరువదేండ్లు వరకుల్లెఁగడచి
మనినఁగాని తీరుమానమ్ముగా దట్టి
వారె ప్రమ్మికొనినవారు నాఁడు.
- తే. అక్కజమ్మైన ముచ్చట వక్కఁగింతుఁ
జెఱగొనిన వానిదుస్తులఁ జెరవినట్టి
కొయ్యబిళ్ళలమీఁద జక్కొల్పుచుందు
రలవరించిన శిక్షావిధులను దొరలు.
- తే. ఏఁబదేనేండ్లు పాచితంబిడి రొకనికి
నతఁడొనర్చిన యపరాధశతము గలిపి
గణనఁజేసిరి కాఁబోలు కానినాఁడు
బలితమైనట్టి యిట్టిశిక్షలును గలవె.

నెహ్రూ చరిత్ర

సీ, నశించిపోయె సుతతతాపవహ్నిలో
 బాహ్యప్రపంచ సంస్కరణమహము
 తలవెట్టిగొనియెఁ జింతావిషజ్వాలలో
 దయనీయురాలైన ధర్మపత్ని
 కొందలంపడియె నెక్కుడు వియోగాభిలోఁ
 దలమున్నులైన సంతానచయము
 తలయెత్తవెఱచె బాధామరుభూమిలో
 తవతవలాడు బాంధవగణమ్ము
 వీనినన్నింటఁ దలఁచు నావేదనమునఁ
 జక్కసామాను శిక్షితం డక్కటకట
 బ్రదికిచచ్చిన నడపీల్గవలెఁ జరించు
 మనము నిర్వీర్యమై వినాశనము నొందు.

కం. ఆకట నకనకలాడుచుఁ
 గాకమ్ములకరణి గోలఁగావించుచు న
 య్యో! కూటిపేదలము మా
 యాకలి సమయింపఁ జూడుఁ డన విన రెవరున్.

ఆ. ఉసురులుడిగి జీవమోసరిల్లిన వారిఁ
 దులనునిలిపి యెడలు దూఁచుచుండ్రు
 వేదనాభరమ్ము బాధించు హృదయమ్ము
 నాఁకవెట్టి తూఁచ రైరి యెవరు.

ఇ. మరణదండనమ్ము మానుప యత్నించు
 మనుజు యత్నములును మదికి హితమ
 కాని చిత్రహింస గావించుకంటెను
 నొక్కతేప చంపు టురపుగాదె.

మ. తరుణీ బాంధవ మిత్ర పుత్రజన బద్ధప్రీతులై దర్శనో
త్కరులై సంతతగణ్య మాన నిజశిక్షాకాల చేతస్కులై
నిరయాంతర్గతిఁ గంది కుండెడు జనానీకావలోకమ్ములం
గరడమ్ము ల్పొరలెత్తుఁ జిత్తమున నుగ్రవ్యగ్రరోషాహతిన్.

చం. మరగిన రాగభోగముల మజ్జన భోజన పాన శయ్యలం
బరిచరసేవలం గరఁగువారు దృఢీకృతచిత్తవృత్తులై
యరయ రదేమి బాధితుల యాపద మాప దయార్ద్రబాష్పముల్
పరప రదేమి తమ్ములబలంగ మలంగి నలంగి క్రుంగఁగా.

చ. ఎడపడకుండఁ దాముదినులే పరమార్థముగాఁ దలంచుచోఁ
బడితరమానచేయు పశుపక్షిమృగాదులకన్న మిన్నగా
గడనకువచ్చునే జనుఁడు కామితదాయకమైన విద్యయీ
పుడిసెఁడుగంజకే యొడికముం గననేరని తెల్వి గాల్పనే.

చ. శతనియుతాయుతప్రయుతసంఖ్య జనమ్ము స్వతంత్రతాప్తికై
మతకములార్చి విద్యుదుపమాన శుభాకృతులై న పుత్రులన్
సతులను బాయద్రోచి చెఱసాలఁబడెన్ మనవారె దీనికన్
గతమెదియంచుఁ జూడ రనుకంపవహింప రనాదరమ్మునన్.

ఆ, విడుపులేని శిక్షపడిన వాఁడొక్కఁడు
దిగులుదెలుపు బిక్క మొగముతోడ
సొంతయేలుబడి పొసంగిన మాకిట్టి
నరక బాధ తొలఁగునా! యనియెను.

కం. జీవితమే నిస్సహకం
దావలమై మాఱురూపు దవిలిన యతఁడీ
లేవఁ దనబాధ దెలిపినఁ
బ్రేవులలోఁ దీఁటరీతి వేధించె ననున్.

ఆ. కడుపుమంట కగ్గపడువారు చేసిన
చేతలకును నిట్టి శిక్షలిడిరి
కడుపునిండినట్టి ఘనులొనర్చెడి తప్పు
లొప్పులయ్యె మేల్ని కుప్పలయ్యె.

ఆ. కర్షకుండు కాండిగట్టులఁ బుట్టల
వాదుఁబూని చెఱకువచ్చుచుండుఁ
దరతరాలనాఁటి ధైర్యము శౌర్యము
పెచ్చరిల్లి యిట్టివెతలఁ గూర్చు.

ఉ. దోసములేయొనర్చు పతితుల్ నరజాతి కుపద్రవమ్ములం
జేసెడు నిందితుల్ పయలజీవములార్చెడు ఘాతుకుల్ దుర
భ్యాసము లాత్మవృత్తములునౌ మలపల్ మనసీమ లేరనం
గా సమకట్ట మంచిచెడుగానకయుండుట కేవగించెదన్.

కం. సామాజికవ్యవస్థల
నే మాత్రము గదిపి యించుకించుక విద్యా
సామర్థ్య మార్థికస్థితి
నేమమ్మును గూర్చు మార్పు నేరము లురలున్.

కం. చెఱ కెరయగువాని మన
మైరియఁగ హింసించు రతనివృద్ధికి బుద్ధి
స్థిరతకు రక్షణ కునికికి
నిరతికి దోహదము సేయనేర రథిక్యతుల్.

కం తనిపెడుప్రొద్దున మునిమా
పున బందినినెట్టి వెతలఁబొరలెడు వేళన్
గనిపించుదు బాహ్యము మా
యునికిది యింకెట్లు మంచియూహలు గలుగున్.

తే. పదిపదాతేండ్ల వయసులోపడినవారి
నెందఱినో బుద్ధిమంతుల బందినునిచి
యాటపాటలఁ జదువవ్రాయను నడల్చి
మందమతుల నొనర్తురు బందెకొండ.

కం. నూటికిఁ దొంబదియైదుగు
రాటంకము లధిగమింప నర్హులు గామిన్
బూటకుఁబూటకు సంకట
పాటునఁబడ బాహ్యలోకవాసన లుడుగున్.

ఆ. మూడునెలల కొక్కపొరిఁ జుట్టలం జూడ
నొలునెలల కొక్కయాకు వ్రాయ
ననుమతింతు రదియుఁ జననీరు గరగర
లేనిపోని దొసఁగు లూనఁజేసి.

ఉ. నూటికిఁగోటికొక్కఁడు వినుం దిను నుత్తరముల్లిఖించు నె
ప్పాటన లోటులేక తనబంధుసుహృజ్ఞనదర్శనమ్ములం
గాటముగానొనర్చు నొడికమ్మగు దుస్తులఁ గుస్తరించుఁ గా
నీ! టకటాంకుజీవితము నింపులునించునె హాయిగూర్చునే.

కం. వినయము నయము సుశీలము
గనుపడవను నెవము నంటఁగట్టుదు రటుపై
మునువేయు శిక్ష లిబ్బడి
నొనరుతు రార్జవము దలఁవనొల్ల రధిపతుల్.

కం. కారాగార మగారము
మాఱుదల లేని సుఖము మనలుట లొక్కడై
యూరోపువారి కుండు ను
దారముగా మనకునటుల నలవడ వలదా !

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ప్రతిభానువాసరమ్మును
మతగురు వాకడేగుదెంచి మన్నించు జగ
ద్ధితబోధ లు త్తరమ్ముల
మితముగఁ జేకూర్చు గూర్చు మృష్టాన్నమ్ముల్.

కం. శ్వేతేతరమా జాతికి
సైత మ్మిమాత్ర ముసులు సమకూడినచోఁ
బ్రీతివడు బుద్ధిజాడ్యము
లాతంకము లధిగమించి యారట దక్కున్.

చం. నిరయముకన్న మిన్న యవసీపతిశాసన మంతకన్న దు
ర్భర మధికారిదుష్టపరిపాలన మంతకుమించి లేమికాఁ
పురమని మాటమాటఁ బొరపొచ్చెము సైఁపని గోసగాండిటం
గరతలసక్తగండఘటకస్థలులై విలపింతు రెంతయున్.

తే. తోడివారికి సానుభూతులను నెఱపి
తమకుఁ గలవానిలోన సాయము నొనర్చి
హృదయమిత్తురు ప్రేమింతు రెదుటివారి
నుచితరీతిని శిక్షావియోగములను.

కం. పదితొమ్మిదివందల ము
ప్పదియఁసమయందు నొక్కపరి రెచ్చి జనుల్
పొదివి గుమిగూడి చెఱలం
గదిసిరిపో గాంధీపిలుపు కర్ణము సోఁకన్.

సీ. మట్టిముద్దలనుండి మన్నీలఁ బుట్టించెఁ
గట్టించెఁబలువీరకంకణముల
నెండక న్నెఱుంగని యిల్లాండ్ర నడిపించె
విడిపించె దెరలలో నడఁగుబ్రదుకు

సహనమ్ముతో నహింసాజ్యోతి వెలిగించె
దలగించె దాస్యాంధతమసరాశి
కులమతాధిక్యసంకలనమ్ము నడలించె
నడలించె నాండ్లైయయంత్రణమ్ము
దాస దాసానుదాస తద్దాస దాస
దాస దాసోహమను పురాతనవచస్సు
సీసడించెను స్వాతంత్ర్య వాసనలకు
దోసిలించెను మోహనుదాసుగాంధి.

కం. గోపాలకృష్ణగోక్షే
యీపగిది మహాత్ముగొటిచి యెఱిగించెను మా
కాపలుకు లాత్మశాంతి
సాపనమహాములు సుభాషితమ్ములు నయ్యెన్.

కం. పరమావధి సాధింపంగ
నురవగు కార్యమ్ము శాసనోల్లంఘనమన్
గుఱికుదిరె నేలనాలుగు
చెఱుగుల జను లేసరేగి చేరిరి బందిన్.

కం. జాతీయమైన తెక్కెము
చేతం ధరియింప ముదకచీరలు దాల్చున్
నేతలకు జేయటన్నను
శ్వేతాధిపభటులు శిక్షవేయుదు రలుకన్.

కం. వినమితశిరస్కులై నా
యనుగుంజుట్టంబు లందునతివలు నాప్యా
యనముగఁ జెఱుకేగిరనన్
విని సంతసమంటి సుజనవిశ్రుతిఁ గంటిన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

తే. కమలదేహమ్ము మివుల రోగములగీము
 నిలువదార్థమ్ము లేదని తలఁచియుంటిఁ
 బనులు దీక్షికలేక తీర్చినది వింటి
 డెందమునయందు నానంద మందఁ గంటి.

చం. పలువురుగూడి మానసిక వాచిక కాయక కర్మపంక్తులం
 గలియుటకష్టమైన సరకారు నెదుర్పఁగ నోయ్య నేర్పులన్
 మెలఁగిరి దేశదాస్యము శమింపఁగ నిల్చిరి కమ్మకట్టుగాఁ
 బాలిచిరి యెల్లవారు పరిపూర్ణవినిర్ణయకార్యకర్తలై.

తే. పిల్ల మునుకువకాండకు బెదరుచుక్క
 రక్షకభటాగ్రణులకు శ్రీరామరక్ష
 లాగు యతనమ్ము నడువ నుద్యోగులెల్లఁ
 దత్తము నెఱింగి దారితోతాహు లైరి.

చం. వెలుపలనున్నవారు గడువేసరియుండ సుఖమ్మొదుఃఖమో
 తెలియక నూలుదారమునుదీయుట నేయుట కట్టుబట్టలన్
 మలినము వాపుకొంట చనుమానముతోఁ బరియించుచుంట తా
 వలమును శుభ్రముంబొనరుపం గమకించుట లయ్యె నా కటన్.

కం. సౌఖ్యముఁ బ్రత్యాఖ్యానము
 ముఖ్యముగాఁజేసి కష్టముల ముంచుటకే
 ప్రఖ్యాతివడయు జై శ్రుల
 సఖ్యము సౌహార్దమధురసరణు లుశక్కుల్.

మం. దురదృష్ట మర్థ్యుఁడోహమ్ము నెల్ల
 శోధించి బాధించి శోకాన ముంచి
 పలుకాడ జూడ గుండెలు గ్రుళ్ళడవన్ని
 యూపిరాడవి పనుల్ రాపాడఁ జేసి

బుద్ధివికాసమ్ము బూదిపాల్చేసి
 గర్జించి తర్జించి కంపమ్ము గూర్చి
 వాలాదుచూపు లవ్వారిగాఁ బటిపి
 తోడిసోదరులను జాడయే మఱచి
 చోటమీసములు గచ్చులుమీఱ దువ్వి
 యుటిమిచూతురు కార నుద్యోగులెల్ల
 పాపమ్మొ పుణ్యమ్మొ పచరించువారి
 మమతోజ్ఞ తాత్పర్య మసలెడివారి
 ముప్పెట్టు వెట్టెడి ముమ్మాటకాండ్ర
 గుప్పించి దూతు నెక్కుడురోసగాండ్ర
 గుప్పిటిలోనల్చి పప్పుచేయుటయె
 మతముగా వాదసంభావించు రాత్రి
 గుంపులోఁ గొందఱఁ గొటికాండ్రజేసి
 చెఱసాలలోఁ బరాచితులుగాఁ జేసి
 తఱివేచి చూచి పెత్తనమిచ్చి చీల్చి
 విడఁదీసి పాలించి వేడ్క నందెదరు
 పరిపాలనమున నీయొరవడి గలదు
 నీతిగా దీని మన్నింతు రీఘనులు
 మాసాంతమునకు నర్మదసింగు వచ్చె
 నాతోడు నీడగా నాతండు నిల్చె
 మాతండ్రి, సయ్యదుమామూదు లిరువు
 రావెంట నాకొట్టులో వేయఁబడిరి
 నిష్కారణమ్ముగా నిర్బంధమునకు
 గుఱియైరి తమదోష మెఱుంగలేరైరి.

ఎఱవాడ సంది

ఆ. ఎఱిఁగి చేయకున్న నేమాఁయె దదుపేక్ష
కమ్మకతనఁ దండ్రి కార నలిఁగె
నిఱుకటమున గాలి కఱవైన తావల
మ్మల వసింప వేఱి పొడమకున్నె.

తే. గుదులు గుదులుగ నా చిన్నగదులలోన
నమమఁ బదుగుర కందూపి రాడుడెట్లు
ప్రాణవాయువు విషవాయువై కలంచు
నాయరారోగ్యములు మొదలంట సమయు.

కం. అడఁగెడు నారోగ్యమ్మన
నడుగిడె మేముండుబంది కామిఁదట నీ
చెడుపఱగడ లంతంతకుఁ
జెడనడఁచినఁ గ్రుంగిపోయె జెలువ మ్మేదెన్.

చం. సిలుగులుసెప్పఁ గంటికిదిసింపక వీనులకెక్కఁబోవు మా
పలుకులు, జైలులోఁ బడెడి పాటులు గన్నులుగల్గి చూడఁగాఁ
దలఁపరు పాలకుల్ చెడుచెదారము ప్రోవులువడ్డ డుల్పఁగాఁ
దలఁప రిదేమిపాపమనఁ దప్పగు ముప్పగు నోర్చుటొప్పగున్.

ఆ. వానకాళ్ళు సాగి పడువేళఁ బైకప్పు
బుడగలూరి బొటుకుపడుచు నుండు
మూలమూలకొదిగి కాలమ్మగడపినఁ
జెమ్మనేల నేమిసేయఁ గలము.

కం. ఈ పసులపోలిగాండ్రకు
నేపొద్దులు చెప్పిచూపి యిసడిలితిమి మే
మాపక్కకు నీపక్కకు
మాపక్కల కెల్లయపుడు మార్చిళ్ళు లయ్యెన్.

ఆ. చఱచియడుగఁగా వసారాను సువిశాల
భంగిఁ దీర్చి కట్టుబడి యొనర్చి
రంతలోన శిక్ష యంతరించుటఁ జేసి
యరిగెఁ దండ్రు సుకము దొరకై మాకు.

ఆ. జనకునొకని వేటుచావడిలో నుంప
నామతించి రంతనా నడేమి
నలుగురమును గలిసి వలయునేవలు సేయ
వలనుపడునె శాంతి గలుగఁ గలదె.

సీ. ఈకర్జమునకు మున్నాఁకవెట్టిరి కాంగ్రె
సక్రమహా సంఘమంచు దొరలు
దానఁ దత్సంఘమందలివారు దోషులు
మునుముందు నధికారమున మెలఁగుటఁ
బ్రథమతాంబూల గౌరవము నాకొనఁగిరి
తదనంతరము సభాసదుల కిడిరి
బేడీల నపుడు వాయోడక మేమంద
అము గారకేగు సంరంభమందు
బడియుఁ గ్రొంగ్రొత్తవారి కీబాధ్యతలను
నొప్పనముచేసి క్రొత్తసభ్యులను జేర్చ
నధికృతుల నిచ్చితిమి మహోద్యమము నడుపఁ
గమల యర్హతఁ గాంచెఁ దాత్కాలికముగ.

నెహ్రూ చరిత్ర

వ. ఇత్తటి బ్రభుతకుఁ గాంగ్రెసునకుఁ బొత్తులు గుదుర్చు తేజబహదూరు
సప్రూ, జయకరుగార్లు రాయబారముల నడుపుచున్నట్లు సత్రికా
ముఖమునఁ గంటిమి. మహాత్ముడగు గాంధీ నామతించియే
యీచేతకుఁ బూనినట్లు వింటిమి.

తే. మున్ను బొంబాయిప త్తన మ్మున నొకండు
ప్రకటన మొనర్చియుంటి నపార్థములకు
దారితీయనటంచు విచార మొదలు
ననియె నాతండ్రి యది నిజమయ్యె దుదకు.

తే. పలుకుఁబలికిన వానిభావము నెఱుంగక
తమకుఁదోచినయట్లు లర్థములు చెప్ప
కొంటెముఁకకు మననలఁ గొదువలేదు
వీరిపె త్తనమే తాండవించుచుండె.

కం. నను నధ్యక్షునిగాఁ, బూ
జ్యునిగా గాంధీని నొకింతఁజూచిన మేలా
ననె దండ్రి నిశ్చయమ్ములు
వినిచెద రవ్వారె యనె వివేకముతోడన్.

అ. మాటలాడ గాంధీ చీటిఁగై కొని సప్రూ,
జయకరుండు నై నిజైలుకడకు
నరుగుదెంచి రాంగ్లపరిపాలకుల కిద్ది
కనుల పండు వగుచుఁ గానిపింప.

కం. తొలుదొల్త మేలుగీళ్లు
పలుకులఁ గావించుకొని నృపాలుర భావ
మ్ములు గుర్రెఱింగి యాపైఁ
దలఁచితి మివి చేత పెయ్యతంత్రము లనుచున్.

ఉ. జఁదెము మూరవేసినటుసఱగెను, జుక్రపరిభ్రమమ్ముగా
నొందెను, దీఁగె సఱగినటులుండెను, లోవెలినొక్కరీతిగఱ
బొందికలేక చక్కఁబడఁ బోవునె మాటలు తార్కికమ్ములన్
జిందులు ద్రొక్కినట్లయినఁ జేకుఱఱబోవు భవిష్యదర్థముల్.

ఆ. ఒకనినొకరుమించు నుబలాట మెసరేగ
మాటపొందులేని బాటపడితి
మారుపోరుతోడి యార్భాటములు పెచ్చు
రిల్లి కార్యగతిని బొల్లవుచ్చె.

ఆ. ఏలుబడికి మనకు నెట్టిపాత్తులు గూర్పు
వశముగాదటంచు విశదమయ్యె
మనసు మాట హస్తమశకాంతరమ్మున్న
రాయబార మనెడు కూయిగలదె.

కం. ఇదమిత్రమ్మని గాంధిం
గదియక సంభాషణమ్ము గావింపక మే
మెది సెప్పమనుచు నొడివితి
మదియే వ్రాసితిమి గాంధికనిపెడు లేఖన్.

కం. ప్రతియత్నమునకు రాజ
ప్రతినిధి నెఱవఱడబందిరాయని సంగీ
కృతుల నొనరించి వచ్చిరి
మతిమంతులు మమ్ముఁ గలియు మానసములతో.

చం. ఒకటికిరెండుచెప్పి తలయూఁపనొనర్ప సమర్థు లిద్వరీ
రకముల నెల్లమ్రుంగును ధరావిభుఁడిర్వీను వీరిమువ్వరం
దికమక మట్టుపెట్టు కడుధీరుఁడుగాంధి యిఁకెట్టు సఁధిపొం
దికయగు నల్వరొక్కటయి నిల్చినఁగాదె పొసంగు గర్జముల్.

నెహ్రూ చరిత్ర

తే. వల్లభాయీపటేలు నాహ్వనమునకుఁ
జిట్టుబుట్టాడు నజదు ససేమిర యను
మీరు మీరని పదులతో బేరమాడు
దొరల వైదగ్యగుణము సంస్తుతికిఁ దగదె.

కం. అజదుఁ బటేలును వీడినఁ
బ్రజలకు నెవ్వారు నచ్చబలుకం గలరో
సృజనాత్మకశక్తులతో
నిజముగ మన సుప్రతిష్ఠ నిలిపిరి వీరల్.

కం. కీలఱిగి వాతఁబెట్టెడు
పాలకు లీపన్నగడలఁ బన్నిరి మేలుం
గీళ్లల దిగ్మింగెడి యీ
కూళలు వెనుకంజవేయఁ గొంక రెడందన్.

ఉ. ఏదొకసొడ్డువెట్టి యలయింపఁగఁ జూతురు తెల్లవార లే
తాదృశయుక్తియుక్తపరతంత్రవిధానవధానమానసో
నాదవికారసారమహిమాపరిణధజితాంతరాత్ములై
మీదయ మాయదృష్టమని మిన్నులు సూతు రజేమి సోదరుల్.

కం. లేదని కాదని చీఁదట
వాదాడం గాలుదువ్వవచ్చెడి వారిం
బాదముపట్టుట మనకే
కాదుసుమీ ! జాతికెల్లఁ గడు నేవంబా.

కం. మనమెల్ల గాంధీ దర్శన
మునకేగి పరిస్థితుల సమూలముగాఁగన్
వినిచెదము దీన మీలో
సనుమానము చేయఁగలుగు సంశయము లున్నే.

కం. ఆతని పర్యాయోచన
 మూఁతమ్ముగఁ గొంద మింతయొప్పదె మా మీ
 చేతమ్ము లత్తుకొన నీ
 చేతల వివరించు నంచుఁ జెప్పిరి వారల్.

కం. మే మెదిచేసిన మున్నా
 స్వామికి వినిపింపకుండువారమె పొదమా
 భూమికి మా కనుమాన
 మ్మేమాత్రములేదు సంశయింపము ముందున్.

ఉ. ఐనను దేశనాయకుల యాత్మలెఱుంగక యొక్కరుండుగాఁ
 బూని వచింపఁ డెల్లవిధము ల్లనుభారతజాతికే బహిః
 ప్రాణము గాంధి వానిఁ గనుభాగ్యము గాదనువారమే తదా
 స్థానము భోగియోగిజనతాహృదయానుగతాధ్వమేగదా!

ఉ. ఎమ్మెయి నాసఁజేసి తపియించిన నద్దములోననున్న బిం
 బమ్మున గై వస మ్మొనరుపం గమకించినయట్టులయ్యె గ
 ష్టమ్ములు మిక్కుటమ్మయి విషాదముగూర్చెను బంధనమ్ములున్
 ముమ్మరమయ్యె నాయకులమూతికిఁ జిక్కమువెట్టి రిదొరల్.

ఆ. కడుపుమండి చేయఁగారాని పనులఁ గా
 వింప నెవరు సాహసింప లేదు
 పనికిరానిపనులఁ గనుచాటుమాటుగాఁ
 జేయఁగడఁగ రెట్టిచేటు మూడ.

తే. వల్లభాయీపటేలు, పెర్వానిగార్లు
 మదనమోహనమాలవ్య మొదలుగాఁగ
 నాయకాగ్రేసరులు గారఁద్రోయఁ బడిరి
 రాయలొనరించు రాయబారములె యివ్వి.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. తోడగిల్లి జోలపాడంగ
బుడుతలమా యారటంపుఁ బులకలు నడుపం
బడునే గిల్గింతల నీ
పెడచేతల నేమియనుభవించురు హూణుల్.

కం. చీకొట్టువారిఁ జూడక
వాకట్టంగఁ జూతురేమి బడిపాతఱుల్
నూకుటకా యీ సంధులు
లోకము చీకందనమ్ములో లేదుగదా !

ఉ. ఎంతటి ఘోరకృత్యములకేని దలంకక సంధిరందిఁ గే
రింతలుగొట్ట ధర్మవిపరీతము లీపను లిట్టివారితో
సంతనకట్టుపెట్లని విచార మొనర్పక తోడిసోదరుల్
గంతులువేయుచుందు రిదిగాదనఁ గల్గు నిరాపనిదలున్.

ఆ. వేళపాళ దెలిసి తాళమ్మువేసెడి
కూళతోడఁ బొత్తుగూడ దెపుడు
రతికిరంగమునకు రానిమాటలఁ బ్రొద్దు
డిందుపఱుప సంధిపొందుపడునె.

చం. మది నిది యెంచఁబోక యొకమాటు మహాశక్తునిమంతనంబులన్
బదుగురు చేయిగల్పిన నుపద్రవమే మని రాయబాదులా
యొదికిలఁబడ్డమోముల సయుక్తికవాదమొనర్చి రిద్ది మా
మదులకు నద్దలే దయిన మంచిదయంచుఁ దలంచిపంపఁగా,

ఆ. పయనమునకు నేరుపాటులు గావింపఁ
బడియె దొరలసెలవు లడుగఁబడియె
దప్పులెల్లఁ బరులతలపై ని బులుమఁగాఁ
బాఱఁజూచు రాజ్యపాలనమ్ము.

వ. నాటి జాతీయసభాకార్యదర్శియగు డాక్టరు సయ్యదు మహమ్మదు, నాతండ్రియు, నేనును మాఊరికే ప్రత్యేకముగా నియోగింపంబడిన ధూమశకటంబుపైఁ బూనాకుఁ బ్రయాణంబుం బొసర్చితిమి.

ఆ. కన్నువొడుచుకొన్నఁ గానిపింపని కాళ
రాత్రియంద మాకు రైలుబండి
పయనమయ్యెఁ బెటలుపరికింప మెరమెర
లాడుకొందురను భయమ్ముగలదు.

ఆ. పొక్కిపోవుననుచుఁ గ్రుక్కిన యీవార్త
గాలిమాది పింజకరణి రేఁగె
నఁదుకొన్నయట్లు లాచెవికాచెవి
కెక్క దిక్కులన్ని పిక్కటిల్లె.

కం. పరిసరమువారు చలికిం
గొఱుకుడువడి కాళ్లుప్రేళ్ళు గొంకరవోవన్
గుఱుతింపక దరిసింపఁగ
బిరబిరనేతెంచి రచటి పిన్నలుపెద్దల్.

చం. నిలిచెడిచోటుల న్నిలువనీయక పోయినపోక కల్లెపుం
గొలుకులుద్రెళ్లుచో బెదరుగుఱ్ఱమురీతిని జెఱ్ఱివోలె నో
రలు కుదురూడి పెళ్ళిగిలి అంపిలి మామెనువెంట నంటునం
దలఁపులు గల్గె రైలుపయనమొక వింతగనుండఁ జూడ్కికిన్.

మ. అడుగోసయ్యదు మోతిలాలడుగొ జహ్వర్పంశితుండాతఁ డ
ల్లడుగో చూడుఁడుచూడుఁడంచు జనులత్యావేశముంగూరి ముం
దడ్డుగై గాంధీకి భారతాంబకును జేయంచు “దుమాధూళి”గాఁ
బిడుగుల్వాఱినయట్లు బొబ్బలిడఁ గంపించె దిశాచక్రముల్.

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. గొలగొలమీఱఁ జెట్టులకుఁగుట్టలకుం గఱివోక మూఁడురం
గులసిడముల్ దవిల్చి రరిగోటికి గుండెఁబ్రయ్యనట్లుగా
నిలిచిరి దేశ సేవకులు నీతికి; మాకది నేత్రపర్వమై
మలఁగఁగఁజేసె మానసికమాంద్యముఁ దాలిమిహఁత్రై జిత్తమున్.

కం. మఱునాఁడు నడికిరేయికిఁ
గిరికి యనుపురము విడిదికిం గుదురయ్యెన్
సరియైనవసతి లేమిన్
బురపురఁ బొక్కితిమి జంత్రపు న్బొమ్మలమై.

కం. చేరినవెంటనె గాంధీం
గూరుతు రీ రంచుఁ దలఁచుకొను మాయూహల్
మూరింబోయెను బేరజ
మూతె న్నముఁజూచు నున్నతోద్యోగులకున్.

కం. పూజాఁడదీసె జనకుఁడు
పో జనదని కూరుపడల పొందికకొఱకే
యీజాగులనుచు వారల
పూజరితనమున్నఁ బొందుపొసఁగ దటంచున్.

ఆ. ఒకటిరెండు దినము లూరక వేతొక
మందిరమున నుండ మనసుమండ
గాంధీఁ జూచి పొందుసంధించు జతనమ్ము
లాటెననియె నప్రయత్నముగను.

ఆ. తప్పపైఁచి మమ్ము దయఁజూడుఁడని వంక
వంకదండములకు వాడుదిగిరి
తండ్రిమనసు మెత్తఁదనము దాల్చెను దుద
కామతించె గాంధీ నరయబెరయ.

వ. మఱతో నటకు వేటఱకఱఱోనుండి తోఱొనివఱ్ఱిన వల్లభఱయిపఱేలు,
జయరఱమదఱసుఱాలతుగఱర్లను, సఱోజినీదేవిని గఱంధి ముందిడిరి.
అదుకుడుగఱంఱ్రగు సఱ్రఱఱజయకరులతో మేమందఱము ముఱఱు
దినము లఱయఱసులఱ గఱలముపుఱ్ఱి యెట్టకేలకు శఱసనోల్లంఘ
నము నఱపి వేసితిమి. అయ్యఱయివఱర్తలు దినపఱ్ఱికల మఱఱేఱ
బ్రకటితమఱయెను.

కం. అసురుసురఱ వఱగ్ఱఱదము
గసిమసఱగిన నఱఱి యఱఱఱుగఱదని నిలువం
బసఱెడె దేహఱఱోగ్యము
గుసిగుంపులు హెఱ్ఱి ముసురుఱొనె నఱతంఱ్ఱిన్.

ఱం. వెనుకటి యుబ్బసమ్ము పెనువేడిమిఱే నినుమిక్కిలై ఱిగి
రైను దినుశఱకపఱకములఱే నది ముబ్బడియయ్యె దఱఱిఱే
దనుపు పఱఱఱంగువడ్డ నిలదఱర్థ్యము ఱక్కి- నలంగె నిత్తఱిన్
జనవరి యొక్కరుండు ఱెఱసఱలను వీడ్వడఱజేయ మేలనెన్.

ఱ. నిమ్మకు నీరమెత్తినటు నిల్చెఱ బ్రభుత్వము లఱభమింక శు
న్యమ్మనె సంచికట్టు తగునఱయనెఱ బఱ్ఱికలింతలేసి క
ర్ణమ్ములు ముఱఱుఱో విడువరఱ యనె లోకము మేలుగీళ్లఱో
నొమ్మికఱఱఱకున్న సుఖమున్నె యనెం జగమొక్కపెట్టునన్.

ఱం. ఇది ఱెవిసోకఱఱఱ దనకు నెక్కడలేని యసహ్యఱ మేర్పడెం
బదుగురతోడ గోల యొకపట్టునఱజేయఱఱఱేసె బందిలోఱ
గుదురక యన్నపఱసములఱఱో యని దుఱఱుదురఱఱు; లోకులే
మొదవినఱ గఱకినోళ్లగతి నుండుకు నిక్కమెఱుంగ రక్కఱఱఱ !

నెఱ్ఱా చ ర త్రి

చం. అనితలపోసి యిర్వినుకు నప్పుడె కమ్మయొకండు వ్రాసి తాఁ
బనిచెను నాఁడునాఁటికి నపాయము చేకుఱుచున్న చిన్నెలా
కనుపడె బందినుంప భయకంపితులై రధికార్లు శిక్షచె
ప్పిన యది రద్దుతో విడిచిపెట్టిరి తర్పితులైరి యెల్లరున్.

సీ. దినదినమ్మునకు నూతనతేజ మిచ్చెడు
తేజస్విలేమి నిస్తేజమయ్యె
ప్రత్యహ మ్మిసుమంత పనికి అంకెలుదోలు
చెలుపుండు లేమి నిర్దీపమయ్యె
ఎల్లవేళల హాస్య మిగురొత్త మాటాడు
విబుధుండు లేమి నిస్పృహము నయ్యె
నానాఁడు మాజీవనాళ్ళ కుక్కెక్కించు
వీరుండు లేమి నిర్విర్యమయ్యె
సోమరితనమ్ము మావృత్తిఁ జొచ్చి హెచ్చెఁ
జప్పచప్పని యూహము ల్పందడించె
మిడియడఁచినట్లు పరులు వెంబడినయట్లు
కొట్టరువు శూన్యమైనట్లు గుండె గుమిలె.

ఆ. ఆఱునెలలు బందియందుండి విడుదల
యైతి శిక్ష పూర్తియైన కతన
ముదితతోడఁగూడి ముసోసిరిపురినున్న
తండ్రిఁ జూచుకాంక్షఁ దరలినాఁడ.

ఆ. పొందు డిందుకతన పోరాటమా హెచ్చె
యవల యుసురులెల్ల నూడ్చివైచె
రైతుజనము పన్ను రాపిడిచే స్రగ్గెఁ
గూలినాలిజనము గూట మ్రగ్గె.

నెహ్రూ చరిత్ర

- కం. కలిమికి లేమికి రెంటికి
నలగినవా రెదురుతిరుగు నాఁ డేలికలుం
గలఁత వహింతురు వీరల
బలమెచుడీ యుద్యతికిని బ్రాణప్రదమా.
- కం. ఆసామికి భూస్వామికి
బాసటగా మాటలాడు వారీయదనం
గాసటబీసటయై రెది
చేసిన దక్కోలుగారె సిలుగుల కెపుడున్.
- కం. ఇది మూదలించి మేమీ
యదనున నుద్యమమునడుప నగునని పన్నుల్
మొదలంట నీయకుండని
విదిత మొనర్చితిమి రై తువీరుల కెల్లన్.
- కం. మా యలహాబాదున ముం
దీయుద్యమ మెల్లకడల కెగ్రాబాఁకె దుదిం
జేయూత నిచ్చి నిల్చిరి
పాయక గుజరాతివారు వ్యవసాయులకై.
- తే. సాములకుఁ గూడువెట్టు నాసాములకును
గష్టపడి యెల్లరనుగాచు కాఁపులకును
దారతోఁగూడి మనెడి సఁసారులకును
గీడు వెదకెడివాఁడు కిగ్గాడిసుమ్మి.
- ఆ. కమలఁగూడి తండ్రికడఁ గాలముం బుచ్చ
నరిగినాఁడఁ బట్టణాంతరమున
కాతఁ డపుడె కొంచెమారోగ్యముం గన
మురిసి తనిసినాఁడ మూఁడునాళ్లు.

కం. ఆ మూఁడునాళ్లు నామది
కామెత నొడఁగూర్చె దండ్రీ యంతటిదైవ
మీఱమహి నెవ్వరు లేరను
సామెత నేనెఱిగి కంటి సంతోషమ్మున్.

ఉ. మాటలు వచ్చిరాని సుకుమారి కుమారిత కిందిరమ్మ కీ
పాటలు గొన్ని నేర్చి తిగవన్నెల తెక్కియమిచ్చి జేయనం
గాటముగాఁ బ్రతిధ్వనియగా వివరించెడిపట్ల మానసం
బూటలువాటుచుండు జయహో యనుమాటకు మాటిమాటికిన్.

కం. వెనువెంటనె నిర్బంధము
నను నిల్పెదరంచుఁ దెలిసినను మానక నా
పని యిబ్బడి ముబ్బడిగాఁ
గొనసాగెను గర్వ కాళిగోష్ఠిం దుష్టిన్.

కం. కనిపట్టెడు రక్షకభటు
లనవరతము వెన్నుగాసి యలమటఁ గూర్చన్
ననుజూడ జనకుఁ డిప్పుడె
చనుదెంచె నటంచు వింటి సంతసమంటిన్.

మం. అదిగదిగో తండ్రీయరుదెంచె నంచు
వార్త లుబ్బగనె నిబ్బర మింతగూటి
పొగబండి నిలిచెడు పొలముచేరితిని
నైశంబ వేళవెంబడి బండిరామి
రారాక పోరాక యారాటపడితి
రైతుజనమ్ము లఱ్ఱాడుచు నుండె
వేళయయ్యెను సభావేదిక కింక
రాడేమి జహ్నురుడేడ రాడేమి

నెహ్రూ చరిత్ర

యనుధ్వనుల్ చెవుల ఖంగున మ్రోగుచుండె
 నింతలో బండి మాయరపు చేరినది
 భయభక్తి వినయసంభ్రమము లొప్పార
 జేయంచు దండ్రుకి జేయెత్తి మ్రొక్కి-
 నిలుపుగాళ్లను వాని సెల వంది పొంది
 నోరారమాటాడఁ దీక్షిత లేమి
 వెనువెంటనే సభావేదికఁ జేరి
 యావేశమునఁ బ్రొద్దుపోవు టెఱుంగ
 కామంత్రణములఁ గార్యము వీటిఁబుచ్చి
 చనుదెంచువేళ రక్షకభటుల్ వచ్చి
 కారఁగూర్చుమటంచు గర్జిల్లినార
 లామహాదృశ్యమ్ము నా మనస్సందు
 బీటలువాఱఁ గంపించె మేనెల్ల
 నేమిసేయుదు నాలి కీతెఱంగెల్ల
 వివరించి తండ్రుకి వినుపించు మంటి
 నాజామునందె నై నీజైలునందుఁ
 దిరిగి ప్రవేశించితిని శిక్షనందఁ

పన్నుల నిరాకరణము

కం. ఎనిమిది దినములు గడచిన
వెనువెంటనె నై నిబంది విడిదియయ్యె నా
మునుపటి మిత్రుల నందుం
గనుగొంటిని నలువురమును గలిసితి మ వోచ్ఛ.

కం. అలహాబాదునఁ గర్షకు
లలమటపడి సిస్తురస్తు లందీయఁగ శ
క్తులుగాక వెలుకఁబాటియుఁ
గలఁతంబడి యొక్కచోటఁ గలిసిరి గుములై.

ఉ. వేసినవిత్తు విత్తనమువీఁగి ఫలింపక నప్తపడ్డచోఁ
గాసినచేను బెండగిలి కష్టముచేతికి దక్కకున్నచో
మేసినయెద్దు కాడి మెడమీద నిడం దలవాంచియున్నచో
నాసలుదక్కి కాపు లడుగంటక నిల్తురె భూతధాత్రిపై.

చం. చదివెడువారు పెత్తనము సల్పెడువా రధికారదక్షులై
మెదలెడువారు బేరములమేకొనినిల్చెడువారు వడ్డికిం
గుదువలుజెట్టు సొమ్ము వెన గుంజెడువారు సుఖోపభోక్తలై
యదలుతు రార్తినింబడి సహాయత యించుక లేని రైతులన్.

చం. శ్రమమొనరించి వచ్చినఁ బసాపడ నన్నములేదు నీతికిం
గ్రమముగ బాహ్యులైన సిరిగల్గినవారి పదానుయాయులై
సమయమెరింగి వాఁగు నెఱజాణలు మేనుసెమర్చుకుండ సా
ఖ్యములనుగాంతు రివ్వెడఁగుకర్జము లెప్పటి కెట్లు మాఱునో.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. కోలాహలదోహల మా
వేశం గావింపఁబడియె విడిచిరి నన్నా
వేశ హుటాహుటి జేరితి
జాలింబడి వారికష్టచరితల వింటిన్.

కం. వశమైనదానిఁ జేయఁగ
యశమో మృత్యువో జయమ్మో యపజయమో యీ
విశసనముకంటె మేలని
కృశమూర్తులఁగూర్చి యొక్కయెడ నిట్లంటిన్.

కం. మీసేవకు లుద్యోగులు
మీసిస్తుల నెల్లమెక్కి మేన్వెంచి యహా
గాసిల్లఁ జేయుచుండిరి
దోసమ్మని తలఁప రెట్టిదుర్బద్ధులొకో.

కం. జోతల నెత్తెడువానిం
జేతులపై మోదు మొఱకుఁజేరి పదాంభో
జాతమ్ము లొత్తనేల వి
జేతలు లోపడినవారి సేమము గండ్లే.

ఉ. పన్నులనీయరాదు పరిపాలకవర్గము బాధగూర్చ నా
పన్నులరీతి పాదములపైఁ బడరాదు విదేశపాలనన్
మన్ననసేయరాదు గుణమాన్యులరై మను మీద జాతికిన్
పన్నెయు వాసియుం గలుగ వర్తిలుఁడి యని తీర్పరించితిన్.

శా. అతీర్మానము కర్షకోద్యమచరిత్రాధ్యాయమం దగ్ర్యమై
చేతఃప్రీతిని దృష్టిని గలుగఁజేసెన్ నాఁడు తత్రత్యుతా
రైతుల్ త్యాగధనాగ్రణుల్ తనుమనఃప్రాణంబు లర్పింప ను
ద్యూతోత్సాహముతో జయేతి నినదమ్ముల్ సేసి రువ్వెత్తుగా.

కం. జే జహ్వరిలాల్ నెహ్రూ
జే జనయిత్రీ మహాత్మా జే యను నులివుల్
వాజమ్మలనై న మహా
తేజస్సులఁ జేసి దిద్దితీర్చె నయాశే.

కం. ఏలికల చెప్పుచేతల
బేలుదనమ్మంది నిలువభీతిల్లి మన
శ్శూలాయమానమా వ్యధ
నేలా భరియించు బ్రదుకునీడ్చెడువటుకున్.

ఆ. ఒడలువంచి కష్టమొనరించువాని క
స్వవకు నెట్టెదనము గదిరెనేని
శాంతిపటుప నెవఁడుచాలఁడు లోకమ్ము
లెత్తివచ్చి వాని నొత్తలేవు.

ఉ. ఆసభ నట్టియత్సవమునందు మునింగిన నన్ను నప్పుడే
మోసలఁ బొంచియున్న భటముఖ్యుఁడు తీవ్రతరాంతరంగుడై
డాసి మహోద్ధృతిం జెడపడం బడఁదిట్టియుఁ జేతినంకెల్
వేసి పురోపవీధి నడిపించె జనమ్ములు మూఁగువాఁఁగన్.

కం. సలిచప్పిడిలేక ననుం
గాలుసులతోఁ బట్టి నెట్టుకొనిపోయి చెఱన్
నిలిపిన వృత్తాంతము నా
కులసతి జనకునకు వినిచి కూర్చె నలంతన్.

ఉ. కొంచెము వెచ్చనూర్చి మదికోలుకొనం దలయూచి యేమిభా
షించిన మత్తుగొన్న పరసీమనివాసుల కేవగింపుగా
మించె విరుద్ధవర్తనులమీఁదికి నేడిదె దండయాత్ర గా
వించెదఁ బ్రోత్సహించెద భువింగల సోదరజాతి నంతటన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఉ. నేనిక రోగిగా నిలువనేర నుపేక్షయొనర్పజాలఁ గా
లూను నధర్మదేవత కహో యిడఁజాలను మంగళారతుల్
మానము గోలుపోయి కొఱమాలిన భారతజాతి కింక నా
ప్రాణమె దాస్యముక్తిపణమై యిలువారము నిల్చుగావుతన్.

తే. అనుచు ముందున్న బల్లగుద్దెను జనకుఁడు
దివ్యతేజమ్ము రూపమెత్తిన విధాన
పరమగంభీరమధురనిక్వాణవాణి
ఖంగుమని మ్రోఁగె భవనప్రభాణమునను.

కం. నులివెచ్చని నిట్టూర్పులు
పొలివోవని బీరములు విభూషలుగాఁగన్
దొలిమలి పలికినపలుకులు
తలఁపునఁబడి కమల మివులఁ దాల్చినహించెన్.

చం. ఉమిసిన శోణిత మృణకయజ్జటలూఁగు నలంకవన్ మహా
శ్రమ మధికమ్మునయ్యెఁ జెఱసాలనలంగిన దేహమింతగా
స్త్రీమితములేక యెంతగఁ గృశించునో యంచు దపించుచుండ ర
క్తముపడు టాఁగిపోయినది తండ్రికి వేడుక తోడుపాటుగా.

కం. హెచ్చిన ధైర్యోత్సాహము
లచ్చెరుపులమారి నోవి నణచినకతనన్
బచ్చిపగడంబు నిగనిగ
లచ్చునఁబోసిన విధాన నాతఁడు మెఱసెన్.

ఆ. ఓల మాసగొనిన యుమ్మినెత్తురుజబ్బు
తొలఁగె నంచు నులుకుబెలుకు మాని
నన్నుఁ జూడవచ్చె నాతండ్రి యాసుద్ది
నెఱుకపటిచి తృప్తిపటిచె నన్ను.

కం. తన వెనుకటి సామర్థ్యము
తనువున వెసలారె ననుచు దలంచి యహరహ
మ్మును నిలిచి శాసనోల్లం
ఘనమును నలుదెసల బ్రాచక గావించె గృషిన్.

శా. నే మున్నేసభ నెట్టిమాటల సకుంతీభూతచిత్తమ్మునన్
సోమింపన్ దశదిక్తమ్ముల వచింతున్ వాని నాకీతిగాఁ
దామై భారతభూమినల్లడల నుత్సాహమ్ముతో వాణానన్
భామల్ పూరుషు లర్భకల్ నడచి రభ్యామర్దబద్ధస్పృహన్.

కం. భాసిల్లు కంచుపదునున
నాసేతుహిమాచలమ్ము నంతట గొంతుల్
చేసేత వక్కళించెన్
మ్రోసెన్ జయదుందుభులు సముద్వేలములై.

కం. బడిబడిని రక్షివర్గము
బడియలతో మోది భంగపఱిచి జనమ్మున్
మిడుగులుగ్రక్కె నపు డా
మిడిమేల మ్మేమిచెప్ప మితిమీరి చినెన్.

ఆ. ఐదువేలమంది యాయొక్కదినమందు
బందిబడిరి ముదము గ్రందుకొనఁగ
సీమహోద్యమమ్ము సీరీతిఁ దీర్పఁగాఁ
గారణమ్ము తండ్రిగాదె తలఁప.

కం. ఈ కార్యభారమునకుం
గాఁక పురాయించి సిరలు గదలినకతనన్
డోతులు మిక్కుటమై ము
న్నాఁకవడిన నల్ల యురలు టధికమ్మాయెన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఉడుకువ నిడు టవసరమీ
యడుగుపడిన మేనిబలిమి కగునే పనులీ
పుడమివిడి లాఁతినేలం
గడపుము నీవంచుఁ జీరకము వ్రాసితి నే.

చం. ఇది సరియైనకర్ణమ్మని యెంచి సుహృత్తులు వైద్యబృందముల్
వదుగురు సేవకుల్ పయివరామరికల్ పొనరించుచుండఁగాఁ
గదలె నముద్రయానమునఁ గాని శమింపదు నొవ్వటంచుఁ దాఁ
బదమిడెఁ గల్కటాపురిని బాడతఁ దొల్లిటిసుస్థిరత్వమున్.

కం. వెనుకంజవేసె భయపడి
మనుగడలో ముం దిరోగమన మియ్యదియే
తనలావు తనువులావుం
బానుపడెనని గుర్తెటుంగు మూర్త మ్మిదియే.

ఆ. కల్కటాపురమ్ము గదలిన మాతండ్రి
కార్యభారమెల్లఁ గమలపూనెఁ
గమల నేను డక్కఁ గలకుటుంబంబెల్ల
వెంటనంటి చూచె వేడివెచ్చ.

వ. విదేశప్రయాణ ముజ్జగించి నాతండ్రి పంచాశద్వ్యాసరంబు లాకల
కత్తానగరమం దుండెను. మేము దలపెట్టిన మహాపాద్యమ
మాశల నావరించెను.

కం. మారాష్ట్రము నలుమూలల
వీరాగ్రేసరులు నొకట విడియుట నన్నుం
గారాగారము చేడ్చుట
ధీరత పెరరేచి యుద్యతికి మేలొదవెన్.

సీ, స్వాతంత్ర్యమనెడు నిక్కాణమ్ము విన్నంతఁ
 బేలగింజో హూణపాలనమ్ము
 మాకుటుంబము నామమాత్రమ్ము చెవెబడ్డ
 ధుమధుమలాడు నుద్యోగిచయము
 రైతు లుద్యమచరిత్రకు నాందియిడిరన్నఁ
 గోపతాపములు గ్రక్కుదురు దొరలు
 హెచ్చుతగ్గులు డుల్పనెంచితి మేమంచు
 భూస్వామి మిడిగ్రుడ్లు బూరటించు
 పాలకులు బంట్లు దొరలు భూస్వాములెల్ల
 మతకులోన్మాదు లనుచరతతులు గాఁగఁ
 గత్తిపట్టిరి మాచేయు కర్జములకు
 సాయమొనరింప నెవ్వఁ డుత్సాహమాను.

మ పరదేశీయుల పాలనక్రమము సంభావించి యాత్మోన్నతిన్
 ధరఁగాంక్షించుచుఁ బొట్టపోసికొను వార్తాపత్రికావ్రాతముల్
 దొర లాడాడవచించు వాక్యములయందుం బొల్లువోకుండఁగా
 బరపంజూచును జూడవెన్నటి కసామాన్యప్రబోధమ్ములన్.

కం. మా రైతు సభ్యులెల్లరు
 దూరగ్రామములు నడకతోనేగి మహా
 దారులఁ గర్షకవద్యుల
 నూరార్చి వచింతు గిట్టియుద్యమవిధులన్

ఆ. పనికి మేపులేక పనివాడె జనులకు
 దోసెడంత గంజి దొరకదాయెఁ
 జేవతప్పియున్న జీవాల తోళ్ళూడ్చు
 పనికి వెఱవరైరి పాలకులును.

ఆ. మూడు నాల్గు వర్షములనుండి వర్షము
పడనికారణమునఁ బంటలేమి
పంటిబిగువుగూరి పొరుష ముడ్డివోక
కాపు కాపురము గడపుచుండె.

కం. ఈతరుణ ముద్యమమునకుఁ
బ్రీతియు సమకూర్చె గుణగరిష్ఠుల్ శిష్టుల్
రైతులు తమనాయకులకు
జోతలనిడి నిల్చి రిద్దశోభనమతులై.

కం. ఎన్నెన్ని బాధలున్నను
గ్రన్నన దిగమింగి కరనిరాకరణంబున్
బన్నుగఁ జేసిరి నీతికి
వన్నెఘటించిరి మహాత్మువాంఛయుఁ దీతెన్.

కం. మేమిట్టి బాధలకు గుఱి
యై మిడుకుచునుండఁ గొందఱయ్యలు తెగడం
గా మొదలిడి మమ్ముం బర
భూమిశానుగ్రహమ్ము పొందిరి సుఖులై.

సీ. బండమిండరిమాట లొండొంటఁ గడచన్న
నానందమునఁ దృప్తులై నవారు
చొల్లువాతెడిమాటలెల్లఁ బ్రోవులువెట్టి
యున్నతోద్యోగులై యున్నవారు
చిటిపొటివాదముల్ పొటమరింపఁగఁ జేసి
పై చేయి మాదనిపలుకువారు
పలుకుపల్కునఁ దేనెలొలుక బోధలుసేసి
పరదేశములఁ గీర్తివడయువారు

భారతీయాళి పరదాస్యబంధనములఁ
ద్రుంపఁగా దుర్భరాగ్నిలో దుముకునాఁడు
హూణవిభుదత్త సద్విరుదోప బృంహి
తాత్కులావారు మనభూమియందుఁ గలరు.

కం. ఒకవేళ దేశసేవక
నికరమ్మే గెలువ నిలువనీడయుఁ గలదే
మొకమెత్తనేల మనకని
యొకకొంద టుపేక్షసేసి యుండి రనాస్థన్.

ఆ. శ్రీనివాసశాస్త్రి శేముషీసామర్థ్య
మిట్టి వాదములకుఁ గట్టువడియె
వీనిఁ జూచి తక్కువెంగలివిత్తులు
తెల్లదొరల యండ నుల్లసిలిరి.

కం. ఆతరుణమ్మునఁ దరుణీ
వ్రాతము చెలరేగి బందిబడ నుంకింపన్
గాతరమంది విభుత్వము
మూతిముడించినది ధైర్యముం దిగజాఱన్.

కం. బహిరంతస్థితదుస్థితి
మహనీయంబైన దానిమహిమకుఁ గమలా
మహిళామణి తనమనమునఁ
దహతహపడె నుద్యమమ్ము తానై నడపన్.

ఆ. చూచిచూచి దొరలు వాచయముల రీతి
నొదిగి యెంతకాల మోర్వఁగలరు
తుదకు బందిగ్రుక్క మది నిశ్చయించిరి
యది మదీయజాయ కాయె దృష్టి.

నెహ్రూ చరిత్ర

సీ. ఒకమాటు విశ్వశాంతికి భారతీయుడే
 యారాత్రిక మ్రోత్తునంచు నెంచు
 ఒకమాటు భరతజాతికి దాస్యనిగళముల్
 విచ్చిపోగలవంచు విశ్వసించు
 ఒకమాటు నిల్వనేరక జాతిభేదముల్
 సమసిపోవునటంచు సంతసించు
 ఒకమాటు సమధికారిక పుష్టి సంతృప్తి
 పొదలగా గలదంచు మదిదలంచు
 ఒకమాటు జగమ్రోల్ల హుంకరించి
 మారణాస్త్రంబు చేపట్టి మన్నిగొనగ
 దురమెనర్పంగఁ బూనుచో భరతజాతి
 నిలువఁగలదంచు నాత్మ నిశ్చలతఁ గాంచు.

కం. ఈభావావేశముతో
 ఊబించు మనస్సుతో దిగుల్పడు పుత్రిన్
 వైభవమున్ దిగనాడియు
 శోభనమతియైన కమలచొచ్చెం గారన్.

కం. బాలోన్మత్తపిశాచవ
 దాలోకనముం బొనర్చె నాండ్లయమహా
 పాలకవర్గము, లోకము
 హేలాహూంకృతుల దద్దరిలి ఘూర్ణిల్లెన్.

కం. మగవాడు గారఁబడఁగాఁ
 దగవా మగువలును వెంటఁ దవులక యింటం
 దిగులుగొనియుంట యను న
 మ్మిగతో వెనుకొనియె నను సమీహితబుద్ధిన్.

కం. ఆవేళ నొక్క లేకరి

పూవుంబోణికి సమీపమున నిల్చి మహా

దేవీ ! సందేశము మా

కీవేయని యడిగె నిండుహృదయముతోడన్.

కం. ఆవేడిమిలోఁ దననిజ

భావము వెలికుటికి యుండవచ్చును లేదా

భావినులకు సహజమృగు

భావన విడనాడ వలనుపడ లేదేమో !

ఉ. జీవితనాథుపాదసరసీరుహయుగ్మము నాశ్రయించెదన్
జీవితశేష మంకితముసేసెద దాస్యనివృత్తికిన్ భవ
ద్భావిజనాభివృద్ధికి యథామతి దేశపురోభివృద్ధికిన్
గావున వెల్లె నామదివికాస మపూర్వసుఖప్రబోధమై.

కం. పురుషుల నిరంకుశత్వము

తరుణుల దౌర్గత్య మణఁపఁ దలఁచిన చెలియీ

కరణి నపుడట్లు పలుకుట

చిరధర్మములెల్ల మేన జీర్ణించుట నౌ.

కం. మును కమలానిర్బంధము

తనమనమును గాయపఱుపఁ దాఁ గలకత్తా

యనుపురము వీడిస్వస్థల

మును జేరఁగఁ దండ్రి యత్నముం బొనరించెన్.

తే. దారిలోనున్న నన్నొక్కసారి చూడ

నై ని చెఱసాల కేతెంచినారు వారు

మాఱురూపమ్మువడి శక్తిజాతిపోయి

స్వాస్థ్య ముడిపోయినట్లు నాజనకుఁ డొప్పె.

శా. ఏకైకమ్యు యెల్లజీవములు మాయంపంగ మాతొడ్డినన్
లోకేశుం డెమరొత్తి నిల్చినను భూలోకంబు కంపించినన్
జీకాకుం బడబోని ధీరవరుఁ డిస్సీ యిట్లు మార్పాటుగా
నాకన్నుంగవ యిట్టిరూపమును సందర్శింపఁ గొంచించెడున్.

కం. చలివేళ హాయిగూర్చెడి
నలహాబాదునకు నాతఁ డరిగెను జెఱలో
పలనున్న సేను మింటం
గల చిత్రములను గాంచి కాంతు ముదమ్మున్.

మా. ప్రత్యూషపవనాయురముల త్రోపిళుల
కాషాఢమేఘమ్ము లల్లుకొన్న పుడు
మసిపాతఁ గట్టిన మాణిక్యమట్లు
వేగుజుక్కయు వినువీధి నున్న పుడు
తెపతెపతెక్కలాచ్చియు నిక్కినిక్కి
కొక్కొక్కో యని కోళ్లు గూయుచున్న పుడు
కమ్మరికొలిమిలోఁ గణికల రీతిఁ
గీలితంబై యొప్పు కెంపులభాతి
నావ లీవల దివ్వెలానంద మిడుచు
నరుణాదనచ్చవుల్ కురియింప మింటఁ
జనెడు విమానమ్ములను గాంచినంత
మామన మ్మానందధామమ్ము యగును
సాంగ వేదవిదుండు వైతన్యభరితుఁ
డాద్యుండు మదనమోహనమాలవీయుఁ
డావుఁడై నెచ్చెలియై కారనిల్వ
మాకష్టములు మటుమాయమై నట్లు

తోచి సంతోషముతో నుంటి మచట
 దేశదాస్యముదీర్ప దీక్షవహించు
 యువసింహముల నెత్తురొలుక శిక్షింపఁ
 గొరడాల దెబ్బలకును బలిచేయు
 వార్తలు మాచెవింబడ నొడల్మండు
 నాను గాదనుశక్తు లాఱడిపోవ
 శౌర్యధైర్యములు ముచ్చముణింగిపోవ
 నిలిచియుందుము బంధితులమైన మేము.

జనక నిర్యాణము

కం. పలుబాముల నంది మహా

త్ములు భారతవీరవరులు మొనగట్టిరి హూ
ణుల పరిపాలన మిచ్చోచ్చి
వలదని తీర్మానములను బంపిరి దృఢులై.

కం. స్వాతంత్ర్య వార్షికోత్సవ

మాతటి జనవరియు నిరువదాటవ తేదీన్
బ్రీతిగ జరిగెను సభ్య
వ్రాతము నావేళ విడిచివై చిరి విభులున్.

ఆ. బందినున్న నన్నుఁ బరికింప వచ్చిన

తండ్రిమొగము నెడఁదఁ దగిలి యుంట
వేగిరమ్ముపడితి వెనువెంట నింటికిఁ
జేరినాఁడఁ దృష్టిఁ జెందినాఁడ.

కం. జాతీయసభాస్థారులు

మాతండ్రిని, వృద్ధు, సుగుణమండను గనఁగాఁ
జేతము లుప్పొంగంగా
నేతెంచిరి భక్తిపూర్ణహృదయాబ్జములన్.

చం. వెనుకటికన్న మిన్నయగు వేఁకి బెడంగునఁ గ్రుంగి నోటమా

టను బెకలింపలేక యెదుటంబడువారిని గన్ను సన్న సో
బనముల నెచ్చరించుఁ బయివారి కిటన్ మరియాదలెట్టులో
యనిననుఁ జూచు మాటు మొగమై బుసకొట్టు వగర్పు నెవ్వగన్.

ఉ. ఓపిక బిగ్గఁబట్టుకొని యూఱడిలున్ మొగముబ్బరించి రా
రాపులఁజిక్కి నీరుదిగు రత్నమురీతి వెలుంగు మృత్యువుం
గోపముతో నెదుర్కొనఁగఁ గోరుఁ బురాతనమైన తీవ్రికిం
బ్రాపయివెల్లు మానసముమాత్రము మాటుపు లే దొకింతయున్ .

కం. వెనుకటి యిచ్చాశ్త్రాలు
మనశ్శరీరముల నెంతమాత్రము విడువం
జనలేక నిలిచెఁ బాలియక
కును లోఁగక పెట్టినట్టికోటలు వోలెన్ .

కం. తనయల్లుని రంజితునిం
గనుఁగొనకున్నట్టి బాధ గాఢతమంబై
వెనుకొన నారాటంపడు
ననుఁగని యూఱటవహించు నాజనకుఁ డెదన్ .

చం. ససిచెడి దేహసౌష్ఠవము జాతి వికారపురూపుతోడఁ దా
వినవినయైననాఁడు పలవించుచు దర్శనమాచరింపఁగా
విసుపు విరామముంగొనక వేనకువేలుగ దేశసేవకుల్
ముసిరిరి; వారిఁ గాదనఁ డపూర్వమహోత్సవ మంకురింపఁగా.

చం. కలిగిన మిత్రబాంధవనికాయము ముమ్మరమైన భక్తితో
సలుపు జోహారువుల్ గొనుఁ బ్రసన్నముఖమ్మున నాదరించువా
రలఁ; బుయిలోటతోడను బరామరిసించును రానివారిలో
పల మనగాంధి బందివిడువం బడలేదె యటంచు వాకొనున్ .

చం. చివరకు గాంధీదర్శనముచేసి మనోవ్యధలెల్లఁ దీఱఁగా
శ్రవణసుఖమ్ముగా భరతజాతిమహోన్నతరీతినుండఁగా
నవరశదీక్షతో మను మహాత్ముల వాఙ్మివహమ్ము లన్నిటిం
దివిరి వినంగఁగోరు నిదిదీర్పఁగ భావనసేయు నాతనిన్ .

నె హూ చ రి త్ర

చం, నిదురయుఁ గూడుఁ బోవిడిచి నెచ్చెలివచ్చెనె యిప్పుడిచ్చటం
బాదలినయట్టులున్నదని ప్రొద్దును బోయెడిదాఁకఁ గన్నులం
గదలుపఁజేయు వీలయిన గట్టిగవచ్చెడువాఁడె యేమిటం
గొదువ జనించెనోయని దిగుల్పుడు డిల్పుడు జాలిచూపులన్.

చం, అదవదయైన భారతమహాజనయిత్రిని నుద్ధరింపఁగాఁ
ఒదుగురఁ గూడఁగట్టుకొను ప్రాజ్ఞుఁడు గావలె సత్యశౌచసం
పదల కనావిలుండయిన మాన్యుఁడుగావలె గాంధిదక్క యి
య్యదనున లేడొకం డిట సమర్థుఁ డటంచుఁ దలంచె నేమొకో.

ఆ, నెనరుతోడ మేలుకొనియున్న నాతండ్రి
యెడఁద శాంతిపడఁగ నడికిరేయి
గడచులోన నింటఁగాలిడె బొంబాయి
వీడి యిట్టివార్త వినినకతన.

కం, కనుఁగొనిన నాదు జననీ
జనకుల మనములను ముదము సంధిల్లె సుహృ
జ్జనములను గాంచినఁతనె
ననుపువడుంగాదె ఘనమనఃప్రమదమ్ముల్.

ఆ, ఒకటిరెండు దినములకు బందివీడిన
వారలెల్ల నలహబాదుచేరి
మంచిచెడ్డలెల్ల మాటాడి మాయింట
సభను నెరప ముదముచాటి రపుడు.

కం, ఆసభను దలనుదూర్చుట
కే సమయము చిక్కదాయె హృదయములోనన్
వాసించునూహ బగళము
సేసితిఁ గార్యాంతరములచే విసువెత్తన్.

కం. శాసనధిక్కారమ్మును
జేసినఁగా కెదిరి దుష్టచేష్టితములకుం
గాసిల్లు అంతవఱకని
వ్రాసిరి తీర్మానముల సభాజను లచటన్ .

చం. పనివిననేగు దెంచిన సభాజనముఖ్యులనెల్ల వ్యాధిచే
వినిహతుఁడయ్యుఁ దండ్రి యొకపీఠిని గొంతుకకూరుచుండి యో
ర్నినిబిగఁబట్టి కందుకము రీతిగ నుండెను జూచువారికిన్
మునుమును దానె వంగి కయిమోడ్పు నొసంగె వినమ్రభావుఁడై .

చం. కనులను నవ్వుల న్నొసటఁ గంపితశీర్షముతోడ సేమమా
యని మునుహేచ్చరించుఁ బలుకాడఁగ గర్జదకంఠనిస్సవ
మ్మున సమకట్టు మృత్యుముఖముం జొరఁబాటియు రాచరీవికిన్
మినుకులు దిద్దునట్టు లుపమింపఁగరానియటుల్ వెలింగెడిన్ .

చం. పెదవినివిప్పఁ గప్పురపువిప్పులు విప్పినరీతి చేతముం
గదిపెడు పల్కుపల్కునెడఁ గర్జరసాయనమైన భాతి స
త్సదముల వాఙ్ముఖముల నొసంగిన సంపెగపూలవాసనల్
పోదిపినపోల్కినుండు గుణపూర్ణుఁడు నేడిటులాయె నక్కటా .

సీ. పులివాఁతఁబడి స్రుక్కుపోలపరి చందాన
వానలేకనలంగు పైరుసారు
కవచమ్ములేని యోధవరేణ్యు నట్టుల
నడుముగ్రుంగిన మిడినాగు కరణి
పెనుగాలివలనఁ గంపించు బూరుగుపోల్కి
చిలుమారగించిన జీవితీవి
మిడిబోనులోఁబడ్డ మృగరాజముంబోలె
తెక్కలూడిన పక్కి తేనిపగిది

నెహ్రూ చరిత్ర

మృత్యుముఖమునం దమేయసామర్థ్యము
వెలువరించి తుదకు వీగిపోయె
గాని రాచరీతి గారవ మ్మిసుమంత
తగ్గలేదు కాంతికగ్గలేదు.

చం. అతని బరీక్షచేసి హృదయవ్యధ యిట్టిదటంచుఁ జెప్పఁగాఁ
జతురులుగల్గిలేని యదిజాతికి నీతికి మూలకందమా
వితయిసుమంతఁబోవని పవిత్రతమమ్మగు గ్రంథమకాను స
భ్యతకును మూలమకాను బరపాలనకద్ది మహాగ్రరూపమా.

ఉ. గొంతుపెకల్ని చెప్పటకుఁ గొంకరవోవుచు దుద్ధకంఠుడై
వంతనలంగుఁ గాగితముపై విలిఖించు హృదంతరమ్మునన్
సంతనకట్టునూహల విచారము దూరమొనర్పనెంచుఁ దాఁ
జింతను వేదనావశవిశీర్ణమతిన్ గడు డిల్లపోయెడిన్.

ఉ. జీవితమే స్వతంత్రససిద్ధికి బద్ధమొనర్చియుం బరీ
భావమునోర్చియుం బడుగువైఖరి బందినిమంది జాతినొం
దావకొనందలంచు పరదాస్య మదల్పఁగ లేక మృత్యుసం
భావితమూర్తినై తినను పంతి మనమ్మునఁ గ్రుచ్చులాడెనో.

ఉ. నేనిక నిల్వనేరనను నిశ్చయముం బొనరించుకొంటిఁ బ్రా
ణానిల ముగ్ధఁబట్టితి మహాత్ముడవీవు సబర్మతీమహా
స్థానఋషీ ! భవత్యతవిధానము సర్వఫలప్రదమ్ము నీ
యానతినంది నిల్తురు మహామహు లున్నత కార్యధూర్వహుల్.

కం. అని తనమనమున నావే
దనము బహిర్గతమొనర్పఁ దాపము దీతెన్
ఘనమిత్రసన్నిధానము
తనుపఁగ మనుపఁగను బెన్నిధానము గాదే.

ఉ. వచ్చిన బంధుమిత్రబుధవర్గములుం దుదిచూపుచూచి గో
రైచ్చని కంటిసీట నురరికృతులై పయనించి రెంతయున్
వచ్చికకల్లువారు చనుమానముగల్గినవారు పోవఁగా
నచ్చనివారు మాత్ర భవనమ్మన నిల్చిరి కాళులాడకే.

ఆ. ఆమయమ్ము లుడుపు నన్నారి, గాంధీయు
రమ్యగుణుఁడు జీవరాజమెహత
మొదలుగాఁగ మిత్ర ముఖ్యులు చుట్టముల్
నిలిచియుండి రాత్రి లలఁతవడఁగ.

కం. చలపట్టినట్టి నలుకువ
దులుపఁగఁ దగినట్టివెజ్జు దొరకమి శస్త్రా
దులును చికిత్సాయంత్రము
లలవడమిని వంతగదిరె నాత్మలయందున్.

కం. చిరపరిచితిగల లక్ష్మీ
పురమున నాధునిక యంత్రములునుగల భిష
గ్వదలుంటఁ బయనమైతిని
దరిసింపఁగఁగోరి తల్లిదండ్రులతోడన్.

వ. మాతల్లి, కమల, గాంధీయు నొక మోటారులోను నేను మా
తండ్రియుఁ బితృపాదుల కిష్టుఁడు పనివాడునగు హరియు నొక
మోటారులోను బ్రయాణ మొనర్చితిమి. రంజిత మా వాహన
చోదకుడై మివుల నిబ్బరముగ నడపుచుండె.

కం. సుకుమారమైన తనువును
దికమకలుంబెట్టె వ్యాధితీవ్రత యాపై
సుకమింతలేని యాన
మృత నలసటఁగూర్చె రుజయు వృద్ధియు నాయెన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఎదిరించుశక్తి తనలో

మొదలంటనశింప ముచ్చముణిగిన శాంతి
గదిరెనని మేము దలచితి
మది రోగోద్ధతికి మూలమయ్యె దలంపన్ .

కం. అడుగడుగు గండమయ్యెన్

బుడిబుడి కఫముడిగి యెక్కిపోవుచునుండన్
బాడవడంగినట్లు తేజ
మ్ముడివోయినయట్లు రూపముండెను శయ్యన్ .

కం. రాతిరి నిదురింపక బా

ధాతతిచే డొంకెడొంకి డస్సి యుడుకువన్
బ్రాతఃకాలమ్మునయం
దాతఁడు సుస్థిరతఁగాంచినట్టులఁ దోచెన్ .

చం. శ్రమమడుగుంటఁగా ముఖము శాంతికిఁదావలమయ్యె నింక మా
కమవసరేలు దాటిచనెనంచు మనమ్మునసంతసించి నే
భ్రమపడియుంటి నాజనని పక్కున కెప్పునకేకవేసి నే
త్రమలముడించి తండ్రిచనెరా! కొడుకా! యని కాఁగిలించె నన్.

మ. జననంబాదిగ నింతమట్టుకును సంసారవృథల్ నన్ను మూ
ర్ఖునలేదెప్పుడు దల్లిదండ్రుల యనుంగుంబిడ్డనై స్వేచ్ఛగా
మనుచు న్నేటికిఁ దల్లికొఁగిటబిగింపన్ బాహ్యబంధమ్ములున్
ననుముట్టె బిత్తహీనుఁ డెంతబలహీనప్రాభవుండోకదా!

చం. చదివిననాటనుండి పయిసం గడియింపక మూలములై నా

బ్రదుకునవెచ్చవెట్టినఁ గృపంగని మాటపల్కు పల్కఁగాఁ
బెదవిని విప్పబోవని గభీరుని ధీరుని గోలుపోయితిన్
జిదగ్గాదయాను జీవితవిశేషము ప్రాపక మొల్లఁబోవుటన్ .

చం. ధన మదియున్న నెల్లపుడు దైర్యముగొల్పెడు పుత్రపుత్రికల్
ఘనముగనున్న సౌఖ్యము లఖండముగా వరియించియున్న జ
వ్వన మడుగంటి మున్న జనవంద్యముజీవితమున్న నెందునున్
వసితకుఁ దోడునీడ నిజవల్లభుఁ డారయ ధారణీస్థలిన్.

మ. కనులంజించిన వశ్రుబిందుప్రలౌ రక్తస్నిగ్ధపుంబిందుభో
మనమెప్పట సహింపఁగాఁగలిగెనో మాతృస్మరూపమ్ము చీ
ల్చెనుభో నాయెడఁదన్ జగేలుమనిపించె గన్నుదోయిన్ గతు
క్తున నాగొంతుక కొయ్యవాఱినది పల్కుంబల్కుఁ గొంచించుచున్.

చం. అదవదయైనమానసము నంతకునంతకు ప్రక్కలింపఁగాఁ
బదనువహించె శోకము గృహంగనువా రెవరింక నన్ను నే
నదలిచిగొంటి మజ్జనని కాత్మవిచారము దూరమానటుల్
చదురులుగొన్ని పల్కితి నలందురువారల సేవదేర్చితిన్.

కం చిరనిద్రలేప నెవ్వఁడు
పరముఁడు దేహమ్ము నిలుపవచ్చునె దానిం
గుఱు తెఱిగియుండి యోరువ
తరమా! బంధమ్ము తెంపఁ దరమా జనికిన్.

కం. ఆదినమే శకటముపైఁ
బ్రోదింగొనఁ దండ్రిశవముఁ బూనిచి యలహః
బాదును జేరితి మంతటఁ
గాఁదగు కర్జముల నలుపఁ గడఁగితి మచటన్.

ఉ. వందలువేలు లక్షలును వచ్చిరి పైజను లొల్లఁజోయి రా
క్రందనముల్ పొనర్చిరి జగామొనగాఁడవి సంస్తుతించి ర
స్పందితనేత్రులై తమ విచారముదెల్పిరి మానముద్రతో
బందులకంటె మిత్రులు గృహరసధారలు చిల్కరింతురా.

నెహ్రూ చరిత్ర

నీ. జాతీయ విజయ ధ్వజమ్ము గ్రమ్మిన శరీ
రమ్ముపై పూలహారముల నిడిరి
కాశ్మీర కస్తూరికా గంధసార నీ
హారవారుల మనసార నిడిరి
పుల్లార్జు మల్లీమతల్లికా పుష్ప సం
దోహమ్ములం దొప్పదోగ నిడిరి
ఆమ స్తకన్యస్త హస్తార్జు ధృత దివ్య
భవ్యాక్షతలను సచ్చక్తి నిడిరి
సేను సేనని భాగీరథీ నదీ త
రంగ సంఘట్టితస్థల ప్రాంగణంబు
చేరి శ్రీగంధకాష్ఠ కర్పూర పూర
చితి సమాయత్తుఁ జేసి రేధితులు హితులు.

- ఉ. బాబులుదీటినిల్చె జనవర్గము నాడది వల్ల కాడుగా
నేరికిఁ దోచదాయె సభ యేయనిపించెను దేశ సేవకై
దారుణదీక్షఁబూని బహుధాప్రయతించి శరీరమర్థమున్
ధీరతనప్పగించిన సుధీవరు నంతిమపూజయాటచే.
- ఉ. నమ్మినసత్యమున్ జనమనంబులనాటవచించుపట్లఁ జి
త్తమ్మున సంశయంపడని ధార్మికుఁ డీతఁడొకండె మాతృదే
శమ్మునకై కుటుంబమును సర్వము నప్పనముంబొనర్చె స
త్యమ్ముగ నీతఁడొక్కండె యటంచు వచించిరి సర్వమానవుల్.
- ఉ. ముప్పదిమూఁడుకోట్లజనముం బ్రియమందఁగఁగొల్పఁ గంకణ
మొప్పుగఁదాల్చు మాభరతయోధుని గట్టెలమెట్టుమీఁదికిం
గుప్పనఁగూరగా నిటులఁ గూర్పఁగవచ్చె శరీరధారికిం
దప్పదువో యొకప్పడయినం జితిఁజేరుట, నిల్చు తెట్లగున్.

ఉ. ఏమనిచూడనేర్తు మిదియేమియహో దురదృష్ట మగ్నికిం
గామితమయ్యెగా బడుగుకాయము నేటికటంచు గన్నులం
బ్రామిన నీరముంగల సమస్తజనమ్ములు చూచుచుండఁగా
ఘామముతోడ రక్తిమముతోడ వెలింగె గృశానుఁడీశుఁడై .

చం. కనులుమునుంగు నీరుబుకఁగా మనగాంధిమహాత్ముఁ డచ్చటన్
జనములఁజూచి మీకిది విచారముగొల్పెడు కాలమైన నె
మ్మనముల దీనివీడి యభిమానముగల్గినవార దీక్షగై
కొనుఁడు స్వరాజ్యముంగొనెడుకోరికితో నదియాత్మశాంతియా .

కం. అని యుద్బోధము గావిం
చెను నచ్చటిజనము మెచ్చి జేజే నాద
మొనరించె నింటి మొగమై
చనితిమి మేమెల్ల ధైర్యసారము డుల్లన్ .

కం. ఆకాశాంచల వీధులఁ
బ్రాకెం దారకలు నిష్పరవ్వల రీతిన్
మాకన్నుంగవఁ గట్టిన
వీకం బ్రాకృచ్ఛిమములు వెలిగె నరుణిమన్ .

మం. దేశ దేశములు తంత్రీనాదమూల
ముగ సానుభూతుల నగణితమ్ముగను
మా కుటుంబమునకు మా తల్లికనిపె
సమసిన మాతండ్రి సత్యప్రియత్వ
మును శౌర్యధైర్యమ్ము ఘనముగా వ్రాసి
నెగులెల్లఁదీట సందేశమ్ము నొకటి
మనసారఁబంపి రిర్వీనుదంపతులును
వారి యాదార్యమ్ము వారి సంప్రీతి

నెఱ్ఱా చ రి త్ర

వారి దయోపేత వాత్సల్యమునకు
మా కుటుంబమ్ము సంబరమందె మిపులఁ
బాఠశాలలును వ్యాపార సంస్థలును
ఘనమైన యుద్వోగి గణము మాపాలఁ
బ్రీతితోడుత సానుభూతిఁ జూపించెఁ
బల్లెపల్లెను నెల్ల పట్టణమ్ములను
గుమిగూడి జనులు దుఃఖముదెల్పు సభలఁ
గావించిరని పత్రికాముఖమ్మునను
బరికింప నఱిముఱిపఱుచు సంతాప
మడుగంటిపోయె నెక్కుడు హాయిగూర్చె
హృదయ వ్యధలనెల్లఁ దుదముట్టఁ దుడువఁ
జాలు గాంధీ సమక్షమ్ము చేకుఱుట
శాంతి చేకూరె మా సంసారమందు.

డి ల్లీ స ం ధి

కం. నాజనకుండు మరణించిన
రోజున బొంబాయిరేవులో డిగి చూడం
గాఁ జనుదెంచిరి కూర్చియు
సాజముగా శ్రీనివాసశాస్త్రియు సప్రభు.

కం. ఆ యా రాష్ట్రములంగల
నాయకులెల్లరును గృహమునందుండుట ని
ర్ణయకవిషయములఁ ద
చ్చాయల నెఱిగింప సమ్మదము చూపి రొగిన్.

కం. మునుము న్నెడింబరో లోఁ
దనజెప్పిన వాక్యములను దడవి విచార
మునుదెల్పి వాక్పటుత్వ
మొనరు నుపన్యాసమిచ్చె నుత్సాహమునన్.

కం. మాటలమార్దవ మెడఁదల
నూటాడఁగఁజేయు వలఁతు లొప్పుందప్పు
బాటింపరు టాటోటుల
గాటముగాఁగుప్పి మెప్పుగాంతురు సభలన్.

చం. ఇదియిదమిత్రమంచు వచ్చింపరు, గౌరవసభ్యుఁడొక్కఁ డి
య్యదిపలుకాడె నింకొకమహామహుఁ డయ్యదిపల్కెనంచుఁ బ
ల్కుదు రధికారదర్పములకున్ మొగమోడి యథాతథమ్ముగా
మదులకుహత్తనట్టు లణమూత్రముచెప్పరు సభ్యులెవ్వరున్.

నె ప్రూ చ రి త్ర

- ఉ. గౌరవమందనెంచి యధికాదులకుం దలవంచి ధర్మవి
స్తారకమైన మార్గము యథార్థము సుస్థిరమైన పక్షమున్
మాటుపు నొందఁజేసి యభిమానము గోల్పడి సారహీనులై
భారత సుప్రతిష్ఠ మితవాదులు బూదియొనర్చి రెంతయున్.
- ఉ. నూటికి నూరుపాళ్లు వినోదము మోదముగూర్చుజాలు నా
మాటలలోఁ జమత్క్రియలు మానసమల్ పులకింపఁజేయు మో
మోటుము గూర్చుజేయు సుఖముం గనుపింపఁగఁజేయుఁ గాని యె
ప్పాటనుజూడ నందుం గనుపట్ట వొకించుక సత్యశౌచముల్.
- ఉ. నేరిచి నేరకున్న యవనీపతి భృత్యుల రాయబారముల్
భారములయ్యె గాంధిని సభాభవనమ్మునఁ జూడ నిర్వినుం
గోరికచూపె దానిఁ గయికో లొనరించెను గాంధి సర్వసం
భారముతోడఁ గూడి రిరువంకల వార లవారితత్వరన్.
- చ. ఫల మిసుమంత లేదనుచు భావమునం గుఱుటించి సంధికిం
దలపడె గాంధి శత్రువుల ధైర్యముతోఁ గలియంగ వారికిం
గల నిజరూపముం దెలియఁగాఁ దనయోరిమి చూపఁగా; మహా
త్ములకు విషాదమోదములతోఁ బనిలేదు వినిర్ణయమ్ములన్.

కం. తనవిశ్వాసమె కవచము
తన ధర్మమె యాయుధమ్ము తన సత్యమే
వెనుకొను బలఁగ, మహింసయె
ఘనసేనాపతియకాచు ముందుగాఁ గనుపించున్.

కం. సౌశీల్యనిధులు విబుధుల
యాశీర్వాదమ్ములే జయధ్వనులై యా
వేశమ్ముగూర్ప విజయ
మ్మాశించెను ధర్మనిర్వహణ రణభూమిన్.

కం. శమ మాధ్యాత్మిక పరిణా
మము సాహార్దమ్య ధర్మమార్గ మ్ముద్ర
కమగల్లువారి హృదయ
భ్రమములఁ బోనడఁచి శాంతిపఱుచుం గాదే.

కం. అతిశీతల మృదుభావల
సత మభ్యాసమ్ముచేయఁజాలిన చతురుం
డితరుల హితముం గోరును
మతిమంతుండౌను విడుచు మాత్సర్యమ్మున్.

కం. కువిమర్శన సుమవిర్శన
లెవిచేసిన నొక్కరీతి హృదయముతోడన్
భువినిలిచి శత్రుమిత్రులఁ
గవలుకొనం జూచువాఁడు గడు నుత్తముండౌ.

కం. పటు సాహసిక్యమున లం
పటమందుటదక్క నొండువైభవ మెపుడుం
బొటమరిల దాధిబాధా
చ్చట లుడుపఁగ శాంతి మేలిసాధన ముర్విన్.

ఉ. కాదని వాదుసేనెడి జగా మొనగాఁడు మహాత్మునన్నిధిన్
బాదముమోపి వానిచిటునవ్వున కగ్గముగా మఱేమియున్
వాద మొనర్పఁబోవఁ డధవా వచియింపఁగ నిబ్బరించినన్
బాదులుదప్పి కర్కశత పాడఱు మాఱు విధేయచిత్తుండౌ.

సీ. సతతమ్ము జయభేరిచఱచు సామ్రాజ్యమ్ము
లొంగఁబోదని లో నెఱుంగువాఁడు
వంగదేశమ్ము జీవచ్ఛవమై మహా
ర్తిని బ్రుంగినట్లు గుర్తించువాఁడు

నెహ్రూ చరిత్ర

ఆసేతుశీతాచలాంతభూభాగమ్ము
బలహీనపడెనంచుఁ దెలియువాఁడు
తనతోడభేదించు పనికిఁ గంకణమూని
హింసించువానిఁ బ్రేమించువాఁడు
గిరులు పాదులునెడి యొడ్డగిలినఁ గాని
శాంత్యహింసల నిల్వఁగాఁ జాలువాఁడు
మనమహాత్ముఁడు సంధిమర్మము నెఱుంగక
నిలుచునా యని శాంతినందితిమి మేము,

ఉ. అభ్యుదయమ్ముగోరిన మహామహు లార్థికశాస్త్ర వేత్తలౌ
సభ్యులు మెచ్చఁగాఁదగిన శాసనధిక్రమి శాశ్వతమ్ముగా
మధ్యముపెట్టకే నిలుపుమార్గముగావలె దానిఁ జూడుఁడి
యభ్యుపపత్తి నాదట ధరాధిపవర్గము మీకుఁ గూర్చెడిన్.

చం. పలువురు గూడిమాడి యొకపట్టున దౌష్ట్యము లాచరించుచో
నిలువునఁ గ్రుంగిపోవు ధరణీపతులెవ్వరు సింహపీఠిపై
నిలుతురు చెప్పినట్లు విననేరనివారి నదల్పులేని మా
సెలవున కేప్రయోజన మిసీ యనె నిర్విను శాంతిదూతతో.

కం. వెటకారపు మాటలకుం
గటకటవడి గాంధీ తెల్విగిలవారలు మీ
రిటులాడ నేమి పల్కుదు
మెటు నిల్వఁగఁగల మొ చెప్పఁ డీరలు మాకున్.

చం. కలిగిన యస్త్రశస్త్రములు గాడుపడం దుదకొక్క టిక్కువ
న్నిలిచెను దానివీడి మననేర్తుమె వేటొకదిక్కు మాకింకం
గలదె భవత్రప్సాదమునకై మిసిమింతులమైన మమ్ము మీ
రలజడి వెట్ట ధర్మమగునా యని గాంధీ వచించె నిర్వినున్.

కం. ఉత్కంఠకలుగు మీరా
పత్కాలముగాఁగ నిపుడు భావించినచోఁ
దాత్కాలికమ్ముగా సం
పత్కరమా దీని విడువవచ్చును మాకున్.

కం. మేలైన కాలమున నీ
యాలోచన లెల్లఁ జేయనగునని తీర్మా
నాలు గావించిరి వా
రోలిన్ మాకెఱుకపఱిచి రుత్సాహముతో.

చం. కులమత తత్త్వవాదులకు గుండెలఁ గుంపటియయ్యె గాంధితోఁ
జెలిమి వహింపకున్నఁ గడుసేగి యటంచుఁ దలంచి రంత మా
నిలుకడకేగుదెంచి తమనిర్ణయ మిట్టిదయంచు సన్నతుల్
పలికిరి మేలుగీళ్ళ నిలువంగలమంచు వచించి రాద్యుతిన్.

చం. అవసరమైనచో బడుగులై పదయుగ్మము నాశ్రయితు రా
యవసర మింత - - - - - నను జాట్టును బట్టుకొందు రీ
యవమతులైనవారు మరియుద నెఱుంగరు ద్రవ్యసంచయ
మృగతమైననాఁడు విడనాడఁదలంచెద రెట్టివారినిన్.

కం. “క్షోణి ననిత్యాని శరీ
రాణి” యనుచు సభలలోన టిప్పిలుచు గీ
ర్వాణులఁ గొల్తురు నిజపా
షాణసదృశ హృదయములను జాలరు మార్పన్.

కం. పసిగట్టి వెంటనంటుచు
ముసిముసినవ్యులను మోసముం గప్పుచుఁ దా
రసురుసురై యధికారము
మోసవఁగఁ జూచెదరు మేలుమ్రుంగుచు ధనికుల్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. చిటునవ్వు వెన్నెలలకుం
గుఱికాపించెదరు నరులఁ, గోరినధనముం
గురియించెద రటుమీఁదట
మఱచెద రదిగడవ నీతిమాలిన జాల్ముల్.

కం. ఏపా రధికారముల
తావల మందుదురొ వారిదయ వడయుటకై
జీవచ్ఛవాల కై వడి
దేవురగొట్టుల విధానఁ దిరుగుదురు దిశల్.

కం. ప్రాతర్వేళల భారత
మాతను గొనియాడి వర్తమాన భవిష్య
ద్భూతములఁ దగు కర్ణము
లాతటి నరయుదును గాంధీ యండను నిలువన్.

కం. స్వాతంత్ర్యానంతరమున
జీతము బత్తెమును గొనని సేవకులై వి
ఖ్యాతి నొనగూర్చు సభ్య
ప్రాతము జాతీయయోధ వర్గము వలయున్.

కం. పదవులకై యెగఁబ్రాకెడు
మదులను స్వార్థము బలిసి మానవత త్వ
మ్మదువలగువార లదుముదు
రది దుదకుం గీడు గూర్చుననె గాంధీ యిటన్.

చం. అది సరియైన మార్గమని యప్పటి కిప్పటికిం గుదుర్పఁగాఁ
గుదురదు దేశదాస్యమును గూల్పఁగ నెత్తురులోడ్పు వార లా
పదముల నిల్వకున్నఁ గలవారలు బీదల కష్టనష్టముల్
విదితముగానివారు పదవిం బరిణధులుగారె ధారణిన్.

ఉ. తన్నిన మొత్తినన్ విడనిధైర్యముతోఁ బడఁపోవులాడినన్
 విన్నదనమ్ము గ్రమ్మని వివేకముతో జనులెల్ల భోగముల్
 విన్ననువొప్ప నందఁగను విందొనరింపఁగ నిల్చి ప్రాణమున్
 జన్నియగట్టినట్టి గుణసాంద్రులు రాజ్యము వీటిఁబుత్తురే.

కం. తా నాధ్యాత్మికసంపద
 మానవత న్నిల్ప నిండుమనమున నుండున్
 బూనికి కూరిమి యోరిమి
 తానకమైయున్న సంతతము సంతసిలున్.

వ. 1934 సెప్టెంబరు 17 వ తేది నొక ప్రకటనముం జేసెను- అందు.

సీ, మొలకు మూరెడుగుడ్డ ముక్కచిక్కని నిఱు
 పేదమానుసులు జీవించుచుండఁ
 గలిగంజిత్రావి డొక్కలు స్రుక్క నన్నార్దు
 లిట్టలమ్ముగను జూపట్టుచుండ
 రేవగలనక తీటికలేక కప్పించి
 కూలినాలిజనమ్ము కూలుచుండ
 వెలివేయఁబడిన జీవితమెల్ల వితగాఁగ
 వేసారువారు గాన్పించుచుండ
 బట్ట తిండి తీఱుబడి సత్కులమ్మును
 బెచ్చుపెరుఁగ విట్టవీఁగ లేను
 సోదరులకు దారిచూపింప నేనందు
 నొక్కరుఁడుగ నొదిగియుందు ననియె.

తే. కలిమిగలవారు ధర్మకర్తలుగ మెలఁగి
 నలఁగిపోయిన యన్నదమ్ములను గలిసి
 బ్రదుక సౌఖ్యమ్ము వారెట్టయెదుట నిలువఁ
 గానిచోఁ గాలమే నీతిఁ గఱవఁ గలదు.

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. ప్రతినిధిసంఖ్య సంస్థలకుఁ బ్రాణము వోయఁగ లేదు, ప్రేక్షకుల సతమధికమ్మునై నను బ్రశ స్తివహింపఁగలేదు సేవకై. యతుకుడుకాఁడుగాక హృదయ మ్మిసుమంతగలాఁడె దేశముం బ్రతుకఁగజేయు నన్యజన వర్గమునుం బ్రదికించు దిట్టయై.

సీ. పట్టిన పట్టులోపల గట్టితనమున్న
నుద్రేక రాగమ్ము లూడ్చునతఁడు
మన లేనివారిపై ననురాగమున్నను
నాగరికత్వ సన్నాసి యతఁడు
సామాన్య విజ్ఞాన సామర్థ్యమే యున్నఁ
బాలివోపని కుశాగ్రబుద్ధి యతఁడు
పరిపక్వ సంస్కార భావభావితఁ డయ్యు
నతిమానుషత్వ దయోళు వతఁడు
పై నికులరీతి జీవితాశయములున్న
వితవారలపై నయస్కాంత మతఁడు
సకలసౌభాగ్య సంధాత శాంతిదూత
గాంధీతాత యతఁడు విఖ్యాత నేత.

కం. పండించువారివలెఁ దా
నుండఁగఁ దలపోయుఁ దోడనుండెడు వారిం
జండింపఁ డెప్పు డేవిధి
దండితన మ్మిదియగాదె తార్కాణింపన్.

ఉ. శాతము కుంతమై పరులసార మసార మొనర్పఁజాలు సి
ద్ధాంతములం బురాణములయందు రచించిరటంచు మున్ను వే
దాంతులుపల్క వింటిమి యథార్థము దాని నొనర్పఁ బూనుచో
వితగఁదోచె మాకభినివేశము చాలనివార మాటచే.

ఉ. నెత్తురుబొట్టుచిందక మనీషులభాషలతోడ రాజ్యము
వ్వెత్తుగనాక్రమింపఁ దలపెట్టెను గాంధి తదంతరార్థమున్
క్రోత్తుగఁ గానుపించె జనకోటికిఁ బాశవికప్రవృత్తులుం
దత్తరమందె నిందుఁగల ధర్మరహస్యము లెట్టివోకదా !

చం. నిరతము రక్తపూరముల నిల్పి మతమ్ము కులమ్మటంచు సో
దరు లరులై విభిన్నపదతత్పరులైరి విదేశపాలకుల్
దురుసుదనమ్ముతో నెడఁదలొఁ దవిలించిరి బాడబాగ్ని నీ
వెఱపు మరల్చి భారతసవిత్రకిఁ గూర్చెను ధర్మవీరముల్.

చం పలువుర రక్తమాంసములు పంచికొనం దిన నెవ్వరిచ్చిరీ
కలిగినవారి కిట్టియధికారము సర్వసమత్వసిద్ధికిం
దలఁచినవారు గట్టఁగఁ దినంగఁ గొఱంత యొకింతగల్గువా
రలకయి సామ్యవాదము దిరంబుగ నిల్పవలెన్ జగంబునన్.

కం. పారిశ్రామిక యుగమీ
ధోరణి కనువగును లాఁతి తోయమ్మున నీ
భారతభూమిన్ మాడ్చుట
లేరికిఁ గాదంచుఁ దోఁచె హృదయములందున్.

తే. ధైర్యముపేతము జయప్రదమ్ము నైన
కార్యములయందు బద్ధకంకణులు ప్రజలు
మావిధానమ్ములకును సామాన్య లెల్ల
వారు సంప్రీత చేతస్కులైరి మిథుల.

కం. నిలుకాల నిలువనేరక
బలవంతముగాఁగఁ గుక్క పాలం ద్రాపన్
బలువుర కంగీకారము
గలుగునె స్వామ్యమ్ము గోరఁగా రారెజనుల్.

నెహ్రూ చరిత్ర

ఉ. గుమ్మను కమ్మతెమ్మెరలకఁ - - - - -
ఖ్యమ్ముల మేలిసాధముల నందెడవాంల కెవంగంపుగా
బిమ్మటివోక నిల్చు నిటుపేద నిర్భక కర్మవాదముల్
నమ్ము నిఁకెంతకాలము మనమ్మున నోపికపట్టు నెంతకున్.

ఆ. కాళ్లవేళ్ల బెనఁగి కాలమ్ము నెందాఁకఁ
గడపఁగలఁడు కష్టపడెడు నరుఁడు
యుగయుగాలనుండి మొగసాల నిల్చిన
లేమితోడఁ జేయలేడు చెలిమి.

కం. మా మనము సామ్యవాదము
గామించును దార్శికులముగాంచిన మమ్ముం
బ్రేమించుగాంధి మే మతి
భూమింగాంచెదము హృదయముల భక్తిమెయిన్.

కం. ధన మధికారము భోగము
మును గనుఁగొని లొంగు జనసమూహము నెల్లం
దన సత్యదృష్టిచేతం
బనిగొనె లోఁగొనియె మధురవాక్కులచేతన్.

ఉ. బానిసబోధకుం డితఁడు భారత దేశసమున్నతస్థితిం
గానఁడు శౌర్యధైర్యములఁగానఁడు మానఁడు రిత్తపల్కులం
దానయిచేయు కర్ణము నెదందలపోయఁడు సాహసమ్మునుం
బూనఁ డటంచు గాంధి నొక బొంబయివాసి వచించె నుగ్రుండై.

ఉ. ఆతఁడు నేఁడులేడు మృతినందెను నేఁడిటనున్న గాంధికిం
జోతలువెట్టు దప్పక విశుద్ధమనమ్మున; నాఁటిమాన మీ
చేతకు మూలమానని వఁచించును జీవములూఁదియున్న మే
మీతనిచేవ నిత్తటి గ్రహించితి మెల్లర మద్భుతంబుగన్.

కం. యువకులు బాలురు వృద్ధులు
యువతులు దాస్యముడులుప నుద్యమమునకుం
జవముం జీవము గూర్చిరి
సవిమర్శముదృష్టి బలుపసాగిరి దీనన్.

కం. పరపరిపాలన మిట్లు
ధర్మమై యన్యాయమునకు దుర్వ్యయమునకుం
బరువులు వాఱగ మనకింక
వెరవేది యదల్ప దీని వీటిండితనమున్.

కం. అతిమితవాదము లిత్తటి
బ్రతుకవు సామాన్యజనుల బాధలు దీర్పన్
గతిసామ్యవాదమని స
వ్యతిఁ దెలిపెద రింకమీఁద మతిమత్ప్రవరుల్.

కం. ఇనుమిక్కిలి కనికరమునఁ
గనుచుండెను దండ్రీలేని కారణమున నన్
మునుపటికంటె మహాత్ముడు
జనకునివలె నుండ దానఁ జనపు పెనఁగొనెన్.

వ. 1931 ఫిబ్రవరి మాసమున హస్తినాపురమున జరిగిన గాంధీ -
ఇర్విను రాయబారము ప్రసంగాంతరమున విడిచితిమి.

కం. పిలువని పేరంట మటుల్
తొలిమలి సంభాషణములతో సరిపుచ్చున్
మెలమెల్ల సాగి యాగెం
గలుగునె లేనట్టిప్రేమ కౌగిట నెచటన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

సీ. మరియుదమీట సంభాషింప వైస్రాయి
 యాహ్వానమును గాంధీ కనుపలేదు
 పలుప్రాంతములనుండి వచ్చినిల్చినవారు
 తఱిదప్పెనని నిల్వఁ దలవలేదు
 శాసనోల్లంఘనాస్త్రము కేల గీలించి
 విడువఁడాయని యేరు నుడువలేదు
 జాతీయయోధు లాచరణసేసెడి విధు
 లిదమిత్థమని నిర్ణయింపలేదు
 సాగిపోవు మహోద్యమచ్ఛాయ లిప్పు
 డాగిపోవునయని భయమ్మందలేదు
 రాఁగలుగు నాపదల నిబ్బరముగ నోర్చి
 సేగివలవంగ నిర్ణయించితిమి మేము.

తే. బందిబడకుండ మిగిలినవారు శాంతి
 సమరమఁజేయఁగా గంకణములు దాల్చి
 నిలువవలెనంచు నిర్ణయముల నొనర్చి
 బయలువెడలంగ నిర్వినుప్రభువు పిలిచె.

మహాత్ముఁ డాత్మశక్తిలో సమర్థుడైనఁ గాని యా
 చామరము. యహింసయే ప్రతమ్మగాఁగ నాత్మనిశ్చయించి యే
 మహిన్ మహీశునాజ్ఞ నాత్మమాళిఁదాల్చి వచ్చి య
 మ్ముహూర్తమందె మాకుఁజెప్పి ముంచె దుఃఖవారిధిన్.

ఉ. మాకిది కిట్టబోవదు సుమా యని పల్కిన నుల్కి గాంధీ చీ
 కాకు వహించుఁ గాదగని కార్యము నాయకుఁ డొప్పుకొన్న మా
 పోకలకేమి మేలిఫలముం గననేర్తుము కచ్చలెచ్చినం
 బాకము దప్పి ముప్పెగసి భావిశుభమ్ములనెల్ల డుల్పెడిన్.

మంజరీ ఎనలేని భావవేదన దహింపంగ
 ద్విపద. నానుగాదని గాంధీతో నాడలేక
 లో నణంచితిని నాలోని యూహలను
 మఱచిపో నెంత నిబ్బరము పూనినను
 హృదయ ముద్వేగాన సదమదమ్మాను
 గరనిరాకరణమ్ము గావింప రైతు
 మట్టగోచి బిగించె మా మాటనమ్మి
 నట్టేటిలోపలఁ బుట్టి ముంచితిమి
 మెర మెరలాడిరి పరధరాధిపులు
 ఎండ నీడనక కాపుండి పండించి
 పలురకమ్ముల ధాన్యములు ప్రోవుచేసి
 విపణిలో నిల్పుగా వెలలేకపోయె
 గొడ్డుగోదల నమ్ముకొన్న మిన్నందు
 నప్పుసప్పులు దీఱవాయెఁ గాపులకు
 వెనుకటి సిస్తులెల్లను మాపుచేయ
 వలెనంచు గాంధీ యావైస్రాయితోడఁ
 దననిశ్చయమ్మును మునుముందె చెప్పె
 రాష్ట్రాధిపతులు కర్జములు చూచెదరు
 కేంద్రాధిపతుల కాకృత్యము ల్గవు
 మేలుగూర్చెదము మా వీలువెంబడిని
 యనిచెప్పిపంపె నిర్విను మమ్మునెల్ల
 నాభిజాత్యమ్ము సమాప్తమ్ము నందె
 శౌర్యధైర్యములు ముచ్చముణింగి పోయె
 నాలోని ఒడబాగ్ని నరనరమ్ములకు
 రవులుకొనంగ నై రాశ్యమందితిని.

క రా చి స భ

చం. ముడుపులు నాడునాటికి విభుత్వము లావొనరించె గర్వకుల్
కడుపులు నాయగట్టి యొసంగె దలపెట్టిరి తాలుతప్పలై
బుడుతలగంజికై న సరిపోవక పంటలు కంటువడ్డ వీ
బెడదలు గన్నులుండి కనుపింపవు రాచటికమ్మువారికిన్.

చం. సిలుగులనోర్చి సామములుసెప్పిరి కాదని వాడుబూనగా
నిలుపుడు ముందుముందొసగ నిశ్చయముం బొనరింపు డూరకే
యలుగకు డిట్టికష్టసమయమ్ముల జూడుడటంచు బ్రార్థనల్
సలిపిరి సమృతమ్ములు పొసంగక సమ్మెలుగట్టి రుద్ధతిన్.

ఉ. కాతరభావులైన యధికారులు పేరెమువాటి కొల్లునం
గూతలువెట్టి రక్షకుల గూర్చిరి రైతుల బందిగ్రుక్కి రీ
చేతలు కన్నవిన్న వివశీకృతులై జను లుత్తలమ్మునన్
నేతలనిల్చి రండు వరణీయుడనైతి దదగ్రగామినై.

ఉ. వేసరి బందిలో బరితపించుచు రైతులునిల్వ వైరితోఁ
జేసెను సంధి గాంధి యదిచేటునకెంతయు మూలమూట నే
గాసిలినాడ నాడు నుడికారమెఱింగిన యాతఁడిట్లు పే
రాసవహించి చెప్పెను గరాచినభ న్నను బుజ్జగించుచున్.

శా. ఆతీర్థానము నడ్డువెట్టుటయ లేదా యన్న సందేహమే
చేతోవీధిని దాండవించినది రాశీభూతమై కర్షక
వ్రాత మీవిధి రాయబారమున నిద్రాముద్రయందైన సం
ప్రీతింజెందునె పొందునేసుఖము దూరీభూత ధైర్యాభమై.

ఉ. మానసికవ్యధల్ రుజలు మార్కొని నన్నలయించుచుండె నీ
మేనికి మేలులా వొదవమిం బనిపాటుల దుర్బలత్వముం
దానకమయ్యె నే “విపది ధైర్య మధాభ్యుదయక్షమేతి” వి
జ్ఞానము నూడి యుంటిని విచారము నందకయుంటి నెమ్మదిన్.

ఉ. దోసములిట్టి వీయుపకృతుల్పొనరించిన శిక్షలిట్టి వీ
శాసనపంక్తు లిట్టివి విచారములిట్టి వటంచుఁ దెల్పుకే
మూసిరి కారఁ గర్షక సమూహములన్ మితిలేని శిక్షలన్
వేసిరి పాలకుల్ బెదరుపెట్టిరి మట్టిరి కాలుసేతులన్.

కం. వీరి శ్రమడుల్పు బందిం
దూరమొనరింప నిర్వినుప్రభుఁ గాంచక
గోరిక వొడమెను గాంధికి
సారస్యము గుదిరి కొంత చక్కబడియెన్.

కం. బెంగాలు పులుల భగవ
త్సింగును శ్రీరాజగురుని దేవుని శిక్షన్
ప్రింగెడు చట్టము లగలిం
పంగను సమకట్టె గాంధి ఫలముడివోయెన్.

క. దేశము నలుగడ జను లీ
పాశవిక విధానమునకు భయపడిరి మహా
క్రోశన మొనరించిరి భూ
మిశుల నెదిరింప నిశ్చయించిరి దృఢతన్.

ఆ. చంద్రశేఖరజదు సాంద్ర ద్విపేంద్రంబు
దెసల నొత్త మాటుమసలే నాఁడు
హింస హింసతోడ నెదిరింప సమకట్టె
నంటుకొండ వెంట నంటి నిలువ.

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. పదుగురు గూడి వీని బరి ప్రక్కలు నొక్కిరి నజ్జనజ్జగా
సదమదముం బొనర్చిరి పసాపడి రెమ్ములగుజ్జ దానితో
మదియెరియంగ నాటి యవమానము గన్నులవ్రేలఁ గత్తికిం
బదనిడె జీవకోటి నుఱుమాడఁగఁ గొంకఁడు జంకఁ డెంతయున్.

కం. హింసకు హింస యొనర్పఁగ
మాంసాశనుఁ డామతించి మన్నించును వి
ద్వాంసుఁ డెవఁ డాదరించును
బాంసనవమా పథము ద్రొక్కఁ బడయునె మేళుల్.

కం. అను ననుభావము రా ననుఁ
గని హృదయము విప్పి చెప్పి కాలదలించెన్
జనితానంద రసప్లుత
తనువున రోమాంచ మెనసి తనిసితి నెడఁదన్.

కం. తలదాఁచు కొనఁగఁ జోటుం
గలుగమి రక్షకులు వానిఁ గాల్చిరి నా నేఁ
గలఁతవడి వింటిఁ గంటిం
గొలకుల నీరురల నొచ్చుకొంటి స్నిపులన్.

కం. బందెగొనఁ గుందు కర్మక
సందోహము సంతోషముతో
నందెను దమ పూర్వరముల
విందుల సందడులు వింతవేడ్కలు నయ్యెన్.

కం. ఎచ్చటఁ జూచిన విడుదల
వచ్చినవారలకు వినతిపత్రములు సభల్
ముచ్చట లూరేగింపులు
నచ్చువడెం జనత జయజయధ్వనులిడఁగన్.

- ఆ. జనులు వెల్లివిరిసి సభలను గావింప
నేలికలకు నొడలు గాలిపోయె
పంటిబిగువు పెదవికంటెను గంటికి
మంటలెగసె దురభిమాన మడరె.
- ఆ. శాంతిసమరమందు సత్యాగ్రహమ్మున
నాయధమును బట్టినట్టివాఁడు
బందినుండి విడువఁబడ జానపదులకుఁ
గ్రమ్మకొనును విజయగర్వరేఖ.
- ఆ. గర్వభంగ మైనగతి నధికారులు
మంటలెగయఁబోసి మండిపడిరి
విజయగర్వమంది వెక్కిరించినయట్టు
చనుపకట్టు చుట్టుజనము చూచి.
- చంద్రవర్త్తి వృత్తము. తారు దారె నిజ ధర్మము వదలన్
మాటుకొన్న తమ మానస మగలన్
పారతంత్ర్యమునఁ బాదము గదలన్
మూరిఁబోయి నిజముం గన రెదలన్.
- తోటక వృత్తము. పలుబాధ్యత లుండిన పాలకులే
నిలువెల్ల విషమ్మున నిక్కినచో
నిల సీడయుఁ బాడియు నిల్చునటే
కలకాలము పాలన క్రాలునటే.
- సీ. వ్యావసాయకవృత్తి పాలింప నాలింప
నూహింపదయ్యె నుద్యోగ సమితి
మడిమాన్యములవచ్చు గుడికాసు మడికాసు
నడియాస విడఁడు గ్రామాధికారి

నెహ్రూ చరిత్ర

పైరుపచ్చన లెల్ల బడిపోవ నుడివోవ
బడిగాఁపు తనమూనె బక్కరైతు
తినఁ ద్రావ దొరకమి యెనుపోతు గడిపోతు
గాఁడి పట్టిన బిట్టు గలఁగెఁ గాఁపు
తముకు వేయించి జనుల రక్తముల నోడ్చి
పన్నరాఁబట్టెఁ గసిపట్టి పాలెగాఁడు
వడ్డిమేపరి కదువలు వార్చికొనియె
నదుకు బదుకులు గడతేటవయ్యె నాఁడు.

కం. పస్తూలఁ గాలము గడపుచుఁ
గస్తీకి గుఱియైన కర్షకప్రజ మిపుడీ
సిస్తుల నొసంగఁ జాలదు
స్వస్తిశ్రీ యనుఁడు రద్దు పద్దుల కెల్లన్.

ఆ. పాలెగాండ్ర నడుగఁబనిలేదు రైతుల
నొగులుమీరె తీర్ప నగునటంచు
వ్రాసి పంపినాడ రాష్ట్రాధిపతులకు
నాలుపోలు గానమైతి మింత.

ఆ. ఆలసించునంత నధ్వానమాయెను
కష్టనష్టములను గాడుపఱిచె
రైతులోకమెల్ల రారాపులకుఁ జిక్కి
బెండగిల్లి బీదబిక్కి యటచె.

కం. ఈ తరుణమునఁ గాంగ్రెసు
జాతీయులు నడుముగట్టఁ జాలిరి ప్రజయుం
బ్రీతిపురస్కరనిధ్యా
నాతత సోత్కంఠ మగుచు నభినందించెన్.

ఉ. భారతదేశ కర్మ క విభాకరుడౌ గుజరాతువాసి స
ర్దారు పటేలు మేలుసరదాల్లు సబర్మతియోగి దివ్యక
ర్పూరసుగంధకుందసుమముల్ పరితోషముతో బహూకృతుల్
గా రచియింపనిల్చెను గరాచి పురీవర సింహపీఠికన్.

చం. అది నిజమైన గాంధీవిజయమ్ము మహామహు లెవ్వరైన నా
యెదిరికివచ్చి నిల్వరు మహీశులు కిమ్మని నోరువిప్ప రా
యదనున సభ్యులెల్లరు మహాత్మకు జేయను నాదమాధురిం
బొదలిరి; చేరి రెఱ్ఱమఱుపుల్ గయిసేసిన వార లాసభన్.

తే. తొలుదొలుతఁ గాదుకాదని పలికి తుదకు
సమ్మతించితిఁ గార్యవర్గమ్ము సభను
మూదలించిన నాటితీర్పులకు నేను
నలుపు రొకమాటమీఁదఁ బోవలయు సుమ్ము.

ఆ. ఇట్టి తీర్పు బయలు వెట్టి గాంధీయు నన్ను
హెచ్చరించె మనసు నొచ్చుకొంటిఁ
గాదటన్నవాఁడు మూదలించిన యెడ
డిందుఁగాదె జనుల సందియమ్ము.

కం. అంగీకృతమా దానికి
లోంగుట శ్రేయమ్ము మనసులో మాటలలో
వింగడము చూప జనులా
వెంగలిఁ గలనైన నమ్మి వెంటాడుదురే.

ఆ. బాఁకుదూసినట్లు పలికెడు వారలు
మొదట మొదట సంఘమున వెలుంగరు
కాలమింత గడవఁగా వారె మర్యాద
లందఁ గలరు మేలు పొందఁగలరు.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. లో వెలి నొకటిగ మెలఁగెడు
లావరి కేనాఁడు కీడు రాదని యెడఁదన్
భావించితిఁ దీరుపు సం
భావించితి వించితిని సభాముఖమందున్.

ఉ. నీతికి నిల్వనేరని మనీషుల భావలలో నలంకృతుల్
చేతము హత్తునా! పరుల జీవన శుద్ధికి బుద్ధి కించునా!
జాతికి వన్నెవాసి నెఱజాణతనమ్ములు గూర్చునా మహా
ఖ్యాతి గడించునా! పలుముఖమ్ముల విస్తృతి నంద నేర్చునా!

కం. ఆ సభ నేమాటాడిన
బాస నలంకృతియు మధురభావము పదవి
న్యాసము హాస్యోద్బోధము
వీసమ్మును లేక వెల్లి విరిసె నిజమ్మున్.

ఆ. బూఁజుపట్టినట్టి పూర్వధర్మమ్ముల
వడుకునూలు నేతవస్త్రములను
గృహపరిశ్రమములఁ గీర్తించుటే తక్కు
లాఁతి నెఱుగరైరి నేతలెల్ల.

చం. కడచిన కాలమానములఁ గాంచి పురాతనధర్మశాస్త్రముల్
నొడివిన లాభమున్నె యతిలోకమహాపథయానచాతురిం
బడసిన సర్వమానవసమాజవికాసము లబ్బునే కడుం
బడలిన ధర్మసూక్ష్మములమార్గము గుర్రెఱుంగంగ వచ్చునే.

చం. వలయుతెఱుంగులం ధన మవారి గడించి నిరంతరమ్ము మే
డలపయి నిల్చువార లకటా! వరివస్యితృలై మెలంగుచో
నలుఁగుఁడువోవకుండునె జనమ్ములు గూబలు పిండకుందురే
నిలువున నీతొనర్పరె మనీషుల నీధనవంతు లెల్లరున్.

మ. సతతంబున్ వెతలంది జీవితసమస్యల్ దీట కల్లాడు దు
ర్గతికిం జిక్కిన వారిభారమును దీర్పంజాలు తీర్మాన మీ
స్థితిలో నిల్పితి సామ్యవాదమని యాక్షేపించి రుద్రమై
వితథంబుం బానరింపజూచిరి సముద్వేలమ్ముగా శ్రోకరుల్.

తే. పేలవమైన దీని గగ్గోలుచేసి
కట్టుకతలల్లి ప్రజలఁ గూపెట్టినారు
వారి భక్తగణమ్ములోవారు గెరలి
పత్రికల నుబ్బరించి రుబ్బడిగ వడిగ.

ఆ. పెఱలువ్రాసి విసరివేసిన దానిని
సమ్మతింపజేయ సభలనడుమ
నిలిపినాడనంచు నిందించె లోకమ్ము
వెట్టిమొట్టి యూహ లట్టుచాప.

చం. పరిచయమైన దాదిగ సబర్మతివాసికి నాకు నెప్పుడే
పొరపులు పుట్టనేర వవిపుట్టినచోటుల బేరసారముల్
నెరపి కుదుర్పబోము జననిందిత కృత్య మొనర్పలేము ని
బ్బరము దొలంగ మీమనసు వాఱని పొత్తున కిచ్చగింతునే.

మ. సమతాధర్మము నిల్పి కార్థిక సమస్యల్ దీర్ప కేలాటి సా
ఖ్యము సిద్ధింపదు భావవిప్లవము లాకాంక్షించి కావించు కా
ర్యము దాస్యాంధ తమిస్రముల్ డులుపు దివ్యజ్యోతిహాఁగానిచోఁ
దమకమ్మందిన నేల యూడిపడు స్వాతంత్ర్య మ్మహాతమ్మునై.

వ. ఉత్తరప్రదేశ రాష్ట్రకాంగ్రెసు సంఘ మీ సామ్యవాదపుఁ దీరుమా
నమును భారత జాతీయానుమోదమును బానరుప సమకట్టెను.
మహాత్మున కీవిషయము నెఱుక పఱిచితిని. అతఁ డద్దానిఁ గరాచి
సభయం దిడుమని వక్కాణించెను.

నెహ్రూ చరిత్ర

చం. అప్పుడప్పు డీ సమస్యల సమన్వయముం బొనరింప గాంధీయున్
తెపతెపలాడు దేశము దరిద్రతఁజిక్కి విషాదమందఁగా
విపులతరార్థిఁ గుందుఁ బదివేపురు లావటి జీవితమ్ములం
దపతపలాడ నొండు సుఖతం జరియించిన లాభమేమనున్.

శా. మా కీ చర్చలు మాటిమాటి కుదయింపన్ సాహసోద్వేగితన్
బోకండన్ మెలమెల్లఁ దీర్పులను నామోదమ్ముగావింప నీ
వీతన్ జేసితి మంతరంగముల భావిన్ దేశకళ్యాణమున్
సాకల్యమ్ముగఁ గోరువార లిది దోసమ్మంచు వాక్రుత్తురే.

నర్మట వృత్తము. కనలున నెవ్వరిద్ది యపుఁ గాదని పల్కినచో
మనమున సంశయంపడ సమాజము దీనతఁ జూ
చినఁ గనునీరు బుగ్గలయి చెక్కుల వెక్కసమాఁ
గొనకొని లేమివాపఁ గయిగొందును దీక్షను నే.

జలధర వృత్తము. ఈపని దీర్పరానిదని యెవ్వరిటన్
బాపము గట్టికొందురు కృపారహితుల్
సాపడఁగోరువారల బలంగములన్
మేపుదురే దరిద్రులు సమీహితులై.

ఉ. కామము లేనివారివలెఁ గన్పడి మున్నడి సర్వలోకముం
బ్రాముకొనంగఁ జూచెడు విరాగులు భోగులు గువ్వకోల్కొనన్
భూమి, ధనమ్ము, విద్య, కులమున్, బలమున్ సరిపోవఁ బాలన
శ్రీమహనీయులైన; నివసింప భుజింపను లేదు బీదకున్.

మ. పరదేశమ్ముల సామ్యవాదపథముం బాలించి లోకోత్తర
స్థిరుఁడై కారణకార్యనిర్ణయముతో సిద్ధాంతరాధాంతముల్
పురణింపన్ హావనింప నిల్చు మతిమన్ముఖ్యుండు శ్రీరాయి యీ
కరపత్రమ్మును నాకొసంగెనని పల్కన్ సిగ్గుచిట్టాడెడున్.

కం. గఱగొఱ మఱుకువ లెఱుంగని
నెఱజో దీతఱచుకాని నిర్ణయమునకున్
గఱకఱి యొనర్చునే సి
గ్గఱి వాక్రువ్వంగ సంతయల్పుడె తలఁపన్.

కం. ప్రాణము పణముగా నిడి
మానవతను నిల్ప జగము మచ్చరికించెన్
దానొక ధర్మస్థాపన
కై నిలిచినవాఁడు వెంటనంటునె మమ్మున్.

ప. అనేక వత్సరములు రష్యాదేశసంవాసియై యచటిప్రజల మేలుగీళ్ళ
లోఁ దాను భాగలబ్ధియైనను “కామింటర్నలు” పీనిని దేశము
వెడలనడచిరి. భారతీయసామ్యవాదులుసైత మితని ద్రోహిగాఁ
దలఁచిరి. 1931 నుండి యించుమించు 1934వఱకు నితఁడు గారలో
నొంటిగా జీవితము గడపుచుండెను. ఇదియిటుండ—

కం. ఆ పరివత్తున మల్కల
కేపాటి ప్రవేశమైన నిడకుండుటచేఁ
గోపోద్రిక్తులునై యభి
శాపించిరి వర్గకలహ సంధోహాలులై.

కం. పదునేను పదము లుండిన
సదమున నెందరకు నిలువ జాగా గలుగున్
గిడుక నెవం డోదార్చును
బదవుల కట్టాడ నిలుప వచ్చునె వారిన్.

కం. పసివాని మనస్తత్వము
మనఁగినవాఁ డెల్లవెంట మాత్సర్యమునం
గసరు సివమెక్కి వర్తిలు
దుసికిల్లు సమాజమునకుఁ దొందరఁ గూర్చున్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. ఈ కలఁతల కగ్గంబై
యేకీభావమ్ము వీడి యేగిరి మలకల్
చేకొని మతోద్ధ్యమమ్ములఁ
బ్రాఁకించిరి దచ్చికడల బంధురభంగిన్ ,

మంజరీ
ద్వీపద.

ఈ మతోన్మాదమ్ములో మారణాగ్ని
నల్లులగతి మాడినారు మానవులు
పాపమ్ము పుణ్యమ్ము పరికింపఁ బోక
పతిముందు సతికేలు పట్టి పాలార్చి
తల్లిముందఱ పిల్ల నల్లాడఁజేసి
నలనైన బలువస్తువులఁ జూఱలాడి
కనలి మాడువుల నగ్గిని బుగ్గిచేసి
వీరవిహారమ్ముతో రవళించె
మతమహామారి సంబరము వెలార్చి;
పంజాబులో రేఁగు బడబానలమ్ము
మునుకొని కాశ్మీరమును బుక్కిలించె
జే శాంభవీ శివాజీ జే యటన్న
నులివు హిందువు నరమ్ముల మాఱుమ్రోఁగె
జినపీఠ పెదపీఠ జే జే యటన్న
నులివు మహాయుద్దీయుల రవళించె
నాసేతు శీతాచలాధ్యంతరముల
నుద్రేక ముఱ్ఱుఁతలూఁగి తూటాడె
నిరుదెగలకు మైత్రినెఱప యత్నించు
సౌజన్యనిధి గణేశ్వర శంకరాఖ్యుఁ
గడముట్టఁజేసిరి కాన్పూరులోన
జ్ఞానప్రపూర్ణుఁ డుత్సాహధైర్యములు
వలగొన్న గాంధీర్యవంతుఁడాతండు

కీర్తికై పదవికై యార్తి నందండు
 మనసునమ్మిన యుద్యమస్థానమందుఁ
 దుదిదాక నిల్చిన స్తుతిపాత్రుఁ డతఁడు
 మృత్యుదేవత నెదిరించె నిర్భయతఁ
 ద్యాగశీలముల కాతఁడు కాణయాచి
 యాచంద్రతారార్క మాతని యశము
 పర్వమై యెసఁగును భారతీయులకు
 ధ్రువతార వానియద్భుత తేజ మౌను.

సంచారము

కం. ఊట యవసర మిప్పుడీ
 తీతిక లేనట్టి పనులఁ దేర్చుట భరమా
 చేరి పెఱసేల నెల్ల వి
 చారముల మాను మనిరి శారీరజ్ఞుల్.

కం. ఒజ్జలవలె వెజ్జలు నా
 పజ్జల నివసించువారు పలుకుట యొక్కటై
 విజ్ఞోడు పడమి దానికి
 నజ్జ గదల్పంగ లేని యట్టిడ నైతిన్.

మ. ఎటు నే జేరిన నెల్ల నెచ్చెలులు నన్నీక్షింప నేతెంతు రూ
 టటఁ గల్పింపదు రాజకీయముల మాత్రం బాస్థ విన్పించి సం
 కటముం గూర్తురటంచు నెంచితిని లంకావాసముంజేయ న
 ప్పటికిం దోచెను నాతి గూఁతురును దోడ్పాటొంద నే నేగితిన్.

కం. “నువరా యెలియా” యనియెడు
 భవిమాత్రము రెండు వారములు సుఖపడితిన్
 యువకులు కూలిజనములు
 సవసవ గుర్తించి చేరసాగిరి నన్నున్.

ఉ. ఎంతయు నాదరమ్ము వెలయుతురు కార్మికు లారివేరముల్
 చెంతలఁ జేరఁబోవు దరిచేరిన నిల్వపు సొంతలాభపుం
 బుంతలఁ బ్రొద్దుపుచ్చెడు ప్రబుద్ధుల బుద్ధుల కల్మషమ్ము లొ
 క్కింతయుఁ గానరా వటఁ బరీక్షయొనర్చిన లేశ మేనియున్.

చం. కలిగినదానినే తనివిగాఁ దిని మేనికి నీలిపేలికల్
తలకొక ప్రాత చుట్టి తనదారి దొలంగక రేవగళ్లు ని
మ్మలఁ జరియించువారి గొఱ ముట్టుగ లోకము లెక్కసేయఁగాఁ
దలకొనె నిట్టిపాపము బదాబద లెన్నటికైన నయ్యెడున్.

చం. సుకముల నెల్లవేళఁ జవిచూచెడువారలె చేదుమేయఁగాఁ
దికమకలందరేల నలుదిక్కులు పిక్కటిలంగ నొక్కటై
మెకమెకపాటుతోడ దిగమింగెడు కాలము దావరింపఁ గా
ర్థికుల నెదిర్చి నిల్చెడు నరిందముఁడౌ మొనకాఁడు గల్గునే.

చం. అలసటచేలభించు రుచిరాన్నము మెక్కు ననుంగుదమ్ములీ
యలసులఁ దిండిపోతుల భయంకరమూర్తుల నెన్నఁడేనియుం
దలపరు కాలకర్మము లెదం దలపోసి చిరంతనమ్ములౌ
పలుకుల బిగ్గబట్టి యెగఁబ్రాఁతుదు రూర్ధ్వజగమ్ములొనికిన్.

మత్తకోకిల. కూరగాయలు వెన్నముద్దలు కొల్లకొల్లలు పూవులుం
దీరుతీరలు పూలబుట్టలు తేనెదుత్తలు మిక్కుటం
బౌరువాణపు మేలిదుస్తులు నందచందపు బండముల్
దూరదూరపుఁ గూలివారలు తోడఁదెత్తురు గూర్మితో.

స్వాగతము. తూలియున్న తమదుస్థితిఁ దెల్పిం
జాల జాలిఁబడి స్వాగత మీయన్
మేలిమాటలకు మేనులు పొంగన్
గూలివారు మముఁగొల్తు రెడందన్.

కం. పెను లేమిడిచేఁ గ్రుంగెడు
జనులిడు వస్తువులు వైద్యశాలకు నిడితిన్
ధనికుల కీ తెంపమఱినఁ
బనవునె లోకమ్ము లిట్టిబాధకు గుఱియె.

కం. ఆ లంకాద్వీపమ్మన
నాలోకించితిమి సుందరారణ్యములన్
గోళీదీర్ఘ కలను దే
వాలయముల బౌద్ధబుద్ధుల యారామములన్.

కం. వైత్యమున బుద్ధ విగ్రహ
మత్యంత మనోహరమ్మనై పొడకట్టెన్
సత్యాహింసలు లోక
స్తుత్యములై వీనివలన సూ వెలుగొందెన్.

కం. కక్కనము వెడలఁ గ్రక్కుచు
నిక్కుచు నిక్కమ్మవీడి నిందాపథముం
ద్రొక్కెడు మ్రుక్కడి మూఁకలె
మ్రొక్కెను జక్కొల్పి హస్తముల ఫాలతలిన్.

తే. కులమనుచు గోత్రమనుచు గగ్గోలుచేసి
మతమనుచు మత్రమనుచు నమ్మకము చెప్పి
యూరునాడెల్లఁ గూపెట్టు మోఱకులకు
సత్యధర్మములం దెల్పుఁ జాలె జనుఁడు.

తే. ఆ శిలా విగ్రహమును గన్నారఁ జూచి
గాతముని మేలి జాతక కథల నెఱిగి
తన్మయతఁ బోని మానవ తత్త్వమున్నె
శాంతి వడయని మానవజాతి యున్నె.

తే. ఖండ ఖండాంతరముల విఖ్యాతిఁ గాంచి
శమ దమమ్ముల రెంట జీవముల నూఁది
శాంత్యహింసల నైతికశక్తు లునిచి
నిద్దురం గూరు లోకమున్ మేలుకొలిపె.

సంచారము

శా. ఆ మాయారహితమ్ములౌ నుడులలో నా ధర్మ జిజ్ఞాసలో
నా మందస్మితమ్ముగ్ధ చంద్రికలలో నా మానముద్రాళిలో
నేమేమో వరధర్మమర్మములు నూహింపం జగజ్జాలముం
బ్రేమింపన్ సమకట్టినట్టులను గాన్పించుం జిదానందమై.

ఆ. ఒక్కయేడు గడచెనోలేదొ బందిలోఁ
జిక్కుకొంటిఁ గంటిఁ జిత్తశాంతిఁ
జెలిమికాడు బుద్ధుచిత్తరువుం బంప
నదియె తోడునీడ యయ్యె నచట.

చం. మనము మహాగ్నిక్షండమయి మాఁడెడువేళల మానవత్వమే
తొనకెడువేళలం బరులదోసము లెన్నెడువేళలన్ మహా
మునిజను సుప్రసన్నమగు మోమును జిత్తరువందుఁగాంచి శాం
తిని గయికొందు మానవత నిల్పుదు లాతికి మేలుగోరుదున్.

శా. ఆ సిద్ధాంతములెవ్వయో యెఱుంగ నావ్యక్తిత్వపూర్ణత్వమే
దాసుంజేసె మతప్రసక్తులకుఁ జిత్తంబింత పోనోప దే
వో సర్వజ్ఞుని సార్వకాలికఋతంబుల్ మానసంబంటు వి
ద్యాసంపన్నులకంచు వింటి నదితథ్యంబంచు నేఁడెంచితిన్ ,

సీ. తరతరమ్ములనుండి తనదాఁక సాగించు
పాలనక్రియ నట కాలదన్నె
దేహధారికిఁ బ్రకృతిప్రసిద్ధంబైన
కామమ్మునకు బండికల్లు వెట్టెఁ
బెనుటొంపిలోఁబడ్డ జనులఁ బైకెత్తంగ
నేకై కపుత్రు నిరాకరించె
వెలలేని సుఖములఁ దులఁదూఁగు నేనుమే
నుల రెంటి బంధమ్ము డులిపివైచెఁ

నెహ్రూ చరిత్ర

బ్రకృతికి నజేయుడై సర్వభద్రములను
బ్రాణికోటికిఁగూర్చు సన్నాసి యయ్యెఁ
ద్యాగమన నింతకంటె వేతైనదేమి
శాక్యసింహుని జీవితచరిత మసదె.

కం. బౌద్ధత్యమెల్ల నణచియు
బుద్ధివికాసమ్ము దిశలఁ బొందింపంగా
శ్రద్ధాభువుతా భిక్షుల
బౌద్ధారామములఁ జూచి భావము పొంగెన్.

కం. మానసిక యుద్ధములఁ గా
లూసక తము నాశ్రయించు నున్నతుల మహా
యాన మ్మాతగఁగొని గం
గానదివలె సాగు బౌద్ధకర్మంది భువిన్.

కం. మడిగూటి కాససేనెడు
మిడిమేలపుమంద మందె మేలము లాడన్
బడుగులు సుడివడి మ్రగ్గెడు
వెడఁగుఁ దనమ్మునకు గుండ్రవీలును నాకున్.

కం. కల్లోలము పెల్లుబికిన
నుల్లము శాంతిల్లుటెట్లు లుచితజ్ఞులు సం
ధిల్లక సత్కృతి సేయఁగ
మల్లడిఁగొని పూన వల్లమాలిన పనియా.

చం. కులము మతమ్ముఁగ్రమ్మి సుడిగుండము రీతిఁ గలంతవెట్టగాఁ
బలువురు మోసగాండ్రకు నుపాశ్రయమయ్యెఁ దదంతరమ్ములం
దొలగిన మాడిపోవుదురు దుర్బలు లాత్మబలమ్ముకోసమై
నిలుతురు కంచుకోటలను నిల్పుదు రెల్లరుగూడకుండఁగన్.

ఉ. ఈరకమైన సేగి హరియింపఁగ సమృతమా మతంబు లీ
భారత భూతధాత్రి నిలువన్వలె దానికి నారటించు నా
కోరిన కోర్కె యెట్లు సమకూడునటంచు దపించుచుంటి నీ
పోరచివాదముల్ విడువఁ బోవరు సోదరు లేమిసేయుదున్.

చం పదుగురిమేలుగోరిన సుభాషితముల్ నిగదించువారు స
మృదమున నిత్యజీవితము మార్చుకొనంగ వలంతులైనచో
మొదలిటికే యనర్థములు ముప్పులు తప్పులు ముప్పురింగొనం
గొదకొని నిల్చునే మనలఁ గూటువమూఁక లలంతఁగూర్చునే.

కం. ఈ యావేశమునంబడి
యాయువు సగమైనయట్టులయ్యెను శాంతి
శ్రీయున్నతి నన్నేవిధి
డాయును నాకెట్లు సుఖముడక్కును జెప్పుడా !

కం. ఐన మనోజ్ఞము కాలము
మానస మలరించె నుష్ణమండల మగుటన్
దానము పానము బోనము
మేనికి జతవడియె మేలిమేలు లభించెన్.

కం. ఆ సింహాశ్రేయ లెల్లరు
నాసాసలవచ్చి యంతరాత్మ నివేద్య
వ్యాసంగకలితులై యు
ద్భాసిల్లిరి వర్గరహితభావోత్సకులై.

కం. ఆ ద్వీపసుందరత్వము
హృద్వీధిఁ దలంచినంత నిగురించును నే
త్రద్వంద్వశ్రీసముపే
తోద్వేగము జీవనాడు లుక్టుట్లుఁగున్.

ఆ. బందిబడినవేళ వందురువేళ నా
కీదినమ్ము లెదకు మోదమిచ్చు
మఱపురాని మిత్రమండలి యుండును
గనులముందు వ్రేలగట్టినట్లు.

తే. అచ్చొట్టును వీడి పుణ్యకన్యాకుమారి
దర్శన మొనర్చితిమి సముత్సాహమునను
శాంత గంభీరములు రెండు సౌహృదమ్ము
లీల నెఱపును జెట్టపట్టాలుపట్టి.

వ. అటనుండి కదలి తిరువాన్కూరు, కొచ్చి, మలబారు, మైసూరు
హైదరాబాదు మొదలగు స్వదేశ సంస్థానములఁ దిలకించితిమి.

ఆ. వినఁగ వీనులుండి కనఁ గన్నులుండియుఁ
బలుకరింప నోరు గలిగియుండి
చేవిటి గ్రుడ్డి మూఁగ స్థితినుండు సంస్థాన
వాసియైన జనుఁడు వాసిదక్కి.

ఉ. తాన మెఱుంగ రింతపరిధానమెఱుంగరు పొట్ట నింపఁగా
బోన మెఱుంగ రేమి సుఖముం గన జీవము లూఁది నిల్తురో
దేనికి వీరి కీయపకృతిం బొనరింతురో ! యెంతకాల మీ
హీనము మానసమ్ముల సహింతురో యెవ్వ రెఱుంగనయ్యెడున్.

సీ. ముద్దు ముచ్చటగఁ గాఁపురము సేసెడివారిఁ
బట్టి పాలార్చు భూపాలకుండు
మడి కాసువంకఁ గొంపను గోడు నమ్మించి
సిలుగుల నిడు మంత్రిశేఖరుండు
వాడుకపడి వచ్చు పాలు మీఁగడ నెయ్యి
యలఁతియే యనును గ్రామాధికారి

అధికారి మొట్టికాయలకు లొంగుదుగాని
పెట్టలేమని తిట్టు వెట్టివాడు
ఉప్పు చాటలూర నుతికించుకొన నొండు
చీరలేమి భార్య నోరు విప్పు
నిట్టి చెట్టలెల్ల నెబ్బంగి సంస్థాన
కర్షకుండు నోర్వఁ గలఁడు దలఁప.

ఆ. ముక్కు మూతి విటిచి మొనకానివలెఁ జూచు
రాచనగరులోని కోఁచగూడ
దూదికంటెఁ దేలికై దలారికిఁ దోచు
దుక్కి దున్నుకొనెడి బక్కరైతు.

ఉ. వెట్టియొనర్చువారు దమబిడ్డల విద్యకుఁ బంపరాదు రా
పట్టిని వారలే మెడలపైని వహించియుఁ బాఠశాలలోఁ
బెట్టవలెన్ దమంతఁ గనుపించిన దండము పెట్టఁగావలెన్
బెట్టినదండమైనఁ బృథివీపతి మన్ననసేయఁ డెన్నఁడున్.

ఉ. భారతభూతధాత్రి విభవమ్ము సుఖమ్ము సమస్తమ్మున్ మహీ
శూరపురాధిపుం డొకఁడె చూఱగొనెం దిరువాన్ముకిపురీ
దారుడు బంధుమిత్రజనతాపరివస్యితఁడయ్యె భోగవి
స్సారితమయ్యె వారిపరివారము పూర్ణమనఃప్రమోదమై.

ఉ. కారణమింతలేక యుపకారము సుంతయులేక యూరకే
యీరసమెత్తి తూటువడి యెమ్ములు చిల్లులువోవునట్లుగా
నేరముమోపి దూరుదురు నిందలువైతురు మార్తు రీజమీం
దారులు కల్మిగల్గుసరదారులు లేమిశికల్లువారలన్.

నెహ్రూ చరిత్ర

కం. అదనుపద నెటింగి వెంబడి

పదములకుంబెనంగి యణంగి బ్రదికినవారిం

బదములనిల్పుదు రధిపతు

లదలింతురు మానవత్వ మాసించినచో.

ఆ. ముక్కుగోకుళానిన ముఱముఱలాడిన

బంటుపైద పాదమంటువెంట

నిలువుకాళ్ళ జీతముల నిల్చుచేకాని

యెఱుంగఁబోదు దేశచరిత మింత.

ఉ. సీదర మాత్మ ధర్మము నశింపఁగఁ జేయ దురుష్కపాలకో
న్మాదము సాటిమానవ సమాజమునుం గబళింప హైదరా
బాదు నిరంకుశత్వ పరిపాలన మాలన పాలనములం
గాదనె మొత్తుకోళ్లు వినఁగా మొనగాఁ డెవఁడుండు నయ్యెడన్.

సీ. తనలోని కొర్కి చెప్పినఁ దప్ప ముప్పని

నులివెట్టు మానసాందోళనమ్ము

మనవి చెప్పక యెట్టి పనిగాదు గాదని

తోడిఁబడు భావనాం దోళనమ్ము

చనవుతో నోరు విప్పిన ప్రీలు వీఁపని

దొనివోవు భాషణాందోళనమ్ము

మునిముందు మ్రొక్కి నిల్చిన గర్వమగునని

తూఁగాడు సంభ్రమాందోళనమ్ము

కపట మెఱుంగక తమయంత కల్లునోయి

తరతరమ్ములనుండి తత్తరము గొన్న

పేద సాదులు హైదరాబాదు వారు

వారి యాందోళనమ్ము మాన్పంగ వశమె.

కం. పడఁదిట్టి కొట్టి బందిం
బడవై తురు మేలుకీడు భావింప రిశన్
విడుదల మాట యెఱుంగరు
గుడి కుంచము మ్రింగు భృత్యకోటి దలంపన్.

మంజరీ
ద్విపద.
కులవాదములు ముంచుకొని వచ్చునాఁడు
రాష్ట్రాభిమతము హోరాహోరి రేగి
మానవత్వము మటుమాయపశా నాఁడు
జాత్యంతరమ్ము భాషా విభేదమ్ము
గల తెల్లయోధుఁ బెండిలియయ్యెఁ దెగువ
మాసరోజిని; యామె మన్ననలంది
వేడుకమై యొక్కనాఁడు మేమంద
యెండకన్నెఱుంగని యిల్లాండ్ర నెల్ల
ఘోషాకు బలియైన గోలనెల్ల
నాచారమునప్రగ్గు సతివలనెల్ల
గుమిగూర్చి పూర్వధర్మముల మర్మముల
విడఁదీసిచెప్ప నవ్వించిబోలునెల్ల
విసుమానమందిరి వెఱ్ఱిచేతలకు
మాయూరు చేరుపిమ్మటఁ గమ్మపై ని
గమ్మ యేతెంచె నొక్కమ్మడిగాఁగ
మగువలు, మగవాండ్రమాట వోనాడి
తిరుగుచున్నారు సందేహమ్ము లేక
మగవారిపని తాఱుమాఱయ్యె ననుచుఁ;
గమలకియ్యది చమత్కారమ్ము గూర్చె.



నె హూ చ రి త

ద్వితీయ ఖండము

స మా స్త ము.

గ్రంథకర్త

జననము : 1918 జనవరి 25 వ తేది.

జన్మస్థలము : గుంటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకా విప్పర్ల గ్రామము
తల్లిదండ్రులు : శేషమ్మ, నారాయణయ్యగార్లు.

ప్రాథమికాంధ్ర కావ్యపఠనము : పితృపాదులకడ.

సంస్కృత కావ్యపఠనము : శ్రీమాన్ శేరిగొండ సమ్మాల రాజులవద్ద.

ఉన్నత విద్యాభ్యాసము : బ్రహ్మశ్రీ దువ్వూరి శాస్త్రిలవారి
సన్నిధి.

1936 లో జిల్లా కిసాన్ కాంగ్రెసు సహాయకార్యదర్శితృము.

1946 నుండి 1952 వఱకు జిల్లాబోర్డు ఉన్నత పాఠశాలలో డిలుగు
పండితులు.

1952 జూలై నుండి నేటిదనుభావనారాయణస్వామివారి
సంగమం పరిషత్తుకు.

1953 జనవరి కవిరాజు బిరుదుము.

వేరీకటకవి కృతులు

1. కన్నకా! (1932) కృతీయ ముద్రణము ... 0-50
2. హితబోధ (1943) ...
3. భాగవతులవారి వంశావళి (1943) ...
4. ఉదయలక్ష్మీ నృసింహతారావళి (1945) ...
5. చెన్నకేశవా! (1946) ...
6. భావనారాయణ చరిత్ర (గద్యకావ్యము - (1953) ... 1-00
7. నివ్యస్మృతులు (1954) ద్వితీయముద్రణము ... 1-50
8. సైహూచరిత్ర - ప్రథమభాగము (1956) ద్వితీయ ముద్రణము ... 4-00
9. త్రికతి (1960) ... 1-00
10. సైహూచరిత్ర (1962) ద్వితీయభాగము ... 4 00
11. బలి (1963) (ముద్రణములో)

కవిరాజు ముద్రితములు

1. భావలింగశతకము - చార్ల సుందరమ్మ ... 0-37
2. శబ్దలక్షణ సంగ్రహము - చిన్నయనూరి ... 0-50
3. కీర్తిమూలిన పరిణయము - తురగా వెంకటకవి (ముద్రణములో).